

ingediend op **844** (2020-2021) – Nr. 32
28 maart 2022 (2021-2022)

Onderzoek

naar de aanpak van de met PFOS vervuilde gronden
op de Oosterweelwerf
en de gevolgen voor de volksgezondheid

Verslag van de hoorzitting

namens de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS
uitgebracht door Tinne Rombouts, Willem-Frederik Schiltz
en Mieke Schauvliege

van 17 januari 2022
met de bevoegde ministers uit de zittingsperiode 2014-2019

Documenten in het dossier:

- 844** (2020-2021) – Nr. 1: Motie
- Nr. 2 en 3: Amendementen
- Nr. 4: Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van de motie
- Nr. 5 t.e.m. 31: Verslagen van de hoorzittingen

Samenstelling van de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS:

Voorzitter: Hannes Anaf.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Joris Nachtergaele, Freya Perdaens;

Bart Claes, Chris Janssens, Stefaan Sintobin;

Stijn De Roo, Tinne Rombouts;

Gwenny De Vroe, Willem-Frederik Schiltz;

Imade Annouri, Mieke Schauvliege;

Hannes Anaf.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

Op 16 juni 2021 nam het Vlaams Parlement een motie aan tot uitoefening van het recht van onderzoek naar de aanpak van de met PFOS vervuilde gronden op de Oosterweelwerf en de gevolgen voor de volksgezondheid. De installatievergadering van de onderzoekscommissie vond plaats op 25 juni 2021. Haar opdracht liep tot 31 januari 2022 en werd op 26 januari 2022 verlengd tot 18 maart 2022. In deze periode werd een reeks openbare hoorzittingen gehouden met experts en getuigen.

Hoorzittingen met experts:

2 juli 2021	Jacob de Boer en Wim De Coen
2 juli 2021	Nicolas van Larebeke, Jamie C. De Witt, Greet Schoeters en Ilse Loots
9 juli 2021	Juan D. Piñeros Garcet, Jan de Vos en William Leys
9 juli 2021	Arjen Wintersen
16 juli 2021	Karl Vrancken, opdrachthouder
20 augustus 2021	Karl Vrancken, opdrachthouder
27 augustus 2021	Isabelle Larmuseau en Geert Van Calster
27 augustus 2021	essenscia, VVP en VVSG
30 augustus 2021	Lucas Bergkamp

Hoorzittingen met getuigen:

3 september 2021	3M
6 september 2021	vakbondsafvaardiging en arbeidsgeneeskundige dienst van 3M
15 september 2021	THV RoTS
24 september 2021	Lantis
1 oktober 2021	OVAM
8 oktober 2021	Departement Omgeving, afdeling GOP
15 oktober 2021	Departement Omgeving, afdeling Handhaving
22 oktober 2021	VMM
29 oktober 2021	VITO
29 oktober 2021	Jan Tytgat
8 november 2021	agentschap Zorg en Gezondheid
19 november 2021	Departement Mobiliteit en Openbare Werken
19 november 2021	Grondbank vzw
26 november 2021	THV RoTS, Lantis en Jan Tytgat
3 december 2021	3M
10 januari 2022	gemeente Zwijndrecht
14 januari 2022	provincie Antwerpen
14 januari 2022	stad Antwerpen
17 januari 2022	bevoegde ministers uit de zittingsperiode 2014-2019
21 januari 2022	André Van de Vyver en Jan Van Rensbergen
24 januari 2022	bevoegde ministers uit de zittingsperiode 2019-2024
7 februari 2022	OVAM, de voogdijminister en de ministers bevoegd voor Mobiliteit en Openbare Werken en Omgeving uit de zittingsperiode 2014-2019

Op basis van deze hoorzittingen werd door de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS een eindverslag opgesteld.

Hierna volgt het tussentijdse verslag van de hoorzitting van de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS van 17 januari 2022 met de bevoegde ministers uit de zittingsperiode 2014-2019 met als getuigen:

- Ben Weyts (voormalig minister van Mobiliteit en Openbare Werken);
- Joke Schauvliege (voormalig minister van Omgeving);
- Jo Vandeurzen (voormalig minister van Welzijn en Volksgezondheid);
- Bart Tommelein (voormalig minister van Financiën en Begroting).

Het verslag van deze hoorzitting is een geredigeerd woordelijk verslag dat aan de getuigen ter goedkeuring werd voorgelegd.

**Verslag van de hoorzitting van 17 januari 2022
met de bevoegde ministers uit de zittingsperiode 2014-2019**

De voorzitter: Goedemorgen, allemaal, en welkom. Er staat vandaag een belangrijke hoorzitting op de agenda met bevoegde ministers uit de vorige legislatuur, ministers uit de vorige Vlaamse Regering. We hebben vandaag vier getuigen, van wie de identiteit ook al werd vastgesteld: de heer Bart Tommelein, voormalig minister van Financiën en Begroting en viceminister-president in de vorige Vlaamse Regering; de heer Ben Weyts, voormalig minister van Mobiliteit en Openbare Werken; de heer Jo Vandeurzen, voormalig minister van Welzijn en Volksgezondheid; en mevrouw Joke Schauvliege, voormalig minister van onder andere Leefmilieu. Ik zou de getuigen willen oproepen om de eed af te leggen. U mag daarvoor uw micro aanzetten, uw naam vermelden en dan de eedformule "Ik zal de gehele waarheid zeggen en niets dan de waarheid" uitspreken.

De heer Tommelein heeft het woord.

Bart Tommelein: Ik zal de gehele waarheid zeggen en niets dan de waarheid.

De voorzitter: De heer Weyts heeft het woord.

Ben Weyts: Mijn naam is Ben Weyts en ik zal de gehele waarheid zeggen en niets dan de waarheid.

De voorzitter: De heer Vandeurzen heeft het woord.

Jo Vandeurzen: Mijn naam is Jo Vandeurzen. Ik zal de gehele waarheid zeggen en niets dan de waarheid.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Joke Schauvliege: Mijn naam is Joke Schauvliege. Ik zal de gehele waarheid zeggen en niets dan de waarheid.

De voorzitter: Dank u wel.

Ook deze getuigen wil ik wijzen op artikel 10, §4, van het decreet van 1 maart 2002 houdende de organisatie van het parlementair onderzoek, dat stelt dat, onverminderd het inroepen van het beroepsgeheim, bedoeld in artikel 458 van het Strafwetboek, iedere getuige kan weigeren te getuigen wanneer hij zich door zijn verklaringen zou kunnen blootstellen aan strafvervolgning.

Van deze vergadering zal een proces-verbaal worden opgesteld, waarbij u gevraagd wordt om dit binnen de 15 dagen na ontvangst te ondertekenen, nadat u het gelezen en bevestigd heeft. Het proces-verbaal wordt u dan ook spoedig bezorgd.

Voor de orde van de vergadering, collega's: normaal gezien, als we meerdere mensen van eenzelfde bestuur uitnodigen, geven we hun eerst 15 minuten tijd om het woord te nemen. We hebben geoordeeld dat we iedereen hier een inleidend statement zouden moeten laten geven. We hebben gevraagd om dat tot ongeveer 10 minuten te beperken, maar als dat wat langer duurt, dan is dat geen probleem. Het is vooral belangrijk dat we vandaag veel antwoorden krijgen. Dit kan daar dan zeker toe bijdragen. Wat de volgorde betreft, hanteer ik de rangschikking van de ministers zoals die tijdens de vorige legislatuur gold. Meer zit daar niet achter. We moeten een volgorde hanteren en die leek mij de meest billijke.

De heer Tommelein heeft het woord.

Bart Tommelein: Voorzitter, ik steek niet onder stoelen of banken dat het voor mij een verrassing was toen men mij liet weten dat ik hier moest komen getuigen. Ik ben niet verwonderd dat ik uitleg moet komen geven, maar ik ben wel een beetje verwonderd over

de samenstelling van de getuigen. Meestal vind ik een klasreünie wel leuk, maar waarom dit hier in een groepsessie moet gebeuren, is mij toch een raadsel, te meer omdat ik er bij u op had aangedrongen om, gezien andere activiteiten vandaag, na het beantwoorden van de vragen deze commissie te kunnen verlaten. Blijkbaar heeft de commissie dat onmogelijk geacht. Ik wil mijn ontgoocheling daarover graag overmaken.

Sinds ik op 4 mei 2016 toetrad tot de Vlaamse Regering, maak ik inderdaad deel uit van het politiek stuurcomité Oosterweel. Dat was gelet op mijn bevoegdheid voor Financiën en Begroting en het feit dat Oosterweel het grootste investeringsproject was van de Vlaamse Regering sinds vele jaren. Het was dus niet onlogisch, te meer omdat mijn voorganger ook een Antwerpse was. Ik heb steeds vanuit die hoedanigheid en vanuit begrotingstechnisch oogpunt het stuurcomité en het Oosterweelproject opgevolgd.

Op het bewuste stuurcomité van 18 september 2017 was ik evenwel niet aanwezig. Ik was toen bedlegerig thuis ten gevolge van een hielbreuk en een operatie. Mijn kabinet heeft wel deelgenomen aan de voorafgaandelijke interkabinettenwerkgroep (IKW) van 12 september.

Op 19 september 2017 heb ik samen met de andere leden van het politiek stuurcomité het gevalideerde rapport van de vergadering de dag voordien toegestuurd gekregen en daarin stond te lezen dat de vastgestelde bodem- en grondwaterverontreiniging een risico betekende voor de kostprijs en voor de termijn van uitvoering. Het stuurcomité had gevraagd dat de leidend ambtenaren van de betrokken administraties – de OVAM, de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM) – zo spoedig mogelijk een voorstel van aanpak zouden uitwerken dat de financiële risico's voor het project beheersbaar hield.

Tien dagen later, de laatste dag dat ik ooit iets ontvangen heb, op 29 september 2017, heb ik opnieuw, samen met de andere leden een mail ontvangen van de voorzitter van BAM met daarin: een verslag van de vergadering die op 21 september had plaatsgevonden tussen BAM, de OVAM en de VMM naar aanleiding van deze problematiek; een nota van de voorzitter van BAM met duiding over de vergadering van 21 september, duiding over een bijkomend onderzoek van de OVAM en duiding over een voorstel tot vervolgtraject; en een PFOS-memo van BAM van 20 september 2017 die, naar ik aanneem, werd geschreven met oog op de vergadering van 21 september. In de toelichtende nota van de voorzitter van BAM stond dat de OVAM uit het bijkomend onderzoek had geconcludeerd: "Met de vandaag gekende gegevens kan er geen enkel risico zijn voor de mens. De gemeten waarden op de 3M-site en in de onmiddellijke omgeving zijn tientallen keren lager dan de vandaag gehanteerde minimumdrempel voor de mens. Er werd toen gezegd dat er bijkomend advies zou worden gevraagd aan professor Tytgat van de KU Leuven."

In de memo van 20 september 2017 stond met betrekking tot mijn bevoegdheid – daar gaat het over – dat de bodem- en grondwaterverontreiniging een groot financieel risico veroorzaakte. Er werd ook gewag gemaakt van ramingen met betrekking tot kosten voor sanering van het grondwater en de berging van grond. Die werden toen geraamd tussen 10 en 60 miljoen euro. Mijn kabinet wist toen met andere woorden dat de sanering begrotingstechnisch zou moeten worden opgevolgd. Maar goed, dat is voor alle dossiers zo. Gelet op de omvang en de complexiteit van het Oosterweeldossier gebeurde dit sowieso. Het inhoudelijke aspect van de sanering en het gezondheidsaspect vielen niet onder mijn bevoegdheid. Opnieuw, na 29 september 2017 heb ik daar ook geen verdere informatie meer over ontvangen.

In het kader van het budgettair-technische aspect van de sanering, heb ik als minister van Financiën en Begroting verder twee keer een begrotingsakkoord verleend. Een eerste keer was naar aanleiding van een nota van collega Weyts, geagendeerd op de ministerraad van 22 december 2017. Die was uitgewerkt rond twee grote topics. Eén, infrastructuurwerken linkeroever, bijkomende opdrachten en kosten, waarbij de problematiek van de bodemverontreiniging een element vormde. Daarnaast handelde de nota over vier

prioritaire P&R-gebouwen (park and ride). Er werd concreet gesteld dat BAM in onderhandeling was met het bedrijf dat de verontreiniging had veroorzaakt, maar dat er ook voor BAM een saneringsplicht zou blijven als gevolg van het grondverzet voor de infrastructuurwerken. De totale kosten voor het inkapselen van de gronden en het saneren van het grondwater werden geschat tussen 30 en 50 miljoen euro, wat in feite een nauwere raming was dan wat in de memo van 20 september stond. Aan de Vlaamse Regering werd voorgesteld om BAM te vragen een overzicht op te stellen van de reeds gemaakte en de verwachte kosten voor het gehele projectgebied, een voorstel van schuldherschikking uit te werken en dat aan de Vlaamse Regering voor te leggen. De Inspectie van Financiën gaf op 6 december een gunstig advies en daarop verleende ik een begrotingsakkoord, met als voorwaarde dat de saneringswerken ESR-neutraal (Europees Stelsel van Rekeningen) binnen het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) moesten worden gecompenseerd. In het begrotingsakkoord gaf ik ook mee dat de meeruitgaven in aanmerking kwamen voor aanrekening op het Vlaams Fonds voor de Lastendelging (VFLD), onder voorbehoud van budgettaire ruimte.

De tweede en laatste keer dat ik omtrent dit dossier een begrotingsakkoord verleende, was op mijn laatste ministerraad als minister, op 21 december 2018. Toen werd opnieuw een nota van mezelf en de heer Weyts geagendeerd omtrent de saneringsplicht van BAM. Op basis van die nota, die een gunstig advies had gekregen van de Inspectie van Financiën op 20 december 2018, werd beslist dat de kosten ten belope van 25 miljoen euro nagekomen moesten worden door het VFLD.

Zo, collega's, ik denk hiermee een volledig overzicht te hebben gegeven omtrent de beslissingen en discussies waar ik inzake dit dossier bij betrokken ben geweest en waarvan ik op de hoogte was.

De voorzitter: De heer Weyts heeft het woord.

Ben Weyts: Goedemorgen. Collega's, gelet op de verklaringen, aantijgingen, insinuaties en regelrechte beschuldigingen die we hebben kunnen lezen in dagbladen en weekbladen en gelet op documenten en mails enzovoort, denk ik dat het zinvol is om daar bij voorbaat al even op te reageren en zo ook te anticiperen op enkele vragen die gesteld zouden kunnen worden.

Als minister van Mobiliteit en Openbare Werken heb ik heel veel tijd en energie gestoken in het deblokken van het Oosterweeldossier en met succes uiteindelijk een oplossing gevonden voor die ellenlange files en de milieuproblemen die daaruit voortkwamen: investeringen in mobiliteit, wegen, in openbaar vervoer, in kilometers fietspaden, in extra groen en extra bos en ook nog eens in leefbaarheid voor de totaliteit van de gemeenschap daar. Het is mijn overtuiging dat mijn diensten, op basis van de kennis en wetenschap op dat moment, op elk moment in eer en geweten hebben gehandeld, en dat onder mijn politieke verantwoordelijkheid.

Ik aanvaard niet dat sommigen gewag maken van een doofpotoperatie wat betreft de PFOS-aanwezigheid op het projectgebied, in het werfgebied. Als dat een doofpot was, dan was het er een zonder deksel, want er is regelmatig over gecommuniceerd. Het is dankzij de voorbereidende werken in opdracht van BAM/Lantis dat de PFOS-verontreiniging in het projectgebied is vastgesteld, dus dat is het tegengestelde van een doofpot.

Vervolgens heeft men gehandeld zoals men handelt in andere dossiers – tot mijn spijt stoot men bij openbare werken regelmatig op bodemvervuiling. Wat doet men dan? Men contacteert de betrokken administraties: de OVAM, de VMM enzovoort. Ik denk dat Lantis die aanpak in deze commissie al heeft toegelicht en heeft getoond dat men operationeel verantwoordelijk heeft gehandeld.

In september 2017 wordt ook het politiek stuurcomité op grond van voorbereidingen vanuit mijn administratie op de hoogte gesteld – dus niks doofpot. Het politiek stuurcomité heeft de betrokken administraties vervolgens opdracht gegeven om een aanpak uit te werken.

Op 27 september laat de administrateur-generaal van de OVAM weten dat er geen direct humaan risico verbonden is aan de PFOS- en PFAS-concentraties in het projectgebied waar we aan het werk waren. Op 29 september rapporteert David Van Herreweghe, in uitvoering van de opdracht die hij van het politiek stuurcomité had gekregen, aan alle leden van het politiek stuurcomité, inclusief de kabinetschefs van de voltallige Vlaamse Regering. Hij verwijst naar het overleg met de OVAM en de VMM en citeert wat de OVAM stelde op basis van bijkomend onderzoek: "Met de vandaag gekende gegevens kan er geen enkel risico zijn voor de mens." Op 12 oktober vindt een overleg plaats tussen de OVAM, BAM/Lantis en de kabinetten Mobiliteit en Openbare Werken en Leefmilieu. Een van de aanwezigen, Jan Van Rensbergen, rapporteert over die vergadering, in tempore non suspecto, en zegt: "De OVAM ziet momenteel geen aanleiding om communicatie op te starten", en bevestigt aldus het verslag van David Van Herreweghe van 29 september.

Voor alle duidelijkheid, de beslissing om niet te communiceren betreft een gezamenlijke verantwoordelijkheid, onder andere die van mij. Ze is wel genomen op basis van adviezen van experts en ten aanzien van een projectgebied, niet daarbuiten. Het is ook de verantwoordelijkheid van MOW om de toestand te onderzoeken in het projectgebied, in de werfzone.

Is er daarna niet meer gecommuniceerd over de verontreiniging op het projectgebied van de Oosterweelverbinding? Toch wel. Het is helemaal geen doofpot, er is meermaals over gecommuniceerd. Op 22 december 2017, twee maanden na de vergadering van 12 oktober, heb ik inderdaad, zoals de heer Tommelein net duidde, een nota voorgelegd aan de Vlaamse Regering, waarin ook melding werd gemaakt van verontreiniging met perfluorkoolstofverbindingen (PFC's) – dat was de noemer waaronder die stoffen toen nog bekendstonden. Er wordt ook expliciet gecommuniceerd op de website van de Vlaamse Regering, bij het overzicht van de beslissingen van de ministerraad, zoals gebruikelijk is. Dat zijn publieke documenten die door iedereen geconsulteerd kunnen worden. Dus niks doofpot. Ook in 2018, zoals de heer Tommelein duidde, kwamen we opnieuw met een nota naar de Vlaamse Regering omtrent de kosten – iemand moet het natuurlijk betalen, die sanering. Toen moesten we ook een beslissing nemen op grond van dewelke 25 miljoen euro werd verhaald op het VFLD. Ook daarover wordt gecommuniceerd: beslissingen van de Vlaamse Regering, publiek document, gepubliceerd op de website van de Vlaamse Regering. Dus niks doofpot.

Voorzitter, het is gemakkelijk om met de bril en de kennis van vandaag het verleden te beoordelen, maar ik meen oprecht dat mijn diensten, onder mijn politieke verantwoordelijkheid, op elk moment van de beslissing in eer en geweten correct hebben gehandeld. Van een doofpot kan er daar dus geen sprake zijn.

De voorzitter: De heer Vandeurzen heeft het woord.

Jo Vandeurzen: Mijn convocatie heeft natuurlijk te maken met het beleid dat in de vorige legislatuur met betrekking tot PFOS en PFAS is gevoerd in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG), meer bepaald vanuit het agentschap Zorg en Gezondheid, en daarin specifiek de afdeling Preventie, en daarin het team Milieugezondheidszorg.

Ik zal bij de start van mijn ondervraging een aantal zaken verduidelijken. U hebt in de commissie uiteraard de leidend ambtenaar van het agentschap Zorg en Gezondheid en de teamverantwoordelijke al uitvoerig gehoord. Deze toppers hebben in al die jaren mijn volste vertrouwen gehad. Ik ken hen als bekwaam en toegewijd en wil dat hier graag benadrukken. Ik heb kunnen zien dat zij zijn ingegaan op vele technische vragen.

Ik heb natuurlijk bij de voorbereiding van deze hoorzitting getracht voor mezelf een aantal zaken op een rij te zetten, maar ik moet u niet uitleggen dat we spreken over zaken van jaren geleden en ik wellicht op sommige van uw vragen moet antwoorden dat ik het me gewoon niet herinner of niet meer met grote stelligheid kan voorhouden. Bovendien zijn

er heel wat acties en beslissingen – zoals de advisering in concrete dossiers – die de administratie in alle onafhankelijkheid organiseert.

Ik onderscheid twee dimensies van het debat waarin het beleid en het toenmalige kabinet Welzijn, Volksgezondheid en Gezin ter sprake komen. Er is het beleid dat via de administratie gevoerd werd met betrekking tot de zorgwekkende stoffen die een impact kunnen hebben op de gezondheid van mensen, een kwestie die de laatste jaren inderdaad meer aandacht krijgt. En er is de betrokkenheid van het beleidsdomein – en dan heb ik het over het kabinet en de administratie – bij het Oosterweeldossier en de PFOS-problematiek die daarin aan bod is gekomen.

Ik zal kort iets vertellen over de eerste kwestie. Als u de beleidsnota die is opgemaakt bij de start van de beleidsperiode 2014-2019 consulteert, zult u zien dat er uitdrukkelijke aandacht is voor de prioritaire acties met betrekking tot milieugezondheidszorg. In die nota die ik toen aan het parlement heb overgemaakt en die hier toen is besproken, wordt gestipuleerd dat wetenschappelijk onderzoek stilaan een groeiende invloed van verschillende milieupolluenten op de volksgezondheid aantoonde. In de nota en bij uitbreiding in de beleidsbrieven die hier telkens aan bod kwamen, wordt verwezen naar het opzetten van de humane biomonitoring waarin vanaf de tweede cyclus PFOS en PFOA zijn opgenomen en later meerdere stoffen uit de PFAS-groep.

Er werd ook verwezen naar de aanpak van een aantal zogenaamde hotspots. In de loop van de jaren is er in de beleidsbrieven een meer concrete invulling gegeven aan de prioriteiten met betrekking tot milieugezondheidszorg, onder meer met betrekking tot de proactieve risicoanalyses en bijvoorbeeld het linken van data uit huisartsenpraktijken aan data met betrekking tot milieugezondheid, de ambitie om koppelingen te kunnen maken met data beschikbaar bij Kind en Gezin, de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) enzovoort. Er is grote aandacht voor het binnenmilieu, de luchtkwaliteit en er zijn actieplannen met betrekking tot putwater, lood in drinkwater, aandacht voor recreatiewater, mobiliteit en de uitbouw van een netwerk van medisch milieukundigen gepositioneerd binnen loco-regionaal gezondheidsoverleg en -organisatie (Logo's) enzovoort.

Er is veel aandacht gegaan naar het ontwikkelen van methodieken om te meten en risico's in te schatten. Daarvoor werden budgetten gemobiliseerd en werd een partnerorganisatie voor milieugezondheidszorg opgericht. Er ging ook veel aandacht naar het ondersteunen van lokale besturen, het bevorderen van kwaliteitsvolle publieke ruimte enzovoort.

In de laatste beleidsbrief van vorige legislatuur, die van 2018, wordt uitdrukkelijk op de samenwerking met het beleidsdomein Omgeving ingezet en kondigden we bijvoorbeeld aan dat Vlaanderen in het kader van het voorzitterschap van het National Environmental Health Action Plan aandacht zal vragen voor hormoonverstorende stoffen. Ook wordt aangekondigd dat een lijst van advieswaarden voor de meest in de milieueffectrapporten voorkomende chemische bestanddelen zal worden opgemaakt. Er wordt ook een nieuwe versie van de meest beschikbare techniek voor legionellabeheersing in sanitaire systemen aangekondigd enzovoort.

Zoals u weet, hebben wij bij de start van de legislatuur 2014-2019 ook een nieuwe meerjarenbudgettaire oefening gedaan. En inderdaad, ook het beleidsdomein WVG heeft daar een inspanning opgelegd gekregen. Grote stukken van het beleidsdomein zijn van de lineaire inspanning uitgesloten en u weet uiteraard ook dat WVG een van de beleidsdomeinen was waar een groot budgettair groeipad aan werd toebedeeld. Dat belet echter niet dat bepaalde administraties zoals het agentschap Zorg en Gezondheid op het niveau van het agentschap die overeengekomen inspanning hebben moeten realiseren.

De oefening is niet lukraak gebeurd maar ging gepaard met een kerntakendebat. Daarover is regelmatig gerapporteerd aan de regering en dus ook aan het parlement. De oefening heeft ook niet belet dat extra middelen werden gemobiliseerd om vanuit het team

Milieugezondheidszorg een specifieke partnerorganisatie voor milieugezondheidszorg op te richten.

In de vorige legislatuur en zeker tijdens de tweede helft daarvan is er zeer veel aandacht gegaan naar de implementatie van de zesde staatshervorming, een gigantische operatie waarin zoveel nieuwe concepten, digitalisering, continuïteit van de dienstverlening, overname van personeel en tal van heikele kwesties moesten worden bemeesterd. U kunt zich dat wellicht voorstellen.

Tot daar de beleidsvoering in die periode, nu zal ik nog iets zeggen over de Oosterweelwerken en de aanwezigheid van PFOS op de werf. Ik kan u niets zeggen over het traject van de vergunningen die 3M heeft aangevraagd en de wijze waarop die vergunningen zijn behandeld, om de simpele reden dat het kabinet hierin niet is gevat en ook niet in tussenkomt. De administratie heeft ter zake uitgelegd dat zij zich bewust was van de aanwezigheid van PFOS en PFAS in Vlaanderen en dat ze inderdaad werkte rond dat thema – wat ook blijkt uit de documenten – maar pas recent is geïnformeerd over de specifieke site in Zwijndrecht, site die nu wordt beschouwd als een hotspot. De administratie heeft ook gewezen op de afspraken die in 2012 zijn gemaakt over de communicatie in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn. Die afspraken zijn gemaakt en geformaliseerd tussen mezelf en collega Schauvliege. De essentie van die afspraken is duidelijk: wanneer een instantie, genoemd in de afspraken, van oordeel is dat er een ernstige situatie is, worden een aantal betrokken instanties verwittigd en wordt een communicatieplan opgesteld. Ik begrijp dat deze procedure inderdaad een aantal keren is toegepast. De OVAM heeft bij mijn weten naar aanleiding van de Oosterweelwerken en de regio Zwijndrecht nooit de afspraken uit het communicatiestappenplan in werking gezet.

Noch het kabinet, noch de administratie – dat hebt u van hen gehoord – werden in toepassing van de gemaakte afspraken gecontacteerd. Er is recent één mail opgedoken die inderdaad dateert van 29 september 2017, uitgaande van David Van Herreweghe, die gericht is aan meer dan 30 personen, onder meer de leden van het politiek stuurcomité dat toeziet op de voortgang van de Oosterweelwerken. Ikzelf, noch het kabinet, noch iemand van de administratie is bij de werking van dit comité betrokken.

De auteur van de mail zet een heleboel medewerkers in cc en voegt daar ook alle toenmalige kabinetschefs aan toe. En inderdaad, mijn toenmalige kabinetschef, Margot Cloet, blijkt deze mail te hebben ontvangen. De mail verwijst naar bijlagen, en dit in voorbereiding van een eventuele communicatie. Margot heeft die mail begrijpelijk geïnterpreteerd als zijnde in eerste instantie bedoeld voor het politieke stuurcomité waarin over de verdere opvolging en eventuele communicatie zou worden gedelibereerd.

Die mail heeft inderdaad intern geen enkele opvolging gekend en is verder met niemand gedeeld. En zoals gezegd, begrijp ik in die context de reactie van Margot goed.

Voor alle duidelijkheid, als minister ben ik politiek verantwoordelijk voor wat de medewerkers op het kabinet doen en laten. Tot daar een inleidende verklaring.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Joke Schauvliege: Voorzitter, leden van de onderzoekscommissie, ik ben bijzonder blij dat ik vandaag de gelegenheid heb om hier het woord te nemen in de onderzoekscommissie. De onderzoekscommissie heeft intussen heel wat informatie verzameld, er is ook heel grondig te werk gegaan en ik denk dat dat zeer goed is. Dat heeft ook aangetoond dat het hier om een complexe materie gaat waar de inzichten met de jaren ook fors zijn geëvolueerd. Ik zal in alle openheid de informatie en de kennis waarover ik beschik delen en ik zal straks uiteraard ingaan op al uw vragen.

Ik zal beginnen met PFAS en PFOS. Was er een aanwijzing in 2017 dat PFOS en PFAS een risico inhielden voor de volksgezondheid in Vlaanderen? Het antwoord is neen. De stof was

ons bekend als milieuvervuילend en we hebben daarvoor ook actie ondernomen. De externe experts en mijn eigen ambtenaren hebben echter voor of in de bewuste periode eind 2017, geen signaal gegeven dat er een indicatie was voor een humaan toxicologisch risico in Vlaanderen. Ik wil dit onderscheid heel duidelijk maken omdat het voor de verdere aanpak van het dossier van groot belang is. Sinds eind 2018 zijn de situatie en de kennis totaal anders, ik kom daar straks nog op terug.

Tijdens de periode dat ik minister was, is dit nooit op de agenda in het overleg met mijn diensten geweest als een humaan toxicologisch probleem in Vlaanderen, integendeel, er werd gezegd dat er geen humaan toxicologisch risico was. Ook hier in het parlement waar alle partijen daarover kunnen tussenkomen, is dat in die periode nooit aan bod gekomen. Vragen vanuit het middenveld of vragen van de pers heb ik er nooit over gekregen. Dit toont aan dat het ook niet op de radar stond als een gevaar voor de volksgezondheid.

Wat is nu mijn beleid geweest inzake gevaarlijke stoffen voor het leefmilieu? Mijn beleid was consistent en duidelijk: gevaarlijke stoffen en het terugdringen daarvan, zowel op het vlak van regelgeving als op het vlak van toezicht en sanering hebben altijd hoog op mijn prioriteitenlijst gestaan. Dat blijkt ook uit de acties die we hebben ondernomen, bijvoorbeeld in het kader van bodem. Ik zal er een aantal opsommen: realisatie van de gemeentelijke inventaris van potentieel verontreinigde gronden, sectorfondsen voor het saneren van droogkuis en de garagesector, saneren van de gasfabrieken, bodemsanering en scholen, inclusief asbestverwijdering, het asbestafbouwplan, ambtshalve saneringen, saneringen van blackfields enzovoort.

Er is ook een protocol afgesloten waar daarnet al naar verwezen is. Op 15 mei 2012 keurde ik samen met de toenmalige Vlaamse minister van Volksgezondheid, hier aanwezig, een protocol goed over de manier waarop er in Vlaanderen bij ernstige bodemverontreiniging moet worden gecommuniceerd. Het bevat een duidelijk stappenplan voor de OVAM en het agentschap Zorg en Gezondheid voor de communicatie waarvoor voorzorgs- en veiligheidsmaatregelen nodig zijn.

Moeilijke dossiers aanpakken is iets waar ik geen enkele keer voor uit de weg ben gegaan. Denk maar aan de resultaten van de humane biomonitoring in Genk, waar we samen met Welzijn en de stad een informatiecampagne hebben opgezet. Denk aan dieselgate waar we ons burgerlijke partij hebben gesteld. Denk aan het rookverbod in de auto in het bijzijn van kinderen. Denk aan geluidsnormen voor muziekactiviteiten om het gehoor te beschermen. Ik kan u verzekeren dat dit stuk voor stuk geen evidente dossiers waren. Mocht in het PFAS-dossier gebleken zijn dat er een humaan toxicologisch risico was, zou ik daar dus zeker niet voor teruggedeinsd zijn.

Wat nu specifiek de stoffen PFOS en PFAS betreft, zijn gedurende mijn ambtsperiode ook acties ondernomen. Het is al grondig toegelicht door de verschillende diensten in deze onderzoekscommissie. De acties zijn er gekomen naarmate de kennis over de stof maar ook het normenkader veranderde: van een stof zoals vele anderen die milieuvervuילend was naar een stof die ook in Vlaanderen gekend staat als een stof met een impact op de mens, hier in de commissie humaan toxicologisch genoemd. Ik wil nogmaals benadrukken dat dit verschil van groot belang is.

Ik heb hier een overzicht bij van 2012 tot het einde van de legislatuur met de verschillende acties. Ik kan die straks gerust overlopen, maar ik zou over mijn tijd gaan als ik dat nu zou doen. Wanneer daar straks echter vragen over zijn, wil ik dat graag doen.

Wie dat overzicht ziet, weet dat dit een heel traject was met een duidelijke cesuur eind 2018, meer bepaald 13 december. Toen kwamen er verstrengde normen van de European Food Safety Authority (EFSA). Toen is onmiddellijk uit de startblokken geschoten om de EU-aanbevelingen te implementeren. Op 17 december 2018, vier dagen na de nieuwe reglementering, vond de startvergadering plaats voor de opmaak van een PFAS-actieplan. Samen met mijn diensten ben ik dus de grondlegger van het PFAS-actieplan dat in 2020

is goedgekeurd door de huidige regering. Die tijdlijn met een duidelijke cesuur eind 2018 is van belang om de handelingen in het Oosterweeldossier in 2017 te begrijpen.

Hoe zit het nu specifiek met het Oosterweeldossier? Van de PFOS-vervuiling in het kader van Oosterweel, heb ik net als alle andere collega's die lid zijn van het politiek stuurcomité, kennis gekregen in september 2017, dit via de uitnodiging die per mail is verzonden waarbij Lantis – toen BAM – ons stukken doorstuurde. Collega's, de nadruk in dat document lag op de mogelijke financiële gevolgen van de PFAS-vervuiling. Er is geen sprake van humane risico's. Toen dat bericht in mijn mailbox en die van de andere leden van het politiek stuurcomité belandde, hebben we onmiddellijk contact genomen met de OVAM, om dat comité voor te bereiden, maar ook om naar een stand van zaken te vragen. Ik vroeg me bijvoorbeeld af wat nu de gevolgen waren voor de omwonenden. Dat contact was ook logisch. Als je zo'n vergadering hebt, bereid je die voor. Als je zo'n bericht krijgt, dan schakel je de experts in. Het antwoord van het afdelingshoofd van de OVAM, Ann Cuyckens, via haar diensthoofd aan mijn kabinet werd me bezorgd op 14 september 2017.

Dit is hier in de commissie ook al letterlijk aan bod gekomen maar ik vind het ook belangrijk om dat te citeren: "De resultaten waarop BAM zich baseerde, werden dinsdag aan de OVAM bezorgd evenals de nota van professor Tytgat. Deze gaat dieper in op het humaan toxicologisch risico voortgaande op hetgeen door BAM is aangeleverd en geeft aan dat er geen direct risico zou bestaan voor de volksgezondheid. Zowel de OVAM als de bodemsaneringsdeskundigen van BAM hebben op woensdag nog enkele verduidelijkingen bij deze nota gevraagd. Voortgaande op de gegevens die vandaag 14 september 2017 voorhanden zijn, zijn er niet meteen aanwijzingen voor de OVAM dat zij zich niet zou kunnen aansluiten bij het uitgebrachte advies van professor Tytgat. Het door professor Tytgat gehanteerde toetsingskader ligt in de lijn met internationaal gebruikte normeringen. Voortgaande op deze gegevens lijkt er momenteel geen directe noodzaak voor een actieve communicatie. Dit laatste wordt afgestemd met BAM."

Dit is ter sprake gekomen in het politiek stuurcomité. Daarin zetelen alle bevoegde ministers, de minister-president, de viceminister-presidenten, de burgemeester en schepenen van Antwerpen en vertegenwoordigers van Lantis. Ook aan het politiek stuurcomité is nooit gemeld dat er een risico was voor de volksgezondheid, integendeel. Dit blijkt uit de nota van de voorzitter van de raad van bestuur van Lantis aan de leden van het politiek stuurcomité Oosterweel en dit in de mail van 29 september 2017, dus na het politiek stuurcomité, en dat was heel geruststellend.

Op die visie van mevrouw Cuyckens van 14 september 2017 en de bevestiging in een vervolgmil hebben mijn kabinet en ikzelf ons altijd gebaseerd.

Hoe zit het nu met de communicatie? Het voltallige stuurcomité was van oordeel dat de leidend ambtenaren van de verschillende betrokken diensten daarover moesten samenzitten. Dat is ook zo door iedereen in het politiek stuurcomité goedgekeurd. BAM, de heer David Van Herreweghe, bevestigt dit ook nog eens aan alle leden van het politiek stuurcomité in de nota van 29 september 2017, dus 10 dagen na het stuurcomité. Ik heb na dat stuurcomité waar ik uiteraard aanwezig was, mijn kabinetsleden ingelicht over deze beslissing. Zoals gebruikelijk is op het kabinet was ik niet aanwezig, trouwens geen enkele minister, op de opvolgingsvergaderingen in dit of andere dossiers.

Na het politiek stuurcomité vindt op 12 oktober 2017 een opvolgingsvergadering plaats op het kabinet van de toenmalige minister van Openbare Werken, samen met Lantis, de OVAM, de kabinetschef van de toenmalige minister van Openbare Werken en de adjunct-kabinetschef van mijn kabinet. Daar is men gezamenlijk tot de conclusie gekomen om niet te communiceren. Mevrouw De Baets heeft hier in deze commissie het gevoel omschreven dat leefde in die vergadering. Ik citeer: "Ik heb een beetje het gevoel gekregen dat men gezegd heeft: volg het Bodemdecreet goed op, volg het dossier goed op in het kader van 3M. Ik denk dat dat de boodschap was. Mevrouw Cuyckens kan me tegenspreken maar ik

denk dat dat een beetje de boodschap was om daarbinnen het mogelijke te doen, wat ook is gebeurd.”

Uit alle verklaringen en stukken kan ik afleiden dat de OVAM voorstander was om de piste Bodemdecreet te bewandelen en een nieuw beschrijvend bodemonderzoek op te leggen, om meer metingen te doen. In die piste is het ook zo dat de vervuiler betaalt. Degene die de vervuiling veroorzaakt, in dezen 3M, draait zelf op voor de kosten van de verdere meting en van de sanering. Die piste werd ook verder bewandeld en dat is ook een logische keuze. We zitten nog altijd in 2017 en er was op dat moment geen indicatie van een humaan-toxicologisch risico. Niet de overheid zelf, maar 3M moest verder onderzoek voeren.

Toen in december 2018 de aanbevelingen strenger werden, heeft de OVAM onmiddellijk, in januari 2019, een nieuw beschrijvend bodemonderzoek opgestart op basis van het nieuwe kader.

Dames en heren van de commissie, ik heb misschien wat meer van uw tijd genomen om klaarheid te scheppen, u moet me daarvoor excuseren, maar ik zal besluiten. Zou ik met de kennis die ik in 2017 had vandaag opnieuw zo handelen? Ja. Zou ik met de kennis die er in 2022 is opnieuw zo handelen? Uiteraard niet. Kijk naar mijn beleid. Ik ben er nooit voor teruggedeinsd om moeilijke beslissingen te nemen en harde boodschappen te brengen en ik zou in dit dossier ook niet hebben geaarzeld. Maar er was in 2017, op basis van wat de diensten en de experts ons meedeelden en waarop ik me gebaseerd heb, geen indicatie van een humaan-toxicologisch risico in de omgeving van 3M. Toen de kennis toenam en de Europese normen strenger werden – in 2020 werden ze 240 maal strenger dan in 2017 – hebben mijn diensten ook altijd onmiddellijk gehandeld. Ik kan u daarom in eer en geweten recht in de ogen kijken.

De voorzitter: Dank u, mevrouw Schauvliege. Ik zou u alle vier willen bedanken voor de heldere uiteenzettingen bij de start van deze zitting.

We beginnen nu met de vragen van de commissieleden. Zoals jullie wellicht weten, starten we met een algemene vragenronde waarbij we eerst alle verschillende fracties en parlementsleden die vragen hebben, het woord geven. Daarna geven we opnieuw het woord aan de sprekers om te antwoorden. In een tweede ronde gaan we veel directer te werk en wordt het vraag en antwoord zodat we alle vragen kunnen stellen die nog moeten worden gesteld.

Vorige keer zijn we gestart bij collega Schiltz van de Open Vld. Het is nu aan de Groenfractie om als eerste te starten met de vragen. Ik geef het woord aan collega Schauvliege.

Mieke Schauvliege: Goedemorgen iedereen. Geachte ministers van de vorige regering, ik dank u voor uw komst naar deze commissie en voor de toelichtingen die we tot nu toe hebben gehoord.

Deze commissie gaat over 's werelds grootste PFOS-vervuiling, gelegen in Zwijndrecht, en de Oosterweelwerf, ook wel de werf van de eeuw genoemd door sommigen of volgens sommigen de grootste werf in Europa. We willen in deze commissie achterhalen of bij de beslissingen die rond de PFOS-vervuiling en de Oosterweelwerf zijn genomen, de volksgezondheid en de gezondheid van het leefmilieu altijd vooropstonden, wie voor die beslissingen verantwoordelijk was en waarom deze zijn genomen. Dat is onze opdracht.

De onderzoekscommissie loopt nu al zes maanden. We hebben tal van experts en betrokkenen gehoord. Er zijn al meer dan 20 hoorzittingen geweest, meer dan 150 uur verklaringen. Met andere woorden, we hebben dus al een vrij goed beeld van wat er in die cruciale periode – 2017 – is gebeurd. We weten dat in die periode alle elementen op tafel lagen over die vervuiling en hoe die moest worden aangepakt, over de verspreiding en de mogelijke verspreiding in het woongebied en dat er een risico voor de gezondheid van de omwonenden kon zijn dat veilig moest worden gesteld.

In de eerste ronde heb ik drie blokken van vragen: over het onderzoek en de communicatie die er nooit is gekomen, over de dading en over de administratie.

Eerst wil ik met u nog eens door de tijdlijn fietsen van de zomer 2017 tot de cruciale beslissing om niet te communiceren.

Er is al herhaaldelijk verklaard dat in 2017, eigenlijk al in 2016, experts bij BAM zeiden dat de gekende PFOS-verontreiniging op de site van 3M op het Oosterweeltraject groter was dan verwacht en er wordt een vermoeden uitgesproken dat die verontreiniging verder reikt dan het Oosterweeltracé op zich, tot aan de bewoning in Zwijndrecht. We zien dan een hoop communicatie ontstaan die de zorg die Lantis/BAM uit, in nota's vertaalt.

In aanloop van een politiek stuurcomité van 18 september, wordt er een IKW georganiseerd waar een aantal rapporten ter voorbereiding van dat comité worden toegevoegd. In die rapporten spreekt men inderdaad – en dat is hier daarnet al gezegd – 'over de vastgestelde bodem- en grondwaterverontreiniging met risico op significante impact op de prijs en de mogelijke termijn van de Oosterweelwerken, namelijk PFOS.' Dat rapport stelt ook heel duidelijk: 'PFOS blijkt verspreid te zijn in een straal van ongeveer 3 kilometer rond 3M'. Ik heb de beruchte foto bij die in heel wat rapporten terugkomt. In een straal van 3 kilometer rond 3M dus. Er wordt ook aan toegevoegd: 'Binnen een eerste perimeter van 500 meter is de vervuiling vrij ernstig. Daarbuiten is de vervuiling te kwalificeren als niet-bedreigend voor de mens.' Dat staat dus in het rapport dat continu meegaat. Het staat ook in de notulen van 12 september van het managementcomité van BAM, waar ook twee regeringscommissarissen aanwezig zijn.

De nota zegt dus eigenlijk heel duidelijk dat in de eerste 500 meter van de site van 3M er een vervuiling is die bedreigend kan zijn voor de mens. Verder neemt de vervuilingsgraad vermoedelijk af en de vraag is dan of die nog bedreigend is voor de mens. Binnen die 500 meter wonen ook mensen. Het is niet zo dat het een verlaten gebied is. Er ligt de dichtbewoonde Neerstraat, er zijn landbouwbedrijven, allemaal binnen die 500 meter.

Intussen is een eerste versie van het rapport van professor Tytgat opgeleverd op 12 september waar er allerhande discussie over is. In deze onderzoekscommissie is er ook heel wat gediscussieerd over de gekozen risicogrenzen van 100 microgram waarvan toch blijkt dat die zeer ruim bemeten is en tot 10 keer hoger dan wat op dat moment in andere landen wordt gehanteerd.

Intussen is er de IKW geweest met de voorbereidende documenten. Op 13 september stuurt de heer Andy Pieters een mail naar de verschillende kabinetten waar de nota ietwat is aangepast. De verwijzing naar PFOS wordt geschrapt uit het rapport.

Dan ontstaat er een hele discussie over wie moet communiceren over dit verhaal. Op 14 september – en mevrouw Schauvliege heeft er al naar verwezen – lezen we in het mailverkeer van de OVAM dat 'voorafgaand op deze gegevens er momenteel geen directe noodzaak blijkt voor actieve communicatie.' We zien ook dat mevrouw Schauvliege een interne mail aan haar kabinet stuurt waarin ze vraagt waarom de OVAM zou moeten instaan voor de communicatie.

Op 18 september vindt het politiek stuurcomité plaats waar de verschillende nota's ter beschikking zijn. Op 19 september wordt er een gevalideerd verslag van dat politiek stuurcomité verstuurd. De conclusies zijn voorgelezen door de heer Weyts. Er staat inderdaad dat er een werkgroep wordt samengesteld met de betrokken leidend ambtenaren van de administraties, de OVAM, de VMM, ANB en BAM om een plan van aanpak uit te werken en de financiële risico's voor het project in te schatten en beheersbaar te houden. In de verschillende versies van al die documenten die circuleren, zien we dus dat de OVAM als communicatiehouder, penhouder van de communicatie, wordt geschrapt en dat BAM in de plaats wordt gezet.

Op 21 september wordt in overleg met BAM, de OVAM en de VMM gesteld dat er meer meetgegevens nodig zijn, meer specifiek voor het woongebied in Zwijndrecht. Dat is heel belangrijk. Er wordt hier heel vaak gesproken over de communicatie en de PFOS-vervuiling langs het Oosterweeltracé; daar is inderdaad over gecommuniceerd. De discussie gaat natuurlijk of men verder heeft gekeken dan het Oosterweeltracé, of men op tijd aan de alarmbel heeft getrokken.

Op 27 september lezen we in het verslag van een overleg tussen minister Schauvliege en de OVAM dat de minister wenst dat de OVAM geen initiatief neemt inzake communicatie of erbij betrokken wordt. Een interne mail van de OVAM op diezelfde dag verduidelijkt de houding van het kabinet-Schauvliege. Ik citeer: "Ik heb intussen van het kabinet de uitdrukkelijke opdracht gekregen dat we geen trekkersrol mogen nemen in dit dossier naar communicatie en zelf geen onderzoek mogen uitvoeren ter controle van het woongebied." Geen verdere stappen dus.

Op 29 september stuurt David Van Herreweghe, de voorzitter van de raad van bestuur van BAM, een mail naar alle leden van het politiek stuurcomité met alle informatie – dat is hier daarnet gezegd.

De voorzitter: Collega Schauvliege, collega Schiltz wil u onderbreken. Ik weet niet waarom.

Willem-Frederik Schiltz: Voorzitter, ik gun mevrouw Schauvliege natuurlijk alle tijd en ruimte om de vragen die moeten worden gesteld, te stellen, en ook die ze wil stellen. Ik heb wel de indruk dat er al heel detaillistisch wordt ingegaan op heel concrete kleine tijdselementen. Ik denk dat het bijna onmogelijk is voor de aanwezige gasten om alles te noteren en dat het vragen zijn die meer naar waarde kunnen worden beantwoord in de één op één sessie van zo dadelijk. Het is misschien toch nuttiger om eerst een heel algemene kleine beschouwing en algemene vraagstelling te lanceren en nadien de tijdlijn af te punten.

Mieke Schauvliege: Het zal niet lang meer duren, collega Schiltz. Ik vond het toch heel belangrijk om heel in detail uit te leggen wat wij in onze stukken en in de communicatie over het trajectverloop vinden, om dan nadien op de vraagstelling in te gaan. Er zijn daarnet een aantal elementen van communicatie aangehaald, maar het totale overzicht is toch nog niet gegeven.

Op 29 september is er de communicatie van David Van Herreweghe in een mail naar alle leden van het politiek stuurcomité en de kabinetten. We vinden er een uitgebreide memo over PFOS die heel duidelijk stelt dat PFOS via de lucht wordt verspreid en dat het een heel belangrijke oorzaak is. Het kaartje met de rode cirkel heb ik laten zien. In de directe omgeving van 3M zijn concentraties van 30 tot 50 microgram per kilogram aangetroffen. In een richtlijn in Nederland – en dat staat ook in die nota – hanteert men een richtlijn van 16 microgram per kilogram voor woongebieden, dat staat er heel expliciet te lezen. Het is duidelijk dat daar toch al een signaal is en dat er een alarmbel zou moeten zijn afgegaan.

Er wordt ook over de kostprijs van de bijkomende vervuiling gesproken, die zou van 10 tot 60 miljoen euro worden ingeschat.

Dan is er de discussie waarnaar mevrouw Schauvliege daarnet ook heeft verwezen. Eigenlijk gaat de OVAM niet akkoord met de conclusie die in die nota van de heer Van Herreweghe staat, want de OVAM concludeerde dat, op basis van de beschikbare gegevens, er geen aanwijzingen zijn voor een direct humaan risico, uitgaande van de aangetroffen concentraties.

De conclusie van het politiek stuurcomité en de nota is dat er gecommuniceerd zal worden, dat er in stilte metingen zullen worden gedaan en discreet extra bodemstalen zullen worden genomen. En er is een perscommuniqué voorzien op 3 oktober. Er is zelfs een ontwerp van persbericht dat wij hebben kunnen inkijken waarin heel duidelijk staat dat, gelet op de

verhoogde concentratie aan PFOS die zijn gevonden ter hoogte van de werfzone, men extra metingen wil doen in het kader van de impact op de omwonenden.

Op 6 oktober komt het befaamde deskundigenverslag van professor Tytgat waarin heel duidelijk aanwijzingen staan voor de bewoners. Er wordt afgeraden om putwater te gebruiken. Er wordt afgeraden om eigen gekweekte eieren te consumeren. Er wordt gesteld dat PFOS via moedermelk wordt doorgegeven en dat dat een risico inhoudt. Dus eigenlijk een aantal van die no-regretmaatregelen die nu zijn afgekondigd, worden daarin beschreven.

Dirk Dewolf, administrateur-generaal van het agentschap Zorg en Gezondheid, verklaart in deze onderzoekscommissie dat, als het rapport hen toen was voorgelegd, het niet uitgesloten is dat men vroeger no-regretmaatregelen had ingevoerd. De gemeente Zwijndrecht deed hier vorige week een gelijkaardige uitspraak.

Op 6 oktober vertrekt er vanuit het kabinet-Weyts een communicatie om op 12 oktober samen te zitten over de communicatie na het politiek stuurcomité van PFOS. En dan wordt het plots stil. Er zijn indicaties dat er wel degelijk een risico is voor de volksgezondheid en dat er een impact is op de omwonenden van de Oosterweelwerf. Er was eigenlijk aangenomen dat men voorzichtig zou gaan meten om de impact beter te kunnen inschatten en een betere communicatie te kunnen voeren. En plots stopt men om die acties te gaan uitvoeren.

Dat is de hamvraag in heel dit dossier. Er was een bewonersvergadering gepland op 17 oktober. Dit stond allemaal in de steigers, maar zelfs de gemeente Zwijndrecht was nooit ingelicht over het bewonersoverleg. Plots wordt alles geschrapt.

De vraag is natuurlijk: waarom? We zien – en dat hebt u zelf ook verklaard – dat de Vlaamse Regering en de bevoegde ministers eigenlijk van de hele problematiek op de hoogte waren, dat ook de regeringscommissarissen die het dossier opvolgen heel goed weten wat er aan de hand is, maar dat de communicatie stopt. Mijn grote vraag is natuurlijk: waarom en door wie werd de beslissing genomen om niet te meten, en dan heb ik het over het niet meten in het woongebied. Waarom en door wie werd er beslist om uiteindelijk niet te communiceren? Besliste men om niet te communiceren omdat er niet was gemeten of besliste men om niet te meten omdat men dan niet moest communiceren? Meten is weten, niet meten is niet weten.

Wiens taak was het dan volgens u om te communiceren? Ik heb het dan niet over de vervuiling van de Oosterweelwerf, maar over de vervuiling die mogelijks impact had op de volksgezondheid van de omwonenden. Wiens taak was het volgens u om die vervuiling rond de Oosterweelwerf in het woongebied in kaart te brengen? U hebt daarnet geschetst dat er heel veel mensen op de hoogte waren van de discussie. Wie was op de hoogte van het feit dat de beslissing om te communiceren teruggedraaid werd en er uiteindelijk niet werd gecommuniceerd? Wie was daarbij betrokken? Is er voorafgaandelijk, tussen de beslissing van het wel communiceren en het niet communiceren, met andere woorden de beslissing van het politiek stuurcomité en de beslissing van de IKW, overleg geweest met bijvoorbeeld leden van het politiek stuurcomité?

Vorige week heeft Bart De Wever hier verklaard dat hij communiceren over de vervuiling en de manier waarop Oosterweel die zou aanpakken, een absolute opportuniteit vond. Hij kon daarmee in de picture stellen dat de Oosterweel het vervuilingsprobleem zou oplossen. Mevrouw Schauvliege, waarom nam u die handschoen dan niet op? Het klinkt toch wel zeer mooi. Meneer Weyts, u hebt dat uiteindelijk ook niet gedaan. Waarom hebt u die zogenaamde bijzondere opportuniteit die de heer De Wever schetste, niet meegenomen om er verder over te communiceren?

Het tweede pakket is de dading. Waarom was er een dading? In 2016 heeft men vastgesteld dat er een zwaardere verontreiniging van PFOS was op het Oosterweeltracé en op de site van 3M dan oorspronkelijk was aangenomen. Men wou uiteraard 3M

responsabiliseren voor die vervuiling. Er is een juridisch onderzoek geweest naar hoe 3M zou kunnen opdraaien voor die kosten. Uit de juridische nota van Stibbe blijkt dat, als we voor de piste '3M onmiddellijk opdraaien voor alle kosten' zouden gaan, er een juridische strijd zou uitbarsten die tientallen jaren zou duren, tijd die er waarschijnlijk niet was. Men heeft dan een oplossing gevonden. Klopt het dat de dading is opgesteld omdat Oosterweel anders niet mogelijk was binnen het vooropgestelde tijdsbestek en op het tracé waar het was uitgetekend? Is op dat moment, als de nota van Stibbe er was met de juridische impact van het 'de vervuiler betaalt'-principe, de vraag gesteld om het tracé te verleggen in functie van gezondheid en milieu?

Wie was betrokken bij het opstellen van de dading? De dading wordt in de schoot van de raad van bestuur getekend, waar regeringscommissarissen aanwezig zijn die de opdracht hebben om de Vlaamse Regering in te lichten. Wie was dus betrokken bij het opstellen van de dading? Hoe actief was u betrokken, meneer Weyts, als verantwoordelijk minister en u, mevrouw Schauvliege, als minister van Leefmilieu, en u, meneer Tommelein, als minister van Financiën? Was u actief betrokken bij het opstellen van die dading?

Waarom werd er pas nadat ikzelf in het parlement de dading heb opgevraagd en een vraag over die dading heb gesteld, over het bestaan van die dading gecommuniceerd? Er is daarna in de plenaire vergadering een ondervraging over die dading geweest. Blijkbaar wist geen enkele minister van het bestaan van een dading, behalve minister Weyts. Is het niet vreemd dat een overheidsbedrijf zo'n dading afsluit met zo'n impact op het milieu en met zo'n financiële impact, en dat er een geheimhoudingsclausule wordt opgenomen en dat er niet over wordt gecommuniceerd? Is dat niet vreemd? Is het ook niet vreemd dat de bevoegde ministers, in de volgende legislaturen, niet van het bestaan van die dading wisten?

Over de inhoud van die dading is hier ook al redelijk veel gediscussieerd. Over de verhouding van de inspanning: 3M betaalt 75.000 euro versus de 63 miljoen euro die de Vlaamse overheid betaalt voor de sanering. Vindt u dat die twee in verhouding staan tot elkaar? U kunt toch heel moeilijk zeggen dat de vervuilende partner die 75.000 euro moet betalen en de belastingbetaler 63 miljoen euro, een faire deal is.

We hebben nergens in de stukken kunnen vinden vanwaar het bedrag van die 75.000 euro komt. We zien wel dat het advocatenbureau over hogere bedragen spreekt. Waarop is die 75.000 euro gebaseerd?

Ik heb nog een tweede inhoudelijke vraag over de dading. Op het moment dat de dading wordt afgesloten, wordt ook meteen gekozen voor de manier waarop met de vervuiling wordt omgegaan. Er wordt gekozen om niet onmiddellijk te saneren, maar om te werken met een grondverzetregeling. Dat is natuurlijk een zeer fundamentele keuze. Voorafgaandelijk aan die keuze zijn een aantal scenario's opgesteld. Er was een scenario om volledig te saneren, maar er was sprake van een kostprijs van 25 miljoen euro. Er was ook een scenario om te werken met een grondverzetregeling, om het normenkader aan te passen en om de kadastrale werkzone aan te passen. Dat waren de verschillende opties. Men heeft uiteindelijk gekozen om te werken met de grondverzetregeling en dit in de dading in te schrijven. Die dading was dus het cruciale moment om die keuze op dat moment te maken. Wie was betrokken bij het beslissen van dat scenario? Mevrouw Schauvliege, was u betrokken bij het beslissen van dat scenario? Was uw administratie betrokken bij het beslissen van dat scenario? Meneer Weyts, was u betrokken bij het beslissen van dat scenario? Wie was er nog betrokken bij het beslissen van dat scenario? Het is van cruciaal belang voor het verdere verloop van het dossier.

De heer De Wever verklaarde vrijdag dat de administratie te weinig proactief was opgetreden. Hij sprak van de administratie, niet enkel van de milieuadministratie. Meneer Weyts, vindt u dat ook? Mevrouw Schauvliege, vindt u dat ook? Wat had de administratie volgens u dan moeten doen om meer proactief op te treden?

Ik wil eindigen met nog twee grote vragen. Kunt u, meneer Weyts en mevrouw Schauvliege, stellen dat u in dit dossier te allen tijde het voorzorgsprincipe hebt gehanteerd? Kunt u stellen dat u zelf proactief bent opgetreden in dit dossier? Ik dank u voor uw antwoorden.

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese: Dame en heren, dank voor de toelichtingen. Ik stel voor dat we daar meteen al een stuk op ingaan, ten eerste rond de inschatting over het befaamde humaan toxicologisch risico. Er is veel naar verwezen. Het is belangrijk om daar twee zaken in te onderscheiden. Voor een risico voor mensen zijn er twee zaken van belang: de eigenschappen van de stof en de blootstelling aan die stof. Over de eigenschappen van de stof waren er in 2017 heel wat gezondheidsnormen. Het was duidelijk dat dat een schadelijke stof was voor de mens. Om het met BAM te zeggen in 2017: "Sinds de jaren 1980 is geconstateerd dat PFOS en gerelateerde verbindingen persistent en bio-accumulerend zijn en bij langetermijnblootstelling mogelijk toxische en of carcinogene eigenschappen hebben." Dat is de kennis op dat moment over de eigenschappen van PFOS: het is duidelijk dat het een schadelijke stof is voor de gezondheid. Dat wil uiteraard niet zeggen dat iedereen in heel Vlaanderen morgen kanker gaat krijgen. Dat is evident.

Mevrouw Schauvliege, u zei dat in 2020 de norm 220 keer strenger was dan in 2017. Dat klopt niet helemaal natuurlijk. U vergelijkt daar de norm van EFSA van 2020 met de norm van EFSA van 2008. Maar daartussen zaten nog verschillende andere, waaronder die uit Amerika, van het Environmental Protection Agency (EPA) van 2016. Die was gekend door de OVAM, die was gekend door BAM, die is in alle documenten opgenomen. Dat inzicht is niet pas beginnen verscherpen in 2018, dat is gewoon geen correcte weergave van de manier waarop de kennis is geëvolueerd. Dat wat betreft de eigenschappen van de stof.

Daarnaast is er natuurlijk de vraag van de blootstelling. Dat is hier cruciaal want om blootstelling te kunnen evalueren, moet je onderzoek doen en metingen hebben. Het is opvallend dat hier in alle openingsstatements amper of niet over wordt gesproken. Op 27 september concludeert de OVAM inderdaad dat er geen risico voor de mens is. Maar het is wel heel belangrijk wat ze erbij zeggen. Ze zeggen: "De resultaten zoals die vandaag bekend zijn, beperken zich echter tot het terrein van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving." Niemand heeft hier gezegd dat 'het terrein van 3M en enkele grote wegen in de omgeving' mee in de conclusie van de OVAM stond. De OVAM zegt verder: "Hierdoor is er nog onduidelijkheid over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieden en de daarbij horende blootstelling van de bewoners. Wil men uitsluitel over deze onzekerheid, dan zijn bijkomende onderzoeksdata aangewezen." Dat is voor mij cruciaal. De heer Daniëls zei vorige week dat men de zaken niet uit zijn context moet trekken maar samen moet zetten. Het ene is: we zien geen toxicologisch risico op de site van 3M en de grote wegen. Het tweede is: we weten niet wat er in woongebied gebeurt. Dat is de conclusie van de OVAM op 27 september. En toch, mevrouw Schauvliege, lezen we – dat is hier onder ede verklaard – dat op dezelfde dag u via uw kabinet aan de OVAM laat weten dat er geen onderzoek mag worden uitgevoerd. Dat is hier onder ede verklaard. In de pers zegt u dat dat niet zo is, dat u dat niet hebt gezegd. U zegt ook dat geen enkele beslissing door een individuele minister is gemaakt. Dus is de vraag: wie heeft er op dat moment, op 27 september, dan wel gezegd: "De OVAM mag geen onderzoek uitvoeren in bewoond gebied"? Ik vind dat een van de cruciale vragen in dit dossier. Als we weten dat we met een schadelijke stof zitten, maar we weten niet in hoeverre de mensen in woongebied eraan blootgesteld zijn, wie verhindert er dan dat men gaat meten in woongebied? Dat is voor mij cruciaal.

Er is daarnet gezegd dat het idee was om te gaan kijken binnen het Bodemdecreet hoe men verder 3M kan laten onderzoeken enzoverder. Dat is ook niet helemaal wat er is gebeurd. Er waren op dat moment twee opties. De eerste was een tweede bodem-saneringsproject, maar dat ging over de Palingbeek, dat ging niet over Zwijndrecht. Daarvoor zou men een aanmaning doen om dit op te starten. Daar is men tegen in beroep

gegaan en het heeft nog 3 jaar geduurd voor dat beroep is uitgesproken. De tweede optie was een nieuw beschrijvend bodemonderzoek opleggen. Maar de OVAM had heel weinig hoop dat dat ging lukken, voor alle duidelijkheid. Dat is er uiteindelijk ook pas in 2019 gekomen. Mevrouw De Baets was daar formeel over in de hoorzitting. Zij zei: "Er waren geen elementen voorhanden om rekening houdend met de mogelijkheden van het Bodemdecreet 3M een verplichting op te leggen voor de uitvoering van onderzoeksdaten op het grondgebied van de gemeente Zwijndrecht." Dat is wat de OVAM daarover zegt. Dat is ook wat we terugvinden in de verslagen van dat moment, namelijk dat men er zeer weinig kans in zag dat men 3M dat zou kunnen laten onderzoeken. Wat de OVAM hier verschillende keren heeft gezegd, is dat een ding ontbrak om metingen te kunnen doen in woongebied of om bijvoorbeeld de gemeente Zwijndrecht op de hoogte te brengen om zelf metingen te doen. Er ontbrak een ding en wat was dat? Dat was een beleidsbepalende beslissing om onderzoek te gaan doen. Nu is mijn tweede vraag: waarom ontbrak die vraag? Ik zal het nog eens even herhalen. We weten dat we een stof hebben die schadelijk is voor de gezondheid. We weten niet wat er rondgaat in woongebied. Waarom wordt er niet beslist om dat te onderzoeken?

Op 29 september is er de mail van BAM waar iedereen naar verwezen heeft, waarin BAM bij monde van David Van Herreweghe de conclusies van de OVAM vertaalt naar het politiek stuurcomité. Ik heb zonet de conclusies van de OVAM voorgelezen. Jullie hebben zelf de conclusies van BAM voorgelezen. BAM zegt dat er geen risico kan zijn voor de mens en zegt bovendien dat daar zekerheid over is. Dat is niet wat de OVAM heeft gezegd op dat moment. Meer zelfs, de OVAM heeft naar ons als onderzoekscommissie afgelopen week vrijdag een mail gestuurd, waarin zij formeel zeggen dat de verwoording van BAM niet met de werkelijkheid van de door de OVAM geformuleerde mening strookt. De OVAM spreekt over een foutieve voorstelling van de werkelijkheid. Mijn vraag aan u, mijnheer Weyts, is: vindt u dat BAM hier op een correcte manier de conclusie van de OVAM verwoord heeft?

Ik heb een vraag aan jullie allemaal. Ik begrijp dat dit de enige manier is waarop de conclusie van de OVAM is overgemaakt aan het politiek stuurcomité. De heer Tommelein die in het politiek stuurcomité zat, zegt: "Dat is de laatste communicatie die ik ervan ontvangen heb." Dat is trouwens ook de eerste waarin er een advies van de OVAM tot bij jullie is geraakt. Mijn vraag aan jullie: is dit effectief de enige manier waarop de conclusie van de OVAM tot bij het politiek stuurcomité is geraakt? Want als dat zo is, dan zitten we wel met een groot probleem. Er is de afgelopen maanden veel gezegd. Er is vandaag opnieuw gezegd dat er geen actie nodig was want de OVAM zei dat er geen risico was voor de mensen. De OVAM zegt vandaag formeel dat dat niet is wat zij gezegd hebben. Dus is de vraag heel eenvoudig: hebben jullie enkel de versie van BAM gelezen en zijn jullie dus misleid door BAM over de conclusies van de OVAM of hebben jullie ook de conclusies van de OVAM gelezen – want die stonden mee in die mail voor alle duidelijkheid – en hebben jullie de publieke opinie misleid en doen jullie dat tot op vandaag? Dat is cruciaal.

Dan over de vraag wie, waar en hoe er beslist is om niet te communiceren. Burgemeester van Antwerpen Bart De Wever verklaarde in de onderzoekscommissie dat zijn ministers – ik neem aan dat u daar bij bent, mijnheer Weyts, en dat de heer Bourgeois daar ook bij is – op een wekelijks overleg hebben laten weten dat de Vlaamse Regering heeft beslist om niet te communiceren. Ik heb hier nog niemand horen verwijzen naar de Vlaamse Regering. Mevrouw Schauvliege, u hebt in de pers verklaard dat u er zelfs geen weet van hebt dat er ooit is beslist om niet te communiceren en dat alle beslissingen in het stuurcomité zijn genomen. Maar deze beslissing is overduidelijk niet in het stuurcomité genomen want het stuurcomité heeft beslist om wel te communiceren en dat is later nooit opnieuw geagendeerd op het stuurcomité. Dus is mijn vraag: wat is het nu? Wie heeft er beslist dat men hier niet mee verder zou gaan? Waar is dat beslist? Wanneer is dat beslist? Op basis van welke argumenten is dat beslist? Ik heb hier nu al evenveel verschillende versies gehoord als we sprekers hebben gehad in deze commissie. Ik zou graag eindelijk weten hoe de vork in de steel zit.

Voorzitter, dat is het wat mij betreft voor de eerste ronde.

De voorzitter: Bedankt, collega D'Haese. Dan is het aan de N-VA-fractie. Collega Daniëls?

Koen Daniëls: Bedankt, dame en heren, voormalige ministers, om hier aanwezig te zijn. Er zijn al heel veel vragen gesteld, tot op zeer gedetailleerd niveau. Sta mij toe om in deze ronde eerst toch een paar grotere, algemenere vragen te stellen, ook naar aanleiding van verklaringen die we in het verleden hebben gehoord.

Mijn eerste vraag gaat eigenlijk over het samenspel tussen de OVAM, de VMM en het agentschap Zorg en Gezondheid. Als de OVAM of de VMM iets opmerkt rond lucht-, bodem- of waterkwaliteit, consulteren zij dan op onderling ambtelijk niveau, tussen de administraties? Of is dat iets wat via de kabinetten en via de ministers gaat? Langs welke weg gaat dat, ook omgekeerd: stel dat het agentschap Zorg en Gezondheid of de diensten ergens in een bepaald gebied iets opmerken, is het dan de bedoeling dat zij rechtstreeks contact opnemen met de OVAM of de VMM als ze daar iets vermoeden? Of gaat dat langs de ministers om?

Een tweede vraag sluit daar een beetje bij aan. Wat betreft het Bevoegdhedenbesluit: de heer Tommelein verwees er daarnet naar dat hij enkel in het kader van de begroting, op die momenten, betrokken was, ook in het kader van de sanering. U hebt dat bedrag van die 25 miljoen euro daar vermeld. Maar ik stel mijn vraag open: is er een mogelijkheid dat bijvoorbeeld minister Tommelein zou zeggen: "Dat is hier een sanering van 25 miljoen euro. Ik ga als minister van Begroting aan de OVAM vragen om mij daar meer info over te geven"? Kan dat binnen het Bevoegdhedenbesluit of niet? Ik stel die vraag omdat hier soms heel veel dingen door elkaar worden gehaald, dat iedereen overal info krijgt en iedereen elke administratie kan aansturen. Dat is de achtergrond van mijn vraag en het voorbeeld dat ik daarbij naar voren wil brengen.

Een derde zaak waarop ik wil ingaan, is die mail van 14 september 2017, want die wordt nu natuurlijk geciteerd. Mevrouw Schauvliege heeft daar ook over gesproken. Er is het citaat dat begon met "De resultaten waarop de BAM zich baseerde werden dinsdag aan de OVAM bezorgd." Als ik dat stuk citaat lees dat u daar brengt – die mail hebben we volledig – en ik lees dan de brief die we nu vrijdag hebben mogen ontvangen van de OVAM, dan accorderen die niet met elkaar. Ik weet niet of de mensen hier aanwezig weet hebben van die brief van 14 september. Dat weet ik niet. De brief die wij hebben gekregen, die de commissiesecretaris aan ons bezorgd heeft ...

De voorzitter: U bedoelt de brief van de OVAM die we net aangetekend hebben gekregen? Die hadden we ook via mail aangekregen, daarom dat ik ernaar verwijs. De OVAM heeft aangegeven in de hoorzitting dat er een verkeerd citaat was gebruikt. Ik denk dat zij vooral duidelijk willen maken in hun aangetekend schrijven – ik denk dat mevrouw Schauvliege daar op een correcte manier aan heeft gerefereerd – dat zij hun uitspraak hadden gedaan op basis van de op dat moment gekende gegevens. Ik denk dat ze die nuance willen aanbrengen, ook in de aangetekende brief die ze ons bezorgd hebben.

Koen Daniëls: Ja, inderdaad. Want ik citeer uit een mail die mevrouw Schauvliege hier heeft gebracht. Dat is natuurlijk geen fout citaat, want een citaat is een citaat. Waar ik op wil duiden is dat er in die mail van 14 september staat dat er wel degelijk geen aanwijzingen zijn voor de OVAM: "niet meteen aanwijzingen voor de OVAM zijn, zich niet kunnen aansluiten bij het uitgebracht advies van professor Tytgat." Het is dus een dubbele ontkenning, waar de OVAM eigenlijk zegt dat zij zich wél kunnen aansluiten bij het rapport-Tytgat. Dat staat dan een beetje in contrast met wat men ons nu laat weten, namelijk dat ze dat anders hebben bedoeld. Dat vind ik wel raar. Maar ik wilde dit citaat van mevrouw Schauvliege gewoon nog even onder de aandacht brengen.

Wat de communicatie betreft: er werd daarnet heel expliciet gezegd bij die ene mail dat toen ook alle kabinetschefs de mail kregen van het politiek stuurcomité. Bij mijn weten, maar ook in de communicatie die ik gezien heb, staan eigenlijk altijd alle kabinetten mee

in de mails, alle kabinetschefs. Die zijn altijd mee opgenomen. Als dat niet zo is, dan verneem ik dat graag.

En dan was er een vraag die ik bij de OVAM een aantal keren heb gesteld, en dat ging over die kringredenering. Langs de ene kant zei BAM dat zij het projectgebied doen, en daar kijkt de OVAM naar de vervuiling. Het woongebied Zwijndrecht is niet hun projectgebied, dus het is een vraagteken wat daar aan de orde is. Vervolgens komt het traject rond communicatie, en is er de analyse dat we niet gaan communiceren. Want dan krijgen we heel wat vragen over of we nog eieren kunnen eten enzoverder. Dat staat in die berichten. En we hebben daar eigenlijk geen gegevens van. En dus wordt er gezegd dat we eigenlijk gegevens zouden moeten hebben. Dan komt die kringredenering: we gaan niet op zoek naar extra gegevens want we gaan niet communiceren, en we gaan niet communiceren omdat we geen gegevens hebben. En dan kwam dat begrip van de OVAM van de beleidsbepalende beslissing. Men is daar telkens op teruggekomen.

Mevrouw Schauvliege, u zei dat men toen keek naar een bijkomend beschrijvend bodemonderzoek, om te gaan kijken wat daar zit. Maar de vraag die ik daarbij heb, is of een agentschap zoals de OVAM zelf ergens een staal in publiek domein kan gaan nemen of niet. Dat is echt een vraag die ik mij oprecht stel. Kunnen zij dat? Of moet dat altijd met een ministerieel besluit of zelfs met een besluit van de Vlaamse Regering zijn, dat de OVAM al of niet een extra staal gaat nemen? Dat is echt een vraag die ik mij hier stel. Want als je op een ministerpost zit, en er komt het signaal dat er geen humaan toxicologisch risico is, dan gaat het over sanering, dan gaat het over opruimen, over historische vervuilingen. En men moet inderdaad terugkijken wie de vervuiler is en wie dat gaat betalen. Maar dan dringen er zich op dat vlak inderdaad geen acute issues op, hetzij richting het agentschap Zorg en Gezondheid, hetzij richting mensen en bewoning die daar op dat moment zijn.

Dan heb ik nog een laatste vraag, en dan kijk ik vooral naar de voormalige ministers Vandeuren en Schauvliege. Hebben jullie vanuit Zwijndrecht, de gemeente waar 3M gevestigd is, op bepaalde momenten straffe brieven, straffe signalen gekregen, waarin ze zeggen dat ze zich ernstig zorgen maken over hun inwoners qua gezondheid, en dat er stappen worden gevraagd van de Vlaamse overheid?

De voorzitter: Collega Claes heeft het woord.

Bart Claes: Bedankt, voorzitter, en bedankt, dame en heren, om hier vandaag aanwezig te zijn, zodat wij u kunnen horen in onze onderzoekscommissie. Er zijn al bijzonder veel vragen gesteld door de collega's, en ik heb er zelf ook nog een paar. Ik zal trachten om niet te vaak in herhaling te vallen.

Een eerste vraag, die ik richt aan ieder van jullie, gaat over het doofpotargument. Er werd daarnet door verschillende mensen onder u gezegd dat er geen sprake is van een doofpotoperatie. Er zijn ook een paar valabele argumenten gegeven om dat te ondersteunen. Maar toch vind ik het vreemd dat vorig jaar verschillende van jullie partijgenoten, die nu Vlaams minister zijn – ik verwijs hierbij naar minister Demir, minister Peeters en minister Beke – meermaals in dit parlement hebben verklaard dat zij niet op de hoogte waren van de problemen met Oosterweel, met de verontreiniging en dergelijke meer. Vandaar mijn vraag: zijn die verklaringen van de huidige ministers volgens jullie geloofwaardig? Want we weten dat de heer De Wever wekelijks overleg had met zijn ministers. Hij heeft dat vrijdag gezegd. Minister Beke heeft nu in het parlement verklaard dat hij van niets wist. Hij was in de vorige legislatuur ook partijvoorzitter, dus ik vraag mij af of er daar dan ook bij CD&V geen overleg is gebeurd met de ministers. Mevrouw Schauvliege, hebt u hem daar nooit iets van gezegd?

Ook bij minister Demir stel ik mij dan die vraag, want zij is toch van dezelfde partij als u, mijnheer Weyts. Is er daar dan nooit overleg geweest? Want zij vielen vorig jaar, en dat is toch anderhalf jaar na hun eedaflegging als minister, allemaal uit de lucht wat betreft dit dossier.

Minister Weyts, voor u heb ik ook nog een vraag omtrent de dading die werd afgesloten in 2018. De heer De Wever heeft vrijdag gezegd dat hij op het overleg van het stuurcomité in 2017 heeft moeten vaststellen dat er naar juridische opbouw ten aanzien van 3M eigenlijk nog niets was gebeurd. En we weten dat het jaar nadien die dading er is gekomen. Vandaar mijn vraag: in welke mate werd het ontwerp van die dading vooraf met uw kabinet besproken en doorgelicht door uw diensten? En wanneer kreeg u kennis van die dading, en wat was uw reactie hierop, als lid van de Vlaamse Regering, toen u vernam dat de regering toch wel aanzienlijk veel geld zou moeten ophoesten, in plaats van de vervuiler 3M?

Ik kan begrijpen, in hoofde van Lantis of BAM, dat zij ermee akkoord gaan om zo'n regeling te treffen. Ik kan dat zelfs in hoofde van een burgemeester begrijpen. Maar in hoofde van een minister van het Vlaamse Gewest, die in principe toch de rekening moet betalen, ligt dat allemaal iets moeilijker. Dus ik zou daar toch graag uw visie op weten.

Dan heb ik nog een vraag voor mevrouw Schauvliege. U hebt zich toch bijzonder lang stil gehouden omtrent dit dossier het afgelopen jaar. Maar u hebt wel een interview gegeven aan Agripress, een interview dat werd gepubliceerd op 21 juni vorig jaar. Daarin hebt u gezegd, wat betreft de beslissing om niet over die vervuiliingsproblematiek op en rond 3M te communiceren: "Er werd in het hele dossier trouwens geen enkele beslissing genomen door één individuele minister. Het was het politiek stuurcomité (...) dat in consensus besliste, omdat dit zo'n belangrijk dossier was voor de Vlaamse Regering. Ik heb er zelfs geen weet van dat er ooit beslist is om niet te communiceren over die vervuiling. Dat herinner ik mij alleszins niet." U zegt ook nog: "Ik vind het hallucinant dat het geframed wordt alsof ik een beslissing heb tegengehouden, dat klopt niet. N-VA is in dat politiek stuurcomité trouwens heel sterk vertegenwoordigd. Als Bart De Wever (...) echt had willen communiceren, denk je dan dat ik hem zou kunnen tegenhouden?" Bedoelt u met die verklaring dat die beslissing om niet te communiceren over die vervuiling, niet individueel door u genomen werd, maar dus wel in consensus door alle leden van het politiek stuurcomité? En hebt u zich als toenmalig minister van Leefmilieu formeel verzet tegen zo'n communicatie, ja of neen?

Dan wil ik daar nog iets verder op ingaan, door hetgeen u daarnet zei, dat u met de informatie die u in 2017 of 2018 had, geen andere beslissing zou nemen. U stelt dat u toen over de gevaren van PFAS en PFOS voor de mens niets wist. Maar toch zijn er documenten van de Milieu-inspectie, de jaarrapporten uit 2007, 2008 en 2010 – dat was de tijd waarin mevrouw Crevits minister van Leefmilieu was – waarin toch wel wordt gewaarschuwd voor grote risico's aangaande PFAS en PFOS. Dus ik had daar toch graag een reactie op gekregen.

Voorzitter, dat zijn voorlopig mijn vragen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan is het aan de CD&V-fractie. Collega Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts: Bedankt aan de voormalige ministers voor hun verklaringen. Ondertussen zijn er inderdaad heel wat collega's die al heel veel vragen hebben gesteld. Ik zal mij dus beperken tot een aantal hoofdvragen die in eerste instantie toch een stukje op de tong liggen, denk ik. En ik denk dat het belangrijk is dat we een duidelijke reactie hebben van jullie.

De collega's hebben al iets belangrijks aangehaald. Iedereen stelt zich vragen over de manier waarop er in het verleden is omgegaan met volksgezondheid, met leefmilieu. Heeft dat altijd vooropgestaan? Want de uitdaging van deze commissie is, en daar heb ik ook vorige keer naar verwezen, dat we met de kennis van vandaag niet naar het verleden moeten kijken, maar dat we effectief de moeite nemen om ons in de tijdmachine te zetten, en ons in te leven en ons te vergewissen van alle kennis van destijds.

Een eerste element is de communicatie, want dat is iets wat toch wel heel duidelijk op de voorgrond blijft spelen, en waar iedereen heel veel vragen over heeft, ook wij. Ik wil daar dan ook heel duidelijk een vraag rond stellen, met name ook omdat er toch wel grote woorden in de mond worden genomen, bijvoorbeeld rond een doofpot, rond bewuste acties om niet te communiceren, rond verbod en zo meer. Inderdaad, als je stukjes vanuit de communicatie neemt, als die hier geciteerd worden, en we doen dat zonder de discussie van de dag in het achterhoofd te nemen, of zonder de hele beredenering of de hele communicatie van de volgende dagen of weken, dan kun je daar inderdaad allerlei conclusies uit trekken. Bij dezen wil ik heel formeel aan alle mensen die hier vooraan zitten, de vraag stellen of een van u een verbod heeft gegeven op communicatie en/of bijkomend onderzoek. Is er door een van u een verbod gegeven om communicatie en/of bijkomend onderzoek te doen? Dat sluit ook een stukje aan bij het volgende. De collega's hebben er al naar verwezen dat er enerzijds rond het onderzoek wordt aangegeven dat, mochten er ministeriële instructies zijn ... Anderzijds wordt er aangegeven dat de administratie ook zelf acties kan ondernemen op basis van het Bodemdecreet. Ik wil daarom heel duidelijk die vraag stellen.

Een tweede belangrijk element bij die communicatie is dan ook de inhoud van de boodschap, waarover men in 2017 dacht te moeten communiceren. Met de bril van vandaag lijkt het erop dat er toen moest worden gecommuniceerd dat er een grote impact was naar volksgezondheid. Nu, in het voorbereidend persbericht van de OVAM zie ik daarover eigenlijk niet meteen iets terugkomen. Dus bij deze stel ik ook heel duidelijk de vraag, toen de discussie werd gevoerd over communicatie, wat dan de inhoudelijke discussie was van die communicatie.

Als een tweede element wil ik even stilstaan bij de werking van de administraties. Er is daarnet al verwezen naar hoe dat gebeurt. Er is verwezen naar het protocol. Wat is de aanleiding geweest om het protocol op te stellen?

Collega's hebben daarnet ook al gezegd dat ernaar is verwezen dat er misschien niet proactief genoeg gewerkt is. Mevrouw Schauvliege, u hebt aangegeven dat u een overzicht hebt van de acties die ondernomen zijn in het verleden. Het zou mij zeker ook interesseren om daar een overzicht van te hebben. Zeker in het kader van de tijdlijn lijkt dat een belangrijke vraag.

En dan is er nog een element rond de administraties, een element dat ook in het verleden al verschillende keren naar boven is gekomen, en daar is in uw inleidend pleidooi ook al een aantal keren naar verwezen. Het betreft de besparingen. Ik zou willen vragen hoe u dat ervaren hebt. Is er op de een of andere manier vanuit uw administraties naar boven gekomen dat er signalen waren dat fundamentele opdrachten die verwacht werden van de administratie, die moesten gebeuren, niet meer zouden kunnen gebeuren, en dat daardoor risico's of eventuele gevaren zouden zijn ontstaan? Hebt u die signalen ook gekregen, en hoe is daarmee omgegaan? Tot hier de vragen voor de eerste ronde.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz: Dank u wel, leden van de voormalige regering. Het is u al opgevallen dat de essentie van dit dossier in de al dan niet communicatie ligt. Daar is toch nog wat onzekerheid of onduidelijkheid over. Langs de ene kant hebben we de lijn die de heer De Wever hier vorige vrijdag heeft aangegeven: "Natuurlijk moeten we communiceren. We hadden positief moeten zijn. Dit is een saneringsproject. Het milieu gaat erop vooruit, zowel door de mobiliteit op te lossen als door die vervuiling aan te pakken." Met de fanfare voorop, zal ik maar zeggen. De heer Van Camp, in zijn verschillende rollen, was ook helemaal overtuigd dat er moest gecommuniceerd worden. En dan zijn er anderen die daar toch niet helemaal zeker over zijn. We hebben van de heer De Wever gehoord dat na dat befaamde stuurcomité van 2017 het idee heerste dat er een communicatie zou worden voorbereid. Daarbij haalde hij aan dat hem in het kader van een interne N-VA-meeting werd gemeld: "Mijnheer de burgemeester, we zullen het toch niet

doen." En waarom niet? Dat is door iedereen al herhaald. Mevrouw Schauvliege, u hebt het ook zeer expliciet gesteld: "Er is geen humaan toxicologisch risico." Dat horen we hier al in alle hoorzittingen: er is op dat moment geen weet van humaan toxicologisch risico.

Blijkbaar wordt die stelling, waar op dat moment heel politiek Vlaanderen en heel administratief Vlaanderen hun beslissingen op enten, gebaseerd op dat ene rapport-Tytgat. Ik heb zeer veel achting voor professor Tytgat, maar ik vind dat rapport wel een beetje dunnetjes om een hele strategie op te bouwen die uiteindelijk tot dit zal geleid hebben. Maar dat wisten we natuurlijk toen niet.

Ik vind het heel vreemd dat de OVAM, die gaat over grond en bodem, in staat is om humaan toxicologische risico's in te schatten. Ik vind het ook vreemd dat de OVAM dan niet belt naar het agentschap Zorg en Gezondheid om te vragen om dat ook eens te bekijken, om zeker te zijn met betrekking tot wat het stuurcomité zegt: dat er geen humaan toxicologisch risico is. Of nog meer: na het stuurcomité, wanneer er inderdaad een intern overleg is, herhaalt de OVAM die stelling. Dan wordt het een beetje onduidelijk: is het de minister die zegt geen trekkersrol te zullen nemen en niet te communiceren? Ik begrijp natuurlijk dat de OVAM geen communicatiebureau is en op zich niet per se het orgaan is dat een brede communicatiecampagne moet opzetten. Maar wat lastiger is, is dat er dan ook geen bijkomend onderzoek moet gebeuren, dat de OVAM terecht aangeeft dat men meer wil weten over het humaan toxicologisch risico. De OVAM zegt eigenlijk: "We weten te weinig." Natuurlijk woont er op de site van 3M of in Blokkersdijk of op de expresweg of op de werfsite van Lantis niemand. De OVAM wil bijkomend onderzoek, maar mevrouw De Baets heeft aangegeven dat dat niet kan: "We kunnen in Zwijndrecht niet zomaar bodemstalen gaan nemen." Ik heb mevrouw De Baets gevraagd of ze dan niet de telefoon kon nemen om naar Zwijndrecht te bellen om te zeggen: "We zouden graag, om zeker te zijn, er is geen reden tot paniek, helemaal in kaart brengen hoe de uitdeining van die vervuiling loopt." Te meer daar in een kwadrant van de grote cirkel, door collega Schauvliege aangehaald, er wel degelijk woongebied is. Mij lijkt het logisch dat er wel bijkomend onderzoek gebeurt om een en ander uit te sluiten. Toch is dat niet gebeurd. Ik heb vandaag nog geen duidelijk antwoord gekregen op de vraag hoe dat nu juist zit. De administratie zegt dat de minister de opdracht heeft gegeven om niet verder te communiceren en zelfs geen verder bodemonderzoek te doen. En omgekeerd is het duidelijk dat de OVAM helemaal geen goesting had of dat niet zag zitten of dat humaan toxicologisch risico als zo belangrijk inschatte ... – ik doe hier geen uitspraak over maar die dingen rijmen niet helemaal met elkaar. Het is niet volstrekt helder hoe dat tot stand is gekomen.

Het rapport-Tytgat wordt gevalideerd door onder andere de OVAM. Men stelt dat het volledig in lijn was met de toen geldende internationale normen. Dat was in 2017. In 2016 vond een van de grootste milieuschandaalprocessen rond deze problematiek plaats in de VS en is er de zogenaamde Minnesota-dading. Sinds de jaren 70 weet men al welke groteske effecten – weliswaar in zeer grote concentraties – concentraties van PFOS kunnen teweegbrengen. Maar het is in de internationale gemeenschap wel bekend dat het bij grote concentraties heel snel heel fout kan lopen. Dus is de vraag: wat is de concentratie? Afhankelijk daarvan is er wel of niet een risico. Bijna elk product of elke basisstof kan gevaarlijk zijn in zeer hoge concentraties. Alles staat of valt met de concentraties. In 2016 gaf EPA aan dat we bezorgder moeten zijn dan tot dan het geval was.

Er is ook de studie van de Universiteit Antwerpen van 2009, die aangeeft dat er bij werknemers die vaak in contact komen met de stof wel degelijk risico's bestaan op leverafwijkingen of longverstoreningen en dergelijke meer.

Ik ben dus toch niet helemaal voldaan met het antwoord van dat moment: 'Rapport-Tytgat, geen probleem! Alles is internationaal onder controle! Geen probleem! In de Palingbeek is het wel 1600 tot 1900 microgram per kilogram droge stof, maar daarnaast verdunt dat heel snel en is er geen groot risico.' Ik ben geen wetenschapper of geoloog of grondwaterdeskundige, maar grondwater is niet iets wat hoge concentraties heeft op één

punt en dat dan in een cirkel langzaam vermindert. Grondwater beweegt zich volgens pluimen en aantrekkingen, volgens heel onregelmatige verspreidingsvormen. Opnieuw vind ik het vreemd dat er geen bijkomend onderzoek is gebeurd en dat het tot 2019 duurt voor er opnieuw een oriënterend bodemonderzoek wordt opgestart, dan vooral bij 3M zelf.

Uiteraard onderschrijf ik de verzuchting, het belang dat de vervuiler blijft betalen. Wanneer het stuurcomité, samen met BAM en de andere administraties, vaststelt dat er een groot probleem is dat moet worden aangepakt, begrijp ik dat het niet de bedoeling is om de werken aan de Oosterweelverbinding te stoppen en eerst 40 jaar te saneren, 'we zien dan wel wat we met de mobiliteitsproblemen doen'. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. In die zin, collega's van het Vlaams Belang, is die dading een evidentie: schep die vuile grond op, leg hem bij 3M, dan is dat de verantwoordelijkheid van 3M zelf en dan is die grond weg uit de omgeving waar gewerkt en gewoond moet worden.

Er wordt dus beslist om niet te communiceren, op basis van het ontbreken van humaan-toxicologisch risico. Ondanks het feit dat een aantal mensen in het stuurcomité en in de politieke gemeenschap wel vinden dat er moet worden gecommuniceerd, zij het dan om andere redenen. Niet om te zeggen dat er gevaar is, maar wel om te zeggen dat het een goed project is, 'We zullen hier saneren, en avant marche!' Die motivatie is natuurlijk een beetje anders.

Maar de heer Van Camp blijft ongerust, ondanks de beslissing van de regering en ondanks het feit dat voorzitter en burgemeester Bart De Wever tijdelijk gerustgesteld is. Ook bij BAM blijven ze ongerust. De woordvoerder van BAM schrijft letterlijk: "Het is bijna een wonder dat een jaar lang, tussen 2017 en 2018, er totaal niets van in de pers is verschenen. Maar dit blijft niet zo doorgaan. Op een bepaald ogenblik komt dit naar buiten en moet er gecommuniceerd worden." U kunt het zich levendig voorstellen: als die werken daar beginnen, de werken aan de nutsleidingen van Fluxys die moeten worden verlegd om het tracé te kunnen graven, zullen er werkmannen in witte pakken zijn. Gelukkig dat die werkmannen goed beschermd zijn tegen de vervuiling, maar de mensen zullen dat zien. Zij zullen dan vragen wat er aan de hand is, en dan moet er een antwoord klaarliggen. Toch is er op dat ogenblik nog altijd niet gecommuniceerd. BAM organiseert wel een aantal werkbezoeken, maar de communicatie is helemaal verspreid. Hoe komt het dat er op dat moment geen gecoördineerde actie tot communicatie wordt opgezet, al was het maar om de bevolking te informeren dat er geen humaan-toxicologisch risico is? Daar moeten, zoals ik net heb uiteengezet, toch wel een aantal vragen bij worden gesteld.

Tot slot nog een algemene vraag. De bezorgdheid die leeft bij de mensen van het politiek stuurcomité om het project niet te kelderen, samen met het oplossen van de PFOS-problematiek, leidt ertoe dat BAM/Lantis met die dading komt aanzetten. Dat is natuurlijk geen permanente oplossing. Het is een tijdelijke oplossing. De gevaarlijke, sterk vervuilde grond wordt afgevoerd door 3M. De minder vervuilde grond wordt in de berm gestockeerd. Werden er aan u op enig moment andere saneringspistes voorgesteld om die problematiek aan te pakken?

Collega Schauvliege vroeg of er iemand van u een verbod uitsprak om te communiceren. Een verbod! Neen, natuurlijk niet! Natuurlijk zal een minister niet verbieden om te communiceren! Collega Rombouts, ik denk niet dat dat de vraag is. Ik apprecieer de essentie van de vraagstelling enigszins anders. Ik weet dat u geen verbod hebt uitgesproken. Daar is geen enkele neerslag van in de documenten. De vraag is natuurlijk wel – en daarmee kom ik terug bij het punt waar ik begonnen ben – of er op basis van een andere reden dan het rapport-Tytgat en het door de OVAM gevalideerde oordeel dat er geen humaan-toxicologisch risico was, werd beslist om niet te communiceren?

De voorzitter: De heer Claes heeft het woord.

Bart Claes: Mijnheer Schiltz, ik wil hier geen debat op gang brengen, maar u zei dat wij de Oosterweelwerken willen stilleggen door eindeloze juridische gevechten. Dat is niet wat wij bedoelden. Wat Lantis heeft gedaan, was een goede beslissing: Lantis heeft als een goede huisvader zaakwaarneming gedaan. Maar in de dadings staat ook dat Lantis en 3M zullen afzien van verdere juridische geschillen over die vervuiling. Daar heb ik natuurlijk wel vragen bij.

De voorzitter: Ik heb daarnet verwezen naar de aangetekende brief van de OVAM. Ik heb hem daarnet niet helemaal juist geciteerd. Omdat alle nuances in dit dossier belangrijk zijn, stel ik hier uitdrukkelijk dat zij hebben gezegd: "Uit de beschikbare gegevens blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat er humaan-toxicologisch risico is." Die nuance wil ik nog even aanbrengen.

Heel veel vragen zijn al gesteld. Ik heb niet de gewoonte om vragen die al gesteld zijn te herhalen. Ik heb nog twee zaken waarop nog niet echt is ingegaan, maar die misschien wel belangrijk zijn voor ons onderzoek omdat ze in onze eerdere hoorzittingen al naar voren zijn gekomen.

De heer Cabus, secretaris-generaal van het Departement Omgeving, gaf aan dat hij in 2017 niet op de hoogte werd gebracht van de PFOS-problematiek in Zwijndrecht. Hij betreurde dat. Hij gaf ook aan dat er een slechte relatie was tussen de secretaris-generaal en het departement en het kabinet. Het is misschien belangrijk om daar op in te gaan. Kunt u bevestigen dat het departement daar niet van op de hoogte was, ondanks het feit dat het wel bij het PFAS-actieplan betrokken was? Wat is uw appreciatie van het feit dat de heer Cabus zegt dat er een slechte verstandhouding was? Heeft dat hierop een invloed?

Er is ook nog niet verwezen naar wat in de Panoreportage in september 2021 naar voren is gekomen. Daar zaten toch wel serieuze beschuldigingen in, door getuigenissen die het hebben over het feit dat er een ernstig personeelstekort zou zijn, veroorzaakt door besparing, maar ook door politieke beïnvloeding via leidinggevendenden, die er jarenlang voor zorgden dat het niet mogelijk zou zijn om vervuiling bij grote bedrijven, zoals 3M, goed te controleren. Het zou toch interessant zijn om ook daaraan een beschouwing te wijden, om uw mening en visie over die feiten te geven. Zonder dat ik daar uitspraken over wil doen, uiteraard.

Mijnheer Vandeurzen, het agentschap Zorg en Gezondheid heeft in deze commissie verklaard niet op de hoogte te zijn gebracht van het dossier in 2017. Was u daar zelf van op de hoogte? Wanneer hebt u voor het eerst kennis genomen van de vervuiling? Bent u van mening dat het beter was geweest dat het agentschap in 2017 zou zijn ingeseind? Had dat andere wendingen in dit dossier kunnen veroorzaken?

De voorzitter: Ik bewaar dezelfde protocollaire volgorde voor de antwoorden.

De heer Tommelein heeft het woord.

Bart Tommelein: Collega's, ik denk dat ik voor mijn bevoegdheid als minister van Financiën en Begroting twee concrete vragen heb gehoord, misschien drie. Ik zal beginnen met de vraag van mevrouw Schauvliege over de dading. Ik ben heel duidelijk: de dading werd afgesloten door de raad van bestuur van BAM, niet door de Vlaamse Regering. Mijn kabinet kreeg van de regeringscommissaris Financiën en Begroting inderdaad standaard een overzicht van de agendapunten van de raad van bestuur van BAM, dus ik ga ervan uit dat die dading in een van die overzichten is voorgekomen. Dat was de normale manier van werken. Maar op geen enkel moment is er een signaal gekomen dat er een probleem was waarop mijn kabinet moest tussenkomen. Dat is mij nooit gesignaleerd. De dading is afgesloten door BAM, niet door de Vlaamse Regering.

Collega Daniëls, u stelt zich vragen bij het feit dat ik als Begrotingsminister opportuniteits-bedenkingen moet hebben bij het vrijmaken van een groot bedrag. Die vraag hebt u gesteld. Wel, het dossier werd uiteraard begrotingstechnisch bekeken. Mijn kabinet en mijn diensten hebben gezocht naar een budgettaire oplossing voor dit gekende saneringsprobleem. Er was ook een gunstig advies van de Inspectie van Financiën. Als er zich ergens een inhoudelijk probleem voordoet, dan signaleert de Inspectie van Financiën dat, maar in dezen was er een gunstig advies. In de nota aan de Vlaamse Regering van 22 december 2017 wordt ook zeer duidelijk verwezen naar de vrijwarings- en vergoedings-verbintenis die was afgesloten tussen het Vlaamse Gewest en BAM, waarvan de authentieke akte op 30 juni 2008 werd opgesteld. Die overeenkomst bepaalt dat BAM de verplichtingen in het kader van de bodemsanering zou uitvoeren, maar dat op kosten van het Vlaamse Gewest. Het was dus aan de Vlaamse Regering en aan mijn diensten om te bekijken hoe we dat budgettair zouden oplossen. De vraag was niet of dat betaald mocht worden. We kregen bovendien geen conclusies van de OVAM. Wij doen op het kabinet Begroting – en u moet dat maar eens vragen aan de huidige minister van Begroting, de heer Diependaele – geen opportuniteitsbeoordelingen of audits op dossiers. Begroting is geen inhoudelijk controleorgaan. Als u die opportuniteitsvraag wilt stellen, dan stelt u die het beste aan de toenmalige regeringsleider, de heer Bourgeois, die een helikopterbeeld, een brede scope moet hebben van wat allemaal is afgesproken. Uw eigen partijvoorzitter heeft trouwens gezegd dat alle beslissingen in de Vlaamse Regering collegiaal worden genomen. Ik kan u heel duidelijk zeggen dat er nooit discussie over communicatie of onderzoek is geweest op de ministerraad. We hebben daar met andere woorden nooit een gezamenlijke beslissing over genomen, laat staan dat ik daar als minister van Begroting zaken in vraag zou moeten stellen.

De voorzitter: De heer Weyts heeft het woord.

Ben Weyts: Ik moet zeggen dat bepaalde vragen die hier gesteld worden, soms in detail, gaan over operationele beslissingen en acties. Niet elke minister kan zich buigen over die concrete beslissingen en acties door de jaren heen.

Als het gaat over de aanpak van de PFOS-problematiek door BAM/Lantis, onder mijn politieke verantwoordelijkheid: de aanwezigheid van PFOS in de grond van het projectgebied is vastgesteld door BAM. BAM heeft zelf ook proactief toxicologisch onderzoek besteld bij professor Tytgat, in september 2017, omdat BAM ter zake natuurlijk geen expertise heeft en de heer Tytgat toch wel internationaal gerenommeerd is op dat vlak. Als BAM beslissingen neemt op grond van adviezen van professor Tytgat en de OVAM, dan lijkt het me toch enigszins logisch dat men daarop voortgaat.

Zodra PFOS is gevonden, is BAM daar ook transparant over geweest. BAM/Lantis heeft beslist om alle verontreinigde gronden binnen het projectgebied op linkeroever te houden, zodat er geen vervuilde gronden verspreid zouden raken in de rest van Vlaanderen. Grondwater wordt binnen het projectgebied door een eigen zuiveringsinstallatie gezuiverd. Een deel van de zwaar vervuilde gronden wordt gestockeerd in de veiligheidsberm op de 3M-site, minder vervuilde gronden worden elders in de projectzone hergebruikt, maar natuurlijk wel altijd met dezelfde veiligheidsmaatregelen.

BAM heeft in 2018 inderdaad een dading afgesloten met 3M. 3M had immers een bezwaar ingediend tegen de bouwvergunning. Die dading is een bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de raad van bestuur, maar daar zal ik straks misschien op terugkomen.

Wat zijn de elementen van die dading? De dadingsovereenkomst is een regeling met gesloten beurzen: er is geen geldelijke tussenkomst vanwege een van de partijen ten opzichte van de andere. BAM doet afstand van eventuele vorderingen jegens 3M Belgium in het kader van de aanwezige PFC-concentraties in het projectgebied op linkeroever, het enige gebied waarvoor BAM, voor alle duidelijkheid, een dading kan afsluiten. Het gaat dus niet over eventuele ruimere verontreiniging buiten het projectgebied. De saneringsplicht blijft natuurlijk bij 3M liggen, de vervuiler; daar verandert die dading niets aan. Die

overeenkomst regelt enkel de noodzakelijke afspraken met betrekking tot grondverzet binnen de projectzone; de dading verandert dus niets aan de verantwoordelijkheid van 3M op het vlak van de vervuiling. 3M Belgium ontvangt de definitieve stockage van 130.000 kubieke meter PFC-houdende bodem op haar terrein, onder voorbehoud van het bekomen van de daartoe vereiste vergunningen. BAM zal dan op haar kosten een nieuwe afsluiting plaatsen aan de veiligheidsberm, na de werken. U kent de afspraken ter zake. Er is ook een verbintenis in hoofde van BAM om de veiligheidsberm aan te leggen, zodra er in het kader van de werken met PFOS gecontamineerde grond zal worden opgegraven. Dan was er nog de plaatsing van de tijdelijke waterzuivering voor de behandeling van het verontreinigde grondwater en een reeks tijdelijke werfinstallaties op het terrein van 3M, onder voorbehoud van het bekomen van de vereiste vergunningen. De mogelijkheid van 3M Belgium om nog een jurisdictioneel beroep in te dienen op de vergunningsaanvragen van BAM wordt ten slotte beperkt. Dat was de afspraak. Het was omdat men beroep had aangetekend tegen de vergunning die BAM nodig had om te kunnen werken, dat men die dading heeft gesloten.

Zowel in december 2017 als in december 2018 is de vervuiling nog aan bod gekomen op de Vlaamse Regering. Ik wil dat nog eens sterk onderstrepen. In 2017 hebben we in de gezamenlijke nota van de heer Tommelein en mezelf gewag gemaakt van de saneringskosten en de problematiek van de PFC's, in 2018 krijgen we dan de beslissing dat 25 miljoen euro wordt toegewezen uit het VFLD om die saneringskosten te dekken.

De dading tussen BAM en 3M is geen dossier voor de Vlaamse Regering, want het BAM-decreet geeft BAM daartoe ook de bevoegdheid, uitdrukkelijk en letterlijk. Dat staat er zo in. Er zijn wel twee regeringscommissarissen, een voor MOW en een voor Financiën en Begroting, die toezicht houden op BAM en nagaan of BAM binnen de toegewezen bevoegdheden werkt. Het feit dat er een dading gesloten zou worden, was ook niet geheim. De inhoud daarvan is niet publiek en is ook niet voor de minister van Mobiliteit en Openbare Werken of de Vlaamse Regering, omdat de dading een overeenkomst was en is tussen BAM en 3M. In de nota van de Vlaamse Regering, die nota van 21 december 2017, over de toewijzing van de noodzakelijke middelen, wordt wel verwezen naar een overeenkomst tussen BAM en het bedrijf dat de verontreiniging heeft veroorzaakt.

De inhoud van die dading met 3M is niet met mij besproken, om de eenvoudige reden dat het gaat om operationele zaken en betrekking heeft op de werf op linkeroever, wat zuiver een bevoegdheid is van BAM en niet van de minister. In het licht van het BAM-decreet heeft BAM daar ook de uitdrukkelijke bevoegdheid en verantwoordelijkheid voor. De dading is operationeel, want ze beoogt een oplossing voor een probleem op de Oosterweelwerf. Het is dan ook logisch dat het politieke niveau daar niet bij betrokken is. Zo hoort het toch ook. Een regering moet toch niet bij alle operationele daden en overeenkomsten betrokken worden? De bevoegdheid voor het afsluiten van dadingen is door dit parlement via het BAM-decreet aan BAM toegewezen en dus kan er formeel ook geen betrokkenheid zijn van de minister van Mobiliteit en Openbare Werken of de Vlaamse Regering.

Die dading was ook ter uitvoering van beslissingen en de opdracht van het politiek stuurcomité van 18 september, dat hier al herhaaldelijk besproken is. Het politiek stuurcomité heeft toen gezegd dat het kennis nam van de bodem- en grondwaterproblematiek en van het feit dat die problematiek een significante budgettaire impact heeft en vroeg aan de leidend ambtenaren van de betrokken administraties zo spoedig mogelijk een voorstel van aanpak uit te werken dat de financiële risico's voor het project beheersbaar moest houden. Het politiek stuurcomité gaf de opdracht aan BAM om een nota op te stellen over de bijkomende opdrachten en kosten in het dossier die initieel niet voorzien konden worden in het strategisch project Oosterweel, met een sluitend budgettair plan en ter goedkeuring voor te leggen aan de Vlaamse Regering, alvorens tot contractsluiting over te gaan. Ten gevolge daarvan agendeerden wij eind december 2017 inderdaad een nota met betrekking tot bijkomende kosten. Ik citeer daaruit: "Bij verkennend bodemhygiënisch onderzoek is in het projectgebied een bodem- en grondwaterverontreiniging aangetroffen van PFC's met saneringsplicht en werd BAM geconfronteerd met een verstrengd normenkader voor de

behandeling van opgepompt grondwater.” Het staat er letterlijk, in een publiek document, ter eenieders beschikking. Verder staat: “BAM is in onderhandeling met het bedrijf” – dat is de verwijzing naar de dading – “die deze verontreiniging heeft veroorzaakt voor maatregelen en kosten die toerekenbaar zijn aan het bedrijf. Ondanks de maatregelen en vergoedingen die het bedrijf ten laste neemt, zal een saneringsplicht blijven voor BAM, die louter het gevolg is van het grondverzet voor de infrastructuurwerken Linkeroever en zonder dewelke deze sanering niet nodig was geweest.” En dan: “De totale kosten voor het inkapselen van de verontreinigde gronden en het saneren van opgepompt grondwater worden ingeschat tussen 30 en 50 miljoen euro. Met de betrokken partijen wordt nagegaan hoe deze kosten verminderd kunnen worden en de onzekerheidsmarge verkleind. Voor het geval er een bodemverontreiniging aanwezig zou zijn die aanleiding geeft tot saneringsplicht onder toepassing van het Bodemdecreet, heeft het Vlaamse Gewest met BAM een vrijwarings- en vergoedingsverbintenis afgesloten.” Van bij de start van BAM had men er dus eigenlijk al op geanticipeerd. Als er in Vlaanderen grote openbare werken zijn, is het niet ongebruikelijk dat men op een grote saneringsproblematiek botst. Daarom had men een overeenkomst afgesloten die bepaalt dat BAM de verplichtingen in het kader van de bodemsanering zal uitvoeren en nakomen, maar op kosten van het Vlaamse Gewest. Dat is een soort borgstelling die is ingeschreven.

In het begrotingsakkoord stelt de minister van Begroting ook dat de saneringswerken op linkeroever ESR-neutraal gecompenseerd moeten worden binnen het beleidsdomein MOW. Hij had gelukkig wel een opening gelaten: die meeruitgaven kwamen in aanmerking voor aanrekening op het VFLD, onder voorbehoud van budgettaire ruimte. Het is op grond van die passage dat we een jaar later terugkwamen met een voorstel in de schoot van de Vlaamse Regering om die kosten te dekken. Ondertussen heb je de raad van bestuur van BAM, op 19 oktober: “De voorzitter legt de beslissing voor. De raad van bestuur neemt kennis van de stand van zaken van het ontwerp van dadingsovereenkomst met 3M België per 17 oktober 2018 en keurt dit ontwerp principieel goed, onder voorbehoud van de openstaande punten. De raad van bestuur machtigt haar voorzitter en bestuurder Greet Bernaers om de twee openstaande punten in samenspraak met de raadsleden van BMA uit te klaren, er een beslissing over te nemen en dienvolgens, indien een akkoord met 3M Belgium kan worden bereikt, de dadingsovereenkomst te ondertekenen.” Er volgt een beraadslaging en het voorstel wordt met unanimité aanvaard. De dading wordt ook op 8 november ondertekend. Op de inhoud ervan ben ik ondertussen ingegaan. Daarna heb je op 21 december 2018 opnieuw een gezamenlijke nota van minister Tommelein en mezelf, waarin letterlijk staat: “BAM is in onderhandeling gegaan met het bedrijf dat deze verontreiniging heeft veroorzaakt voor maatregelen en kosten die toerekenbaar aan het bedrijf. Ondanks de maatregelen en vergoedingen die het bedrijf ten laste neemt, zal een saneringsplicht blijven voor BAM, die louter het gevolg is van het grondverzet voor de infrastructuurwerken Linkeroever en zonder dewelke deze sanering niet nodig was geweest.” Wat de beslissing betreft van de Vlaamse Regering: “De Vlaamse Regering gaat akkoord met voorliggende nota en beslist overeenkomstig (...) de uitgaven ten gevolge van de in deze nota vermelde kosten voor een bedrag van 25 miljoen euro voor saneringslasten aan te duiden als lasten die nagekomen moeten worden door het Vlaams Fonds voor Lastendelging.” Tot daar het luikje rond de dading en aanverwante aspecten.

Voor alle duidelijkheid, de Oosterweelwerken zijn het slachtoffer van de vervuiling door 3M, niet de veroorzaker ervan. Als je sommige verhalen leest, zou je soms een andere indruk krijgen. Het is dankzij Oosterweel dat dit op de radar is gekomen. De Oosterweelwerken zijn trouwens een deeltje van een oplossing, dragen een steentje bij tot het verminderen – door het zuiveren van het grondwater – en onder controle houden – door het inpakken van de vervuilde grond – van de vervuiling.

De PFOS-problematiek is vanuit het kabinet MOW ook gemeld aan het politiek stuurcomité van 18 september 2017 en dat comité heeft de leidend ambtenaren van BAM, de OVAM, de VMM en ANB de opdracht gegeven om een aanpak uit te werken. BAM wilde actief communiceren over de vervuiling, zoals hier al een paar keer werd aangehaald, en heeft dat voor wat betreft zijn deel en verantwoordelijkheid altijd transparant gedaan, maar over

de bredere impact, buiten het projectgebied dus, was het niet aan BAM om een trekkende rol te spelen.

Wat de eigen verantwoordelijkheid betreft, heeft BAM, mijns inziens, correct gehandeld en gecommuniceerd. Dat was een operationele communicatie die te maken heeft met de werfuitvoering en dus ook altijd vanuit de bouwheer, BAM, zou gebeuren. Ook in andere projecten waar verontreiniging wordt vastgesteld is het de uitvoerende entiteit die daarover communiceert. Anders zou het politieke niveau wel heel veel werk hebben. Die stelling wordt ook onderbouwd door het feit dat BAM ook actief overlegd heeft met de OVAM over de manier waarop dat desgevallend gecommuniceerd zou worden. Met de kennis van toen was er geen dwingende noodzaak om te communiceren over de effecten op de volksgezondheid in het projectgebied. Daarbuiten is het beleidsdomein MOW ook niet bevoegd, anders is MOW bevoegd voor bodemonderzoek in heel Vlaanderen: alles binnen de werfzone en ook alles daarbuiten. Zo werkt het niet. BAM is wel verantwoordelijk voor de werken en de veiligheid daarvan binnen de werfzone.

De administrateur-generaal van de OVAM heeft op 27 september 2017, nadat de opdracht was gegeven om een aanpak uit te werken – ik heb die beslissing bij herhaling geduid – laten weten dat er geen direct humaan risico was verbonden aan de aangetroffen PFOS- en PFAS-concentraties in het projectgebied. Daarstraks werd gezegd dat dat de interpretatie is van de heer Van Herreweghe, maar die mail komt van de administrateur-generaal van de OVAM, Henny De Baets. Ik zal u die citeren: "Tijdens de bespreking van 21 september jl. vroeg u feedback over de onderzoeksresultaten die u de OVAM bezorgde. Gebaseerd op de gegevens die vandaag, 27 september 2017 voorhanden zijn, zijn er geen aanwijzingen dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties. Met name de concentraties in het grondwater, dat de meest kritische blootstellingsroute vormt voor PFAS, vallen ver onder de huidig gehanteerde toetsingswaarden (bv. zoals deze in de nota van prof. Tytgat worden naar voor gebracht). De resultaten zoals die vandaag bekend zijn, beperken zich echter tot het terrein van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving." Dat is juist, en is ook relevant voor BAM/Lantis. "Hierdoor bestaat er nog onduidelijkheid over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieden en de daarbij horende blootstelling van de bewoners. Wil men volledig uitsluitel over deze aanpalende woonzones en deze onzekerheid wegwerken, zijn bijkomende onderzoeks-daden aangewezen ter plaatse. Deze resultaten zullen de huidige resultaten aanvullen en een vollediger beeld geven van het voorkomen van PFAS in de regio."

Ik heb de mail volledig voorgelezen, om niet selectief te zijn. Ik wilde er gewoon mee duiden dat dit niet de interpretatie was van de heer Van Herreweghe, maar de mening of het standpunt van de administrateur-generaal van de OVAM. Het is logisch dat, als de bevoegde entiteit zegt dat er geen direct probleem is voor de volksgezondheid en zich daarvoor ook gebaseerd heeft op wetenschappelijke expertise, de rol van een uitvoerende entiteit, in casu BAM/Lantis, zich beperkt tot het grondverzet en de noodzakelijke sanering van de gronden binnen het projectgebied op de technisch best mogelijke manier aan te pakken.

Is er een verbod geweest op communicatie vanuit ministers? Vanzelfsprekend niet. Met de kennis en bril van vandaag zouden we in 2017 vanuit MOW wel meer aangedrongen hebben op communicatie en breed onderzoek. Dat dat in 2017 niet gebeurd is, heeft enkel te maken met de kennis en informatie zoals ze toen gemeld is door de specialisten, die zeiden dat er geen direct humaan risico was verbonden aan de vastgestelde vervuiling in het projectgebied. Vervolgens zijn wij vanuit het kabinet minstens drie keer in alle openheid naar buiten gekomen over die vervuilingsproblematiek: september 2017, toen we melding hebben gedaan aan het politiek stuurcomité en ook alle kabinetten op de hoogte hebben gesteld; en dan de twee nota's die we geagendeerd hebben op de ministerraad.

Tot daar, voorzitter, een uitgebreid antwoord op wat voorlag.

De voorzitter: De heer Vandeurzen heeft het woord.

Jo Vandeurzen: Ik heb al verwezen naar het protocol dat is afgesloten of is onderhandeld in 2012, in feite een communicatieplan, en daarin zijn er afspraken opgenomen over hoe melding kan worden gemaakt als een van de partijen die in dat protocol genoemd worden, van oordeel is dat er een ernstig probleem is voor de volksgezondheid. De administratie heeft hier aan u toegelicht dat dat protocol een aantal keer is toegepast, maar in dezen niet geactiveerd is.

Waarom is dat protocol er? Dat protocol is in alle eerlijkheid geen verdienste van het kabinet, maar die van de administratie, omdat men naar aanleiding van een aantal andere situaties het gevoel had dat men iets moest gaan formaliseren om de afspraak met de OVAM beter vast te leggen. Het agentschap Zorg en Gezondheid wordt in dit soort zaken enkel bij escalatie betrokken. Als men op een bepaald moment aangeeft dat er een hotspot is met een issue, dan pas wordt het agentschap betrokken. Als er sprake is van een escalatie en als het kabinet daarop geattendeerd wordt, dan geven wij daar natuurlijk alle steun aan. Ik kan mij niet herinneren dat er ooit naar aanleiding van een gelijkaardige situatie een vraag is gesteld waarop we niet naar een antwoord hebben gezocht. Het gaat dan om verschillende vragen: er moeten middelen gezocht worden voor een specifieke biomonitoring, er moeten afspraken worden gemaakt met de lokale overheid enzovoort. Het zijn een heleboel andere issues die aan bod komen. Maar als er dus sprake is van een escalatie en een hotspot, geeft het kabinet uiteraard de politieke steun die nodig is om die initiatieven vanuit de administratie op een goede manier aan te pakken.

Aan het eind van de legislatuur heb ik daar zelf nog zeer actief aan deelgenomen, met de legionella-uitbraak in de Gentse haven. Dat waren dan heel spannende dagen en weken, in het bijzonder omdat de bron van het probleem toen zo snel als mogelijk opgespoord moest worden. Als ik het mag zeggen, ook al gaat dat wat voorbij aan de vraagstelling: toen hadden we een situatie die wat lijkt op wat we nu meemaken met 3M. We hadden te maken met een bedrijf dat deel uitmaakt van een internationale groep. Dan begint 'legal' direct te functioneren. Dat was een beetje wat we toen ook hebben meegemaakt.

Maar het is dus niet het agentschap dat generieke screenings organiseert. Dat doe je aan de bron. Dat zijn de verschillende agentschappen, het biomonitoringssysteem. In de hotspotaanpak kan het zijn dat er naar het kabinet wordt geëscaleerd. Ik heb er nu één in het geheugen: Genk. Daar heeft mevrouw Schauvliege al naar verwezen, maar uiteraard was Genk mij wel bekend. Dat is dus een beetje de manier waarop gewerkt wordt.

Verlopen die communicaties? Ja, natuurlijk. Dat verloopt in de basis – en dat is ook de manier waarop dat moet gebeuren – via de administraties onderling. Gebeurde het andersom, dan zouden jullie hier nu zeggen dat het gepolitiseerd is, dat er invloed wordt uitgeoefend, dat er gefilterd wordt. De basis is dat er rechtstreeks contact moet worden opgenomen: als de volksgezondheid in gevaar is, moet je rechtstreeks contact opnemen.

Heeft de OVAM ooit rechtstreeks contact gehad met het agentschap? Uiteraard, zou ik zeggen. Ik heb daar geen concrete herinneringen aan en dat wordt aan mij ook niet gerapporteerd, maar uiteraard heeft men waarschijnlijk proberen te kijken naar screeningssystemen, naar wat er wel of niet kan, en heeft het agentschap daarin ook de expertise die nuttig kan zijn voor een organisatie als de OVAM, ter beschikking gesteld. Ik ga er trouwens van uit dat de heren Dewolf en Bautmans hier ook hebben uitgelegd dat er een aantal tools gemaakt zijn of worden waarmee men tracht om data te matchen, zodat men meer proactief zicht kan krijgen op een aantal gezondheidsrisico's. Uiteraard gebeurt ook dat in samenwerking met de VMM, de OVAM, huisartsenpraktijken, Kind en Gezin, CLB's enzovoort. Dat is de enige manier om die data op een intelligente manier te gebruiken.

Het is goed mogelijk – maar ik heb daar geen zicht op – dat alle kabinetschefs vanuit dat politiek stuurcomité in cc hebben gestaan. Het politiek stuurcomité is niet voor niets in het

leven geroepen. Het was een complex werk, er waren heel grote ambities die gerealiseerd moesten worden, alles moest kort op de bal worden opgevolgd, ook op politiek niveau. Daarom heeft men beslist om de politieke tenoren vanuit de verschillende betrokken niveaus zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen om de zaak op te volgen. Ook in dit parlement was er een bijzondere commissie waarin dat allemaal gebeurde. Dat is ook de reden waarom ons kabinet van oordeel was dat het niet aan ons was om die zaken te volgen; dat moest gebeuren in de politieke gremia die daarvoor opgericht waren en waarin alle partijen vertegenwoordigd waren. En als er een probleem zou zijn ten gronde – maar dat was toen niet aan de orde – was er een protocol dat voorschreef hoe er geëscaleerd moet worden bij problemen die ons vanuit ons beleidsdomein moesten aanbelangen. Dat is een beetje hoe het gegaan is.

Nogmaals, u mag dat anders inschatten, maar u moet zich voorstellen dat u kabinetschef bent, dat u overstelpt wordt met mails, dat er een politiek orgaan is gecreëerd om die zaken op te volgen, dat u een of meer dan een keer in cc staat, wat doet u dan? U zegt: "Voor ons is de politieke boodschap duidelijk, het wordt elders opgevolgd en er zijn systemen om ons te verwittigen als er een probleem is dat over de volksgezondheid gaat." In 2017 was ik daar niet van op de hoogte, noch het kabinet of de administratie. Die laatste heeft dat hier ook bevestigd: zij hebben het daar niet over gehad met het kabinet. Wij waren ons er dus niet van bewust dat zich daar een acuut probleem aan het manifesteren was en dat er een interventie nodig was. Achteraf – maar dat zult u dan aan mijn opvolger kunnen vragen volgende week – is de hotspotmethodiek toegepast, zodra duidelijk was dat er een probleem was, maar in 2017 is dat echt niet zo aan ons geëscaleerd.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Vandeurzen. Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Joke Schauvliege: Dank u wel. Ik zal proberen niet te herhalen wat al gezegd is, maar uiteraard op de vragen antwoorden. Ik zal proberen ze te bundelen.

Een eerste vraag gaat over het politiek stuurcomité, de communicatie daarrond en de kennis die toen voorhanden was. Ik wil nog eens herhalen dat in voorbereiding van het politiek stuurcomité in september 2017, je als minister te rade gaat bij je diensten en de experts om het voor te bereiden. Dat hebben we hier ook gedaan. Je krijgt een signaal dat er een extra probleem is bij Oosterweel. We hebben onmiddellijk contact opgenomen met de OVAM. Op 14 september 2017 – ik wil dat toch nog eens herhalen – hebben we van de OVAM te horen gekregen dat er geen direct risico bestaat voor de volksgezondheid. Er staat ook nog eens heel uitdrukkelijk dat "het door professor Tytgat gehanteerde toetsingskader in de lijn ligt met internationale gebruikte normering." Er staat ook nog: "Voortgaande op deze gegevens, lijkt er momenteel geen directe noodzaak voor een actieve communicatie."

Dat krijg je dus mee. Je gaat naar zo'n politiek stuurcomité waar wordt overlegd. Daar is collegiaal, met iedereen, beslist om de verschillende diensten samen te brengen die dan samen zullen bekijken hoe de communicatie zal worden behartigd.

Ik heb begrepen dat er dan verschillende vergaderingen op ambtelijk niveau zijn doorgegaan, waar wij als bevoegde ministers niet bij betrokken zijn, noch collega Weyts, noch ikzelf. Er is overlegd waarna er allerhande mailverkeer op gang is gekomen. Er is al verwezen naar de mail van de heer Van Herreweghe van 29 september 2017, nog eens, aan het volledige politiek stuurcomité. Hij zegt dat, als je communiceert, je wel een goed plaatje moet hebben en een verder plan van aanpak. Je moet weten wat je verder gaat doen.

En dan is die vergadering doorgegaan. Er is daarnet nog eens expliciet door collega Schauvliege gevraagd wie betrokken was bij die vergadering. Ik heb het al uitdrukkelijk gezegd, maar ik wil het gerust nog eens herhalen. Er was een vertegenwoordiger van Lantis, de OVAM, de kabinetschef van minister Weyts en mijn adjunct-kabinetschef. Nogmaals, minister Weyts en ikzelf waren er niet persoonlijk aanwezig. Uiteraard zijn wij

politiek verantwoordelijk, wij steken ons daar zeker niet achter weg. Er is gezamenlijk tot de conclusie gekomen om niet te communiceren. Ik wil ook nog eens herhalen wat mevrouw De Baets heeft gezegd in deze commissie over het gevoel na de vergadering. "Ik heb het gevoel dat men gezegd heeft: volg het Bodemdecreet goed op, volg het dossier goed op in het kader van 3M. Dat was de boodschap. Mevrouw Cuyckens kan me tegenspreken, maar ik denk dat dat de boodschap was om daarbinnen het mogelijke te doen, wat ook is gebeurd."

Uit alles blijkt ook dat de OVAM die piste ook zeer erg genegen was. Het is daarnet door collega Schiltz al aangehaald. Ik heb de hoorzitting met de OVAM ook zeer aandachtig en zeer goed gevolgd. De OVAM was grote voorstander om die piste van het Bodemdecreet verder te bewandelen omdat je dan 'de vervuiler betaalt' gaat lanceren. Het is dan niet de belastingbetaler, diegene die de stalen neemt en de sanering doet, die betaalt, maar je zet de nodige en nuttige stappen in het Bodemdecreet om ervoor te zorgen dat je meer informatie hebt, dat je de metingen verder kunt doen en dat je eventueel kunt overgaan tot sanering, als dat nodig mocht zijn.

Ik wil ook nog eens herhalen dat er al een bodemsaneringsproject loopt van 2008. Beweren dat men plots in 2017 wist dat er PFOS was, neen, we wisten al veel langer dat er een PFOS-vervuiling was. Ik heb daarnet ook verwezen naar het verschil met een milieuvervuiling die werd aangepakt, want u hebt de vraag gesteld of de diensten voldoende proactief hebben gewerkt. In 2008 was de OVAM al bezig met het bodemsaneringsproject om het daar properder te maken, om ervoor te zorgen dat de vervuiling in het grondwater wordt weggenomen. Ik denk dus dat er heel veel stappen zijn gezet en dat ze proactief hebben gewerkt.

Eens de normen werden verstrengd eind 2018, hebben ze in januari 2019 onmiddellijk de volgende stap gezet om het bodemsaneringsproject aan te passen aan die nieuwe strengere normen en het ook uit te breiden. Ze hebben onmiddellijk een aanmaning gestuurd. Eens beslist werd dat men de piste van het Bodemdecreet verder zou bewandelen, hebben ze onmiddellijk een aanmaning gestuurd naar 3M. 3M is er inderdaad tegen in beroep gegaan en dat moet zijn procedure doorlopen, maar het is niet zo dat er geen acties zijn ondernomen, integendeel.

Je moet altijd duidelijk het onderscheid maken tussen een acuut humaan toxicologisch risico waarbij alle alarmbellen moeten afgaan en een vervuiling die we gaan aanpakken. Dat is het duidelijke onderscheid dat we moeten maken. Dat is ook de afweging – ik ga ervan uit want ik was er niet bij – die op de vergadering van 12 oktober zal zijn gemaakt. Ik heb er alle vertrouwen in dat de mensen die daar waren, het op een correcte en goede manier hebben overwogen en zo tot die conclusie zijn gekomen.

Ik heb ook de vraag genoteerd dat de burgemeester van Antwerpen wou communiceren. Hij heeft dat hier gezegd en hij heeft ook duidelijk gezegd op basis van welke overwegingen. Voor hem was het een politieke opportuniteit om te zeggen dat Oosterweel niet enkel een dossier van leefbaarheid en mobiliteit is, maar ook een dossier waar aan sanering wordt gedaan en waar de grond properder wordt gemaakt. Je moet ook weten uit welke periode Antwerpen komt, en de minister van Openbare Werken zal dat veel beter kunnen getuigen dan ikzelf. Het dossier heeft in een totale impasse gezeten. Er is dan een doorbraak kunnen komen en het was inderdaad een opportuniteit om nog eens extra te kunnen zeggen dat naast leefbaarheid en mobiliteit, sanering ook belangrijk is.

Op het politiek stuurcomité is beslist dat de verschillende diensten zouden samenzitten. Ik heb daarnet het vervolg geschetst en ik heb het ook in mijn inleiding uitvoerig aangehaald. Het is dus niet zo dat er iemand in de overtuiging was dat we gingen communiceren omdat er een humaan toxicologisch probleem is en dat er iets in de doofpot is gestopt. Neen, er is gewoon geen doofpot. Iedereen ging ervan uit dat er geen humaan toxicologisch risico was, dus was er ook geen acute noodzaak om daarover te communiceren als je nog niet

alle elementen op een rijtje hebt. Ik vind het heel belangrijk om dat onderscheid te blijven maken.

Niemand ging ervan uit dat er een probleem zou zijn. Denkt u nu werkelijk zelf dat, als er ook maar enige aanwijzing zou zijn geweest dat er een gevaar voor de volksgezondheid was, wij erin zouden kunnen slagen, als we dat al zouden gewild hebben, om zoiets in de doofpot te stoppen? Er zijn honderden mensen en verschillende diensten bij dat dossier betrokken. Denkt u nu werkelijk dat, als er werkelijk een probleem zou zijn geweest, we in staat zouden zijn geweest om dat weg te moffelen en om te zwijgen, want we durven niet? Ten eerste, ben ik nooit moeilijke communicatie uit de weg gegaan en ten tweede, het zou onmogelijk zijn om zoiets in de doofpot te stoppen. Het is een theorie van verdachtmaking die heel jammer is en die op niets slaat. Ik denk dat uit alles in het dossier blijkt dat de verschillende stappen die zijn gezet, gebaseerd zijn op de kennis die toen aanwezig was en dat het op een correcte manier is gebeurd. Nogmaals, ik heb ook vrouwen in de mensen die op 12 oktober gezamenlijk tot de conclusie zijn gekomen en gezamenlijk verdere stappen hebben gezet.

Was u betrokken bij de dading? Ik was daar als minister niet bij betrokken. We hadden daar wel kennis van. Ik denk dat minister Weyts heeft geschetst hoe die kennis of die mededeling is gebeurd aan de Vlaamse Regering.

Vind ik dat de diensten voldoende proactief hebben gewerkt? Soms wel, en we kunnen aan de andere kant ook wel een aantal conclusies trekken die ons in de toekomst kunnen helpen. Er is proactief gewerkt, als ik kijk naar het bodemsaneringsproject dat in 2008 is opgestart. Ik kijk ook naar het PFAS-actieplan. Ik zal nog eens herhalen dat er op 13 december 2018 strengere reglementeringen zijn gekomen van EFSA en 5 dagen later al is de eerste startvergadering tot opmaak van een PFAS-actieplan in Vlaanderen. Dat is heel snel. Op voorhand werd dat ook al voorbereid. Je kunt dus niet zeggen dat er niet proactief is gereageerd.

Ik geef nog een voorbeeld waar de OVAM heel proactief actie heeft ondernomen in januari 2019, een maand na de strengere normen. In januari zijn zij gestart met de aanpassing van een nieuw bodemsaneringsproject op basis van die strengere normen. Ik heb niet het gevoel dat men steken heeft laten vallen. Wat we natuurlijk wel kunnen vaststellen als we vandaag naar dat dossier kijken, is dat je inderdaad tot de conclusie kunt komen dat er een nog betere informatiedoorstroming kan zijn tussen verschillende diensten. Ik denk dat we daar zeker lessen uit moeten trekken. Het kan niet zo zijn dat we hier nu vaststellen dat alles perfect is verlopen. Met alles wat we vandaag zien, kan er een betere informatie-uitwisseling zijn.

Vlaanderen is niet zo groot en Vlaanderen is niet in staat om met haar eigen diensten alle kennis in pacht te hebben. We zitten in een Europese Unie en Vlaanderen kijkt ook naar de Europese normen waarop wij de onze moeten enten. Hier is zeker ook een conclusie te trekken, namelijk dat in dit dossier de Europese mallempolen van het aanpassen van de normering en het vertalen van de wetenschappelijke kennis in normeringen, heel traag maalt. Hier is nog heel wat werk te verrichten en zijn er heel wat conclusies te trekken. Als u mij dus vraagt of er proactiever kan worden gewerkt, denk ik dat het zeker op het Europese niveau kan. En er kan ook iets worden gedaan aan betere informatie-uitwisseling.

Hoe zit het met de metingen, want er is een verbod op het nemen van stalen? Ik kan heel formeel zijn dat er geen verbod is op het nemen van stalen. U verwijst naar een interne mail, een mail waarmee altijd wordt gezwaaid om te zeggen dat er een verbod is op het nemen van stalen. Ik heb begrepen dat het een interne mail is van één iemand binnen de OVAM naar iemand anders. Ik heb die mail nooit gehad of ontvangen. Als je kijkt naar de vergadering waarover die interne terugkoppeling van de OVAM gaat, dan is er ook een verslag van die vergadering gemaakt. Ik daag u uit om dat verslag te lezen. Er staat nergens in dat er een verbod zou zijn op het nemen van stalen, integendeel. Ik heb de hoorzitting van de OVAM heel goed gevolgd. Uit alles blijkt dat ook de OVAM zelf

voorzitter was om de piste van het Bodemdecreet verder te bewandelen en op basis daarvan verder stalen te nemen. Dat is ook de weg die verder is bewandeld. Ik vind het heel belangrijk om het hier nog eens te herhalen. Het is waar de OVAM zich het beste en het meest comfortabel bij voelde en dat is ook de weg die verder is gevolgd. Daarom dat er onmiddellijk een aanmaning is gestuurd, daarom ook dat er verschillende oriënterende bodemonderzoeken en verschillende bodemsaneringsprojecten zijn opgezet. Er is dus zeker geen verbod. Nogmaals, opnieuw vanuit de theorie en de achtergrond dat er in 2017 geen enkele indicatie was dat er op dat moment een humaan toxicologisch risico was. Ik vind het heel belangrijk omdat altijd mee te geven dat dit de tijdsgeest was.

Collega Daniëls vraagt of de OVAM uit zichzelf, zonder een ministeriële beslissing, stalen kan nemen. Het antwoord is 'ja', zij kunnen dat. Artikel 171, §2, van het Bodemdecreet is heel duidelijk. Als het nodig is, kunnen zij dat doen. Ik denk dat het hier niet is gebeurd omdat er geen alarmbellen afgingen, omdat er geen humaan toxicologisch risico was. Als het echt acuut is, kunnen zij effectief stalen nemen. Ik herhaal het nog eens: artikel 171, §2.

Nogmaals, ik denk dat hier de logische keuze is gemaakt om verdere stappen te zetten in het Bodemsaneringsdecreet en ik vind dat ook goed. Ik ben echt volledig overtuigd dat, als iemand verantwoordelijk is voor een vervuiling, je de kosten die gepaard gaan met staalname en sanering, aanrekent aan diegene die verantwoordelijk is voor de vervuiling. De vervuiler betaalt, is een principe dat ik altijd heel belangrijk heb gevonden. Ik vind het nog altijd een logische keuze – ik heb het daarnet ook gezegd – en de beslissingen die in 2017 zijn genomen, op dat moment met de kennis van toen, lijken mij de juiste beslissingen.

Het protocol tussen de OVAM en het agentschap Zorg en Gezondheid is een ambtelijk protocol. Het is afgesloten om heel duidelijke afspraken te maken zodat er ook geen politieke beslissing in moest tussenkomen. Het was net de bedoeling. Als er een probleem is, gaan de diensten elkaar informeren en worden verdere stappen gezet. Toen recent acties zijn ondernomen voor Zwijndrecht, heeft het agentschap Zorg en Gezondheid de acties gecommuniceerd naar Zwijndrecht.

Waarom is het hier niet in werking getreden? Opnieuw, vanuit dezelfde overweging dat er geen aanleiding was omdat er geen humaan toxicologisch risico was. De OVAM heeft dat hier ook in de commissie verklaard. Ik spreek nu namens de OVAM, maar ik kan niet goed weten wat er in hun hoofd is omgegaan. Ik heb in hun verklaringen hier gehoord dat zij het agentschap Zorg en Gezondheid niet formeel in kennis hebben gesteld, opnieuw, omdat er geen humaan toxicologisch risico was.

Collega Rombouts heeft een vraag gesteld over de acties. Ik zal er de belangrijkste uithalen. Ik zal beginnen met 11 december 2015 toen PFOS is opgenomen in de milieukwaliteitsnormen van het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning (VLAREM), de richtwaarden voor het beoordelen van de goede toestand van water. In 2015 en 2016 is er het eindrapport gekomen van het derde humane biomonitoringsrapport waar de concentraties PFOS en PFOA werden gemeten in het bloed van de Vlamingen. We waren er al jaren mee bezig om dat goed op te volgen. Bij elk humaan biomonitoringsrapport bleken die waarden gedaald te zijn. PFOS is uit productie gehaald vanaf 2002, als ik me niet vergis, en de waarden dalen. Je ziet dat dus terug in die humane biomonitoring, onder andere in 2016. In 2018 heb ik aan de OVAM opdracht gegeven, opnieuw met een proactieve bril en wetende dat er strenge normen aankwamen, om een verkennende meetcampagne te doen naar de aanwezigheid van PFAS in grondwater, bodems en waterbodems ter hoogte van risicoactiviteiten in Vlaanderen, ter voorbereiding van de invoering van het PFAS-actieplan. Over welke activiteiten ging het dan bijvoorbeeld? Het ging dan natuurlijk over bedrijven, maar ook over brandweerkazernes en de gronden waarover de gemeenten nu zijn aangeschreven.

Ik heb al gezegd dat op 17 december 2018 de start is gegeven voor de opmaak van het PFAS-actieplan, naar aanleiding van de nieuwe Europese aanbevelingen die er op 13 december waren.

Eind 2018 heeft de VMM in samenwerking met het agentschap Zorg en Gezondheid een onderzoek verricht naar stoffen in drinkwater, waar PFOS en PFOA zijn meegenomen. Ze hebben dat zowel in de waterproductiecentra gedaan als bij de klanten thuis. Het bleek toen dat geen enkele stof boven de alarmwaarde was.

Eind 2018 heb ik ook een opdracht gegeven om nog intensiever te werken rond hormoon-verstoorders. Er is een vergadering geweest met een coördinatiewerkgroep risico-beheersing chemische stoffen waar heel expliciet ook werd verwezen naar die perfluors.

Nogmaals, om maar te zeggen dat die stof al jaren bekend was als een milieuvervuilende stof, dat er acties rond ondernomen zijn, maar dat er eind december 2018 een kantelmoment is gekomen toen de normen verscherpt zijn. In 2020 zijn ze dan nog eens verscherpt, maar dat is na mijn periode.

Er zijn ook vragen gesteld over de besparingen. Er was binnen de Vlaamse Regering een globale afspraak dat er minder personeel moest zijn. Een van de paradepaardjes van de vorige Vlaamse Regering was een slankere overheid. Er was afgesproken dat er 6,5 procent zou worden bespaard. Dat is veel en niet evident. De afspraak was om per beleidsdomein te bekijken welke kerntaken men wou behouden en welke eventueel konden worden gedownsized. Het is altijd een heel moeilijke oefening geweest, maar ik heb loyaal uitgevoerd wat was afgesproken binnen de Vlaamse Regering. Alle ministers moesten er ook over rapporteren. Het is dus niet iets wat ik eenzijdig heb toegepast, maar het was een globale afspraak waarover werd gerapporteerd.

In de rapportages merk je dat ik bij de slechtste leerlingen van de klas was. Ik wist dat mijn diensten op hun tandvlees zaten en ik heb altijd heel uitdrukkelijk de nadruk gelegd op de kerntaken, ook binnen het departement. De kerntaken waren voor mij handhaving, vergunningen en uiteraard de goede opvolging van de dossiers. Dat blijkt ook wel uit de vergaderingen die we hebben gehad op de beleidsraad. Het was ook een afspraak binnen de Vlaamse Regering dat het de leidende ambtenaren van de departementen waren die binnen hun entiteit moesten nagaan hoe ze dat concreet konden toepassen.

Er is ook nog de vraag of ik me gebaseerd heb op experts die zeggen dat er geen humaan-toxicologisch risico is. Collega Schiltz, ik heb me uiteraard op hen gebaseerd. Er zijn diensten met een bijzondere expertise. Je bereidt de vergaderingen voor en je gaat af op hun expertise. Dat is wat wij in eer en geweten op dat moment hebben gedaan.

Dan waren er nog twee vragen van de voorzitter. U verwijst naar de heer Cabus die zegt dat hij het jammer vond dat hij niet op de hoogte was van die PFOS-vervuiling. Het ging hier over een bodemvervuiling en ik denk dat het dus logisch was dat het bij de OVAM zat. Ik heb daarnet ook al geschetst dat er heel wat gebeurde rond die perfluoriden. Zijn diensten zullen er zeker van op de hoogte zijn geweest. Ik heb altijd goed samengewerkt met de heer Cabus. Ik heb een beetje een dubbele verklaring van hem gehoord. In de voormiddag zei de heer Cabus dat hij blij was dat er zo vaak beleidsoverleg was; in de namiddag hoorde ik hem zeggen dat de samenwerking misschien niet zo goed was. Ik weet niet waar het vandaan komt, want ik heb altijd goed met hem samengewerkt en ik heb altijd veel vertrouwen in de heer Cabus gehad.

Dan de anonieme getuigen over politieke beïnvloeding: ik kan heel formeel zijn dat ik nooit enige politieke beïnvloeding heb uitgeoefend. Ik denk dat iedereen die hier is komen getuigen, die vraag heeft gehad en dat iedereen dat heel uitdrukkelijk heeft gezegd. Voor mij was het altijd superbelangrijk en een van mijn belangrijkste aandachtspunten dat de Milieu-inspectie in volledige onafhankelijkheid moest kunnen werken. Die lijn hebben we altijd aangehouden en hebben we in alles doorgetrokken. Ik heb al gezegd dat ik hoop dat die anonieme getuigen zich officieel uiten en een klacht indienen, zodat het verder kan

worden onderzocht. Nogmaals, ik wil er heel formeel in zijn: voor mij was het heel belangrijk dat er absoluut geen politieke beïnvloeding was. Ik heb nooit iets in die zin ondernomen.

Ik denk dat ik op alle vragen heb geantwoord.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Schauvliege.

We starten aan de tweede ronde van de vragen. De werkwijze is nu dat we telkens met vraag en antwoord werken. Ik wil de collega's vragen om zoveel mogelijk to the point vragen te stellen en ook aan te geven aan wie de vraag is gericht. Uiteraard staat het de leden van de vorige regering dan vrij om nog aanvullende informatie te geven wanneer zij zich daartoe geroepen voelen.

Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege: Ik wil nog even doorgaan op het communicatie- en meetluik uit de vragenreeks van vanmorgen. Mijnheer Weyts, ik heb daarover nog een vraag voor u. U hebt al uitvoerig toegelicht dat finaal is beslist om niet te communiceren, maar ik wil nog even teruggaan naar een mededeling van de woordvoerder van Lantis, Tim Van der Schoot, in 2018, op het moment dat de voorbereidende werken van Oosterweel begonnen waren en dat er op het terrein zichtbaar maatregelen waren ter bescherming van de veiligheid van degenen die de werken uitvoeren.

Tim Van der Schoot zei toen toch wel bezorgd te zijn over het feit dat er niet werd gecommuniceerd. Hij meldde aan Bart Van Camp, uw toenmalige kabinetschef, dat het toch wijs zou zijn om terug te komen op de beslissing om niet te communiceren. Hij verwijst in die mail ook naar een nota, opgemaakt door het communicatiebureau Callebaut Collective, dat verschillende scenario's op tafel legde op het moment dat zou worden beslist of er al dan niet zou worden gecommuniceerd. Hij verwijst dus naar een soort vertrouwelijkheidsclausule in de dadings en op basis daarvan is een communicatiestrategie uitgewerkt.

Er lagen drie scenario's klaar om te worden gecommuniceerd. Het favoriete scenario was meteen proactief communiceren vanuit de Vlaamse Regering. Een tweede scenario was een georganiseerd lek via Knack. Een derde scenario was crisiscommunicatie. Dat duidt er toch wel op dat in heel dat traject heel grondig is nagedacht over het al dan niet communiceren. Uiteindelijk is ervoor gekozen om niet te communiceren en spreekt men hier over crisiscommunicatie. Als u vrij zou moeten kiezen uit die drie scenario's, waarvoor had u dan gekozen?

Ben Weyts: Mevrouw Schauvliege, ik denk dat we ondertussen ook over die vergadering van 12 oktober, onze kennis en inzicht te hebben gegeven. Ik ben niet tot in detail op de hoogte van concrete voorliggende scenario's. Ik denk echter dat de beslissing op 12 oktober om niet te communiceren niet echt als een verrassing komt omdat dit eigenlijk al werd meegegeven door de rapportering van David Van Herreweghe op grond van het overleg dat hij voordien had gehad met de leidend ambtenaar, onder andere van de OVAM en de Vlaamse Milieumaatschappij. Hij zegt daarin dat hij eigenlijk formeel vanuit het politiek bestuurscollege opdracht heeft gekregen om de problematiek aan te pakken, vooral in functie van de financiële beheersbaarheid omdat men er op dat moment eigenlijk van uitgaat dat er geen gevaar is op grond van de verleende adviezen.

Vervolgens zegt hij op 29 september aan het volledige politiek bestuurscollege dat hij intussen heeft samengezeten en verwijst hij naar de bespreking op 18 september met het politiek bestuurscollege over de dossier PFOS-vervuiling van het bedrijf 3M. De conclusie van de bespreking was dat er best een politieke communicatie wordt voorbereid. De conclusie is niet zo geformaliseerd maar is op grond van de discussie waar hij wel fysiek aanwezig was. Hij zegt dat er het best een politieke communicatie wordt voorbereid en dat de communicatie best zo spoedig mogelijk kan gebeuren teneinde niet in het defensief te

worden gedwongen. Maar vervolgens zegt hij dat BAM op 21 september overleg heeft gepleegd met bovenvermelde entiteiten, de OVAM en de VMM – ik verwijs ook naar het verslag – en dat het grootste pijnpunt om nu reeds tot communicatie te kunnen overgaan zit in het feit dat enkel gegevens bekend zijn uit bodemonderzoeken binnen het projectgebied van BAM. En dan geeft hij eigenlijk de ratio weer die de OVAM hem heeft meegedeeld. De OVAM zegt dat op basis van haar ervaringen elke communicatie betreffende een dergelijke vervuiling stevast gepaard gaat met informatievergaderingen op het terrein, met de lokale bevolking die de kans krijgt om die informatievergaderingen bij te wonen. En overwegende dat daar meteen heel concrete vragen worden gesteld, moet men daar echt wel over exacte gegevens beschikken zodat men meteen een correct antwoord kan geven op de juiste scope en impact van de toekomstige saneringsmaatregelen.

De ratio van de OVAM die David Van Herreweghe hier meegeeft, is eigenlijk dat men dus toch eerst verder moet onderzoeken. Ik veronderstel dat men vervolgens op grond van die overwegingen heeft beslist om geen van de communicatiescenario's die op dat moment al dan niet waren uitgewerkt, aan te spreken. Dat maak ik hieruit op zonder dat natuurlijk met zekerheid te kunnen zeggen.

Hij zegt ook dat intussen bijkomend onderzoek is verricht door de OVAM op meetresultaten uit projectgebied van BAM. De OVAM concludeert uit dit bijkomend onderzoek dat met de vandaag gekende gegevens er geen enkel risico kan zijn voor de mens. Dus opnieuw is daar die geruststelling in hun hoofde, op dat moment en met die kennis.

De gemeten waarden op de site van 3M en in de onmiddellijke omgeving zijn tientallen keren lager dan de vandaag gehanteerde minimumdrempel voor de mens. Rekening houdend met het feit dat de gemeten vervuiling sterk afneemt naarmate men naar de buitenrand van de cirkel gaat en dat het woongebied van Zwijndrecht aan de buitenrand van de cirkel gelegen is, maakt dat nu al met zekerheid kan worden gezegd dat hier geen gevaar dreigt voor de mens.

Ik veronderstel dat dat de ratio ter zake is geweest om te komen tot de conclusie zoals we ze kennen van de vergadering van 12 oktober.

Mieke Schauvliege: U verwijst naar de vergadering van 12 oktober maar ik had het niet over de vergadering van 12 oktober maar over 8 november 2018 waar de communicatiemedewerker, nadat de werken zijn gestart, vragen krijgt van bezorgde mensen en wil terugkomen op het gekozen scenario om niet te communiceren. Die vraag ligt dus opnieuw op tafel bij uw kabinet. Waarom is toen niet opnieuw die overweging gemaakt en waarom hebt u daar geen acties ondernomen om uw partners te overtuigen om dat alsnog te doen?

Ben Weyts: Dat kan ik u niet zeggen want die informatie is me niet bekend.

Mieke Schauvliege: Die informatie is u niet bekend. Nochtans heeft Bart Van Camp hier in deze commissie verklaard dat hij meermaals heeft aangedrongen op communicatie, ook richting de OVAM maar dat hij zich daar finaal heeft bij neergelegd. Ik kan me niet voorstellen dat wanneer een kabinetschef meermaals aandringt op communicatie, hij u daar dan niet van op de hoogte brengt.

Ben Weyts: Mevrouw, u moet ook weten dat er zoiets bestaat als een organisatiebesluit en een bevoegdhedenbesluit.

Mieke Schauvliege: Bart Van Camp was op dat moment wel uw kabinetsmedewerker.

Ben Weyts: Ja, maar je kunt aan een andere entiteit zoals in dit geval de OVAM, als minister van Mobiliteit en Openbare Werken en dus ook ipso facto als kabinetschef, ook niets te zeggen hebben. Dat is nu eenmaal de bevoegdheidsverdeling zoals die is. Je kunt

een andere entiteit daar niet toe dwingen. Dat zijn nu eenmaal de afspraken die zijn gemaakt.

Mieke Schauvliege: U hebt zich daar dus bij neergelegd of u hebt daar geen verdere aandacht aan besteed.

We hebben hier vorige week van Bart De Wever gehoord dat hij het toch wel een bijzondere opportuniteit vond om hierover te communiceren want, zo zei hij, het beetje desktopresearch dat hij had gedaan, had hem geleerd dat het toch wel een ernstig probleem was dat misschien als een boemerang zou terugkomen. Ik kan me niet voorstellen dat wanneer Bart De Wever u met dergelijke kennis en dergelijke uitspraken benadert, u toch beslist dat niet te doen omdat de afspraken anders zijn en u geen probleem ziet.

Ben Weyts: Mevrouw, ik herhaal dat ik u de redenering weergeef en de discussie die is gevoerd door het politiek bestuurscollege waar Bart De Wever ook aanwezig is, en waarvan hij ook de weerslag heeft gegeven in deze commissie. Vervolgens geef ik u ook de rapportering daarna weer op grond van de opdrachten die het politiek bestuurscollege heeft gegeven aan de OVAM, BAM en de VMM en waarbij men gelet op die overwegingen, finaal tot een ander besluit is gekomen. David Van Herreweghe zegt in alle openheid dat de conclusie van de bespreking was dat er het best een politieke communicatie werd voorbereid. Vervolgens beargumenteert hij ook waarom dat uiteindelijk niet de uitkomst is van de discussie.

Mieke Schauvliege: Maar wanneer de heer De Wever met een beetje desktopresearch kan ontdekken hoe groot en gevaarlijk het probleem is, en wanneer uit hoorzittingen met Lantis blijkt dat zij bijzonder ongerust waren over wat ze ontdekt hadden, hoe komt het dan dat er geen verdere actie is ondernomen, ook niet door u? Ik kan me niet voorstellen dat u deze problematiek niet kende.

Ben Weyts: Maar ik schets u toch hoe men tot die conclusie is gekomen.

Mieke Schauvliege: Ja, maar u verwijst voortdurend naar een conclusie van 2017. Mijn vraag is of u in tussentijd, tussen 2017 en het moment dat u geen minister van Mobiliteit meer was en dus verantwoordelijk voor het Oosterweelproject, geen signalen hebt ontvangen om verder te communiceren, er geen ongerustheid was van Bart De Wever en van de mensen van Lantis over deze case.

Ben Weyts: Er zijn beslissingen genomen in de schoot van het politiek bestuurscollege en daarop is ook niet meer teruggekomen.

Mieke Schauvliege: Er was dus een 'go' en men zou uitvoeren wat men toen, in 2017, met de kennis van 2017, had beslist zonder rekening te houden met de nieuwe kennis en de inzichten van 2018 en met het feit dat men met een beetje desktopresearch kon zien dat er in Amerika en in Italië een case was over PFAS. Moet ik dat besluiten uit uw antwoord?

Ben Weyts: Mevrouw, ik zeg u dat de laatste beslissing van het politiek bestuurscollege – er zijn er nadien nog geweest – geen wijziging heeft aangebracht in de situatie en in de acties. Intussen werd de zaak opgevolgd door de betrokken administraties vanuit hun operationele autonomie.

Mieke Schauvliege: En vindt u het niet vreemd, meneer Weyts, dat ondanks het feit dat de mensen van Lantis hier tot tweemaal toe hebben verklaard hoe ongerust zij waren over de verspreiding van die PFOS, dat signaal niet tot bij het politiek stuurcomité is gekomen? Want na het politiek stuurcomité van 18 september 2017 is het woord PFOS daar niet meer gevallen. Daar is niet meer over gesproken. Vindt u dat niet vreemd?

Ben Weyts: Ik kan dat enkel met u vaststellen.

Mieke Schauvliege: Mijnheer Weyts, mevrouw Schauvliege, indien toch was beslist om te meten in de buurt, ondanks de uitspraak in het rapport-Tytgat of van de OVAM dat er niet onmiddellijk een acuut humaan toxicologisch risico was, wat was dan volgens u de reactie van de omwonenden daarop geweest?

Joke Schauvliege: Ik weet niet wat het resultaat zou zijn geweest, ik denk dat we de metingen daar moeten bekijken. Ik kan niet weten wat daar zou zijn gemeten. Nu is het zo dat de indicaties van dat acuut humaan toxicologisch risico er niet waren en dat er is beslist om de piste van het Bodemdecreet verder te bewandelen. Op geen enkel moment is er een afweging gemaakt om niets te doen omdat er dan iets aan het licht zou kunnen komen. Neen, integendeel, men wilde het Bodemdecreet respecteren, men wilde de nodige en juiste juridische stappen zetten en op basis daarvan zijn die overwegingen gebeurd.

Mieke Schauvliege: U zegt hier dus dat wanneer er toch metingen zouden zijn gebeurd en de resultaten bekend zouden zijn, de uitspraak 'geen risico op humaan toxicologische impact' stand zou houden?

Joke Schauvliege: Dat heb ik niet gezegd, ik heb gezegd dat ik dat niet kan weten.

Mieke Schauvliege: We weten immers allemaal dat de resultaten van de stalen uit juli 2021 heel alarmerend waren, dat die niet beter zouden zijn dan in 2017. Wanneer Bart De Wever na een beetje desktopresearch weet dat daar een groot probleem is, dan kan ik me goed voorstellen dat die actiegroepen of de inwoners van Zwijndrecht, zodra de resultaten van de meting bekend zouden zijn, ook aan desktopresearch zouden gaan doen. Het risico dat dan toch alarm zou worden geslagen, zou dan heel groot zijn. Denkt u niet?

Joke Schauvliege: U maakt hier veronderstellingen en u kijkt met de bril van vandaag naar 2017. Ik heb ook de indruk dat u een aantal zaken door elkaar haalt, waarschijnlijk opzettelijk. Soms spreekt u over het nemen van stalen, soms spreekt u over bodemstalen, soms spreekt u over bloedstalen. Ik denk dat wij de weg hebben bewandeld die op dat moment, in 2017, met de kennis en de normen die toen voorhanden waren, de juiste was.

Ik heb daarnet gezegd dat de normen 240 maal strenger zijn geworden. Uiteraard is dat een heel andere situatie, dat is een andere wereld dan in 2017. U maakt hier nu allemaal veronderstellingen: denkt u dat als ...? Dat weet ik niet want dat heeft zich niet voorgedaan maar we hebben in 2017 in eer en geweten en met de gegevens die toen voorhanden waren op basis van de kennis van de experts, de beslissing genomen die we hebben genomen. En ik ben ervan overtuigd dat dat op dat moment, met de kennis die we toen hadden, de juiste beslissingen waren omdat we de kennis hadden die we toen hadden en niet de kennis die we vandaag hebben.

Mieke Schauvliege: De waarden die toen zijn gemeten en die ook in het rapport staan, lagen tussen 30 en 50 microgram. In 2016 was de RIVM-norm voor de functie wonen met tuin 11 microgram per kilogram, 8 microgram inclusief de doorvergiftiging (RIVM: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu). Ik denk wel dat de inwoners van Zwijndrecht, op het moment van de bekendmaking van die resultaten, in paniek zouden zijn geraakt. Dat zijn de cijfers die toen circuleerden. Ik denk dat dat de clou is van de zaak: er is niet gemeten, er is beslist om niet te meten omdat men het risico niet durfde te lopen dat mensen in paniek zouden raken.

Joke Schauvliege: Ik ben het daar niet mee eens, dat is niet de afweging die is gebeurd. Ik heb me gebaseerd op wat de experts van de OVAM me hebben meegedeeld, op de internationaal gehanteerde normen en op het rapport van professor Tytgat. Ik heb me daarop gebaseerd met de kennis die er op dat moment was. Dat is het enige wat ik kan zeggen. Alle andere gegevens bekijken we vandaag met de bril van de gegevens die we vandaag hebben maar op dat moment ga ik af – en dat wordt ook van mij verwacht als minister – op de expertise van de deskundigen die zeggen dat er geen directe indicatie is op humaan toxicologisch risico, wat is bevestigd door professor Tytgat.

Over de normen die professor Tytgat hanteert, zegt de OVAM heel expliciet – ik heb het daarnet voorgelezen – dat zij in lijn zijn met de internationale normen. Dat is wat ik op dat moment weet en waar ik me ook verder op moet baseren. Er zijn ook geen alarmbellen afgegaan, er is nergens een afweging geweest. Denkt u nu echt dat we, wanneer op dat moment ook maar iemand een indicatie zou hebben gehad dat er een probleem was, dat de normen heel slecht waren en dat er een acuut probleem was voor de mensen, dat stil hadden kunnen houden, dat we dat bewust zouden kunnen verdoezelen? Dat is zeker niet gebeurd in 2017 en ik kan hier met de hand op het hart zeggen dat het helemaal niet op die manier is gelopen.

Mieke Schauvliege: Het is alleszins een grote bezorgdheid van de woordvoerder van Oosterweel, van Lantis, dat dit wel zou ontploffen. Hij heeft daar meermaals voor gewaarschuwd. Ik blijf het dan ook onbegrijpelijk vinden dat u toch niet bent overgegaan tot het meten in de buurt, al was het maar om, wanneer de boemerang zou terugkomen zoals Bart De Wever hier aankondigde, een antwoord te hebben op die vraag. Dat hebt u helemaal niet, want u hebt niet gemeten.

Joke Schauvliege: Ik herhaal nogmaals dat op dat moment de keuze is gemaakt met alle gegevens die voorhanden waren om verdere juridische stappen te ondernemen om de vervuiler te laten opdraaien voor de kosten van de stalen en de sanering. Dat zijn ook de stappen die verder zijn gezet in het Bodemdecreet. Dat is ook wat in 2017 is beslist en die stappen zijn ook verder uitgevoerd.

Ik heb ook gehoord dat de burgemeester van Antwerpen heel duidelijk heeft gezegd dat hij daar een opportuniteit in zag, vooral vanuit politieke overweging, maar dat ging niet over het feit dat we schrik zouden hebben dat er iets zou zijn met de volksgezondheid. Dat was toen niet aan de orde, het was gewoon een opportuniteit om nog eens extra te tonen hoe belangrijk het Oosterweeldossier was. En wat ook heeft meegespeeld, heeft de burgemeester van Antwerpen hier vorige week verklaard, is het feit dat er nog een aantal juridische stappen liepen vanuit de gemeente Zwijndrecht tegen het Oosterweeldossier. Daar zag hij vooral een probleem dat dit zou worden aangeprezen om daarin verder te gaan.

Mieke Schauvliege: Wanneer men zo hard heeft nagedacht over hoe men met deze communicatie moest omgaan, blijf ik het onbegrijpelijk vinden dat men niet heeft ingeschat dat het risico bestond dat de boemerang zou terugkomen, en dat u dan niet gealarmeerd was om het voorzorgsprincipe te hanteren om toch stalen te laten nemen, ongeacht het Bodemdecreet.

Joke Schauvliege: Vandaag zitten we in een heel andere situatie met normen die 240 maal strenger zijn dan in 2017. Ik herhaal nogmaals dat ik van mijn diensten, de experts, op papier krijg dat er geen direct humaan toxicologisch risico is, dat in het rapport van professor Tytgat hetzelfde staat en dat de normen waar professor Tytgat zich op baseert, de normen zijn die ook internationaal worden gehanteerd. Uiteraard gaat daar op dat moment dan geen alarmbel af. Ik moet toch kunnen afgaan op de expertise van mijn diensten en ik heb dat in dezen ook gedaan. Er waren geen indicaties dat er problemen waren. Uit de verschillende documenten die voorhanden zijn, blijkt ook dat hoe verder van de site men stalen nam, hoe lager de waarden werden. Op basis van al die gegevens heeft de OVAM volgens mij een afweging gemaakt en daarop heb ik me gebaseerd. De OVAM zelf was ook voorstander om de piste van het Bodemdecreet verder te bewandelen.

Mieke Schauvliege: U kondigde daarnet aan dat de piste van het Bodemdecreet verder werd bewandeld om de kosten te kunnen verhalen op de vervuiler. Dat begrijpen we natuurlijk wel maar wat ik nog altijd niet begrijp, is waarom er toch niet gewoon indicatief een paar stalen zijn genomen om te kijken hoe ver die vervuiling reikt. Ten eerste waren de medewerkers van Lantis extreem ongerust. Er was al een tekening waaruit bleek dat de vervuiling al heel wat verder zat, niet alleen richting Zwijndrecht maar ook richting Antwerpen. Het getuigt toch van weinig aandacht voor het voorzorgsprincipe om dat niet

indicatief toch te doen. Het is toch niet omdat je het Bodemdecreet wilt toepassen dat je niet een paar indicatieve stalen kunt nemen om te kijken of je daar niet verder mee moet gaan. Waarom is die afweging niet gemaakt? Of hebt u die toch gemaakt?

Joke Schauvliege: Neen, die afweging heeft op zich niet op tafel gelegen. Ik denk dat de OVAM hier tijdens de hoorzitting ook duidelijk heeft geschetst dat het niet zomaar evident is om artikel 171 van het Bodemdecreet in werking te laten treden. Wanneer er een veiligheidsprobleem of een acuut probleem is, dan kunnen ze die stalen nemen maar dat was voor hen op dat moment ook geen evidentie. Dat hebben ze hier juridisch heel goed geschetst.

De piste om snel stalen te nemen in het woongebied en het Bodemdecreet te doorlopen, is me niet voorgelegd. De piste was om de juiste juridische stappen te zetten en de piste van het Bodemdecreet verder te doorlopen, nogmaals met in het achterhoofd, wat meegespeeld heeft in die overweging, namelijk dat er geen direct humaan toxicologisch risico was.

Mieke Schauvliege: Maar het gevolg was wel dat we in 2017 indicaties hadden dat er een probleem was en dat de vervuiling door de verspreiding via de lucht veel verder reikte dan men oorspronkelijk had gedacht. En daardoor staan we anno 2022 waar we staan. Mensen hebben zich in 2017 gevestigd in Zwijndrecht, hebben bedrijven opgestart. Als u toen een aantal stalen had laten nemen om de test te doen, dan had u waarschijnlijk kunnen voorkomen dat er 4 jaar verloren zijn gegaan.

Joke Schauvliege: Collega Schauvliege, dat zijn allemaal veronderstellingen die u maakt. Ik heb al een aantal keren geschetst welke afwegingen hebben meegespeeld, waaronder ook het feit dat we nu met een heel andere bril naar het dossier kijken omdat de normen 240 maal strenger zijn geworden. Op dat moment was er volgens de experts geen indicatie dat er een direct humaan toxicologisch risico zou zijn. Er is dus niet bewust iets verzwegen of in de doofpot gestopt en het was ook niet zo dat we niet durfden te meten.

Ik ben moeilijke communicatie nooit uit de weg gegaan. Voor mij was dit een opportuniteit geweest. Wanneer ik zou hebben geloofd dat er een probleem was en dat er dus metingen moesten gebeuren, dan was dat voor mij een opportuniteit geweest. Waarom zou ik die dan niet hebben gegrepen? Maar dat was gewoon niet aan de orde.

Mieke Schauvliege: De desktopresearch van Bart De Wever toont aan dat PFOS een groot probleem is in andere landen waaronder Amerika en Italië. Wat hij onmiddellijk kon zien, daar zijn de OVAM en Lantis dus niet toe in staat? Er werd gewoon verder gedaan op basis van één rapportje van professor Tytgat die een aantal normen heeft afgebakend. Op basis van verouderde normen deed men dus gewoon rustig verder. Dat is eigenlijk de conclusie die ik hieruit moet trekken.

Joke Schauvliege: Moet ik daarop antwoorden? Ik vind dat u hier nogal denigrerend doet ten aanzien van een autoriteit als professor Tytgat. Die is natuurlijk niet zomaar onder de arm genomen, maar wel op basis van zijn expertise. Ook de OVAM heeft heel veel expertise en was sinds 2008 al bezig met een bodemsaneringsproject om de omgeving veiliger en properder te maken. Dat zijn de specialisten waarop ik me heb gebaseerd en ik denk dat dat ook wordt verwacht van een minister. Je kunt niet enerzijds vragen dat een minister zich baseert op de expertise van deskundigen en anderzijds vragen dat een minister al die expertise opzijzet en zelf eigengereid van alles gaat doen. Dat is een afweging die op een bepaald moment wordt gemaakt en dat hebben wij toen ook gedaan, met de gegevens die toen voorhanden waren.

Mieke Schauvliege: Het agentschap Zorg en Gezondheid zegt vandaag dat wanneer zij dat rapport van professor Tytgat hadden gekregen, zij wel gealarmeerd waren geweest op basis van zijn uitspraken. Dat rapport geeft heel duidelijk aan dat er wel degelijk een PFOS-risico is, weliswaar niet acuut, waarbij er sprake is van no-regretmaatregelen: geen grondwater gebruiken voor consumptie, kinderen niet laten spelen in het zand, geen

zelfgekweekte groenten en eieren eten. Dat zijn de elementen die in dat rapport stonden en waarvan het agentschap Zorg en Gezondheid beweert dat zij wel gealarmeerd geweest waren indien zij dat hadden gezien. En nu zegt u dus dat het rapport niet duidelijk genoeg was, want dat doet u: u was daar niet door gealarmeerd en Lantis was daar ook niet door gealarmeerd, en er werden op dat moment dus ook geen stalen genomen want dat was absoluut niet nodig. Dat is eigenlijk wat u hier vertelt.

Joke Schauvliege: Collega Schauvliege, u bent degene die daarnet nogal denigrerend deed over het rapport-Tytgat, ik niet. Mijn diensten hebben dat rapport doorgenomen met de kennis die ze hadden en hebben mij gezegd dat het in de lijn lag met hun bevindingen. En dan ga ik daar ook op af. U zegt dat het rapport niet is overgemaakt aan het agentschap Zorg en Gezondheid, maar ik heb het rapport zelf ook niet ontvangen. Dat rapport is overgemaakt aan de OVAM die gemeend heeft het niet te moeten overmaken aan het agentschap Zorg en Gezondheid, nogmaals, omdat er geen humaan toxicologisch risico was. Dat is de afweging die op dat moment is gemaakt, maar leg me nu geen woorden in de mond over dat rapport die u daarnet zelf in de mond hebt genomen.

Mieke Schauvliege: Mevrouw Schauvliege, het rapport-Tytgat bestaat uit twee delen. In het tweede deel wordt gevraagd naar een manier om te communiceren over PFOS. Het is heel duidelijk dat hij aangeeft dat daar een aantal risico's zijn. U weet net zo goed dat wanneer dat rapport in de openbaarheid komt, en dat is ook wat de afgelopen weken is gebeurd, de bewoners en de gemeente Zwijndrecht gealarmeerd zouden zijn. Dat is gewoon niet gebeurd en dat is toch problematisch. Indien men die stalen had genomen in Zwijndrecht, dan zouden al die ballen aan het rollen gegaan zijn. Denkt u niet?

Joke Schauvliege: Collega Schauvliege, ik herhaal dat u met de bril van vandaag kijkt naar 2017. Het rapport-Tytgat is overgemaakt aan de OVAM. De OVAM heeft dat bekeken en blijft bij de conclusie dat er geen direct humaan toxicologisch risico is. Dat is waarop ik me heb gebaseerd, in eer en geweten, zonder daar iets in de doofpot te willen stoppen of iets te willen stilhouden. Waarom zou ik dat willen doen? Nogmaals, het was een opportuniteit geweest voor mij om dat te doen. Ik had een probleem kunnen oplossen als er al een was geweest, maar er was geen probleem en er ging ook nergens een alarmbel af. Dat is de situatie zoals die was in 2017 en dat is hoe het is gelopen. En als u dat vandaag bekijkt met de normen die vandaag bestaan en die 240 maal strenger zijn dan in 2017, dan gaat u daar natuurlijk op een heel andere manier mee om. En nogmaals, eind december 2018 kwamen er nieuwe reglementeringen van EFSA die opnieuw strenger waren en gaf ik onmiddellijk opdracht voor de opmaak van een PFAS-actieplan.

U kunt dus niet zeggen dat we niet in actie schoten of dat we passief bleven zitten. Neen, de diensten zaten vier dagen later al samen voor die startvergadering. Het is dus heus niet zo dat wij niets deden. Trouwens, het bodemsaneringsproject loopt sinds 2008. Voordien, begin jaren 2000 – ik zou moeten opzoeken wanneer precies – is er ook informatie gegeven aan de gemeente Zwijndrecht en heeft men de gemeente aangeraden om in een aantal straten geen putwater te gebruiken. Iedereen bleek aangesloten op het drinkwaternet en dus was er geen probleem. Indien het nodig was geweest, dan was de communicatie ook gebeurd zoals dat begin 2000 het geval was voor een aantal straten in Zwijndrecht. Het is dus niet zo dat er in het verleden niets is gebeurd. Dat was voor mijn periode, voor alle duidelijkheid. Ik wil enkel zeggen dat wanneer daar een acuut probleem was geweest, we daarover hadden gecommuniceerd. Maar de discussie over de communicatie ging nooit over het stilhouden van een gevaar voor de volksgezondheid, het ging meer over het grondverzet van Oosterweel en de vraag of daar een probleem mee gemoeid was en we daarover zouden communiceren. Dat was de hamvraag, dat was waar het over ging, en dus niet een acuut probleem voor de volksgezondheid dat we beter zouden stilhouden of in de doofpot steken. Daar is het nergens, op geen enkele vergadering over gegaan.

Mieke Schauvliege: Maar het is wel duidelijk dat uit alle nota's bleek dat men heel goed wist dat er vervuiling was in het woongebied van Zwijndrecht en Antwerpen, binnen een straal van 3 kilometer van 3M. Alles wijst erop dat de vervuiling gekend was en dat men

vermoedde dat die ernstiger was dan men oorspronkelijk aannam. Ook daar hebt u eigenlijk niet echt actie ondernomen, u hebt gewacht tot men de stappen van het beschrijvend bodemonderzoek zou opnemen die eigenlijk tot op vandaag maar heel traag in gang schieten.

Joke Schauvliege: Het is niet waar dat ik niets heb gedaan of dat we passief hebben gewacht. We hebben besproken hoe we dit zouden aanpakken. De juiste weg, volgens de OVAM ook de correcte juridische weg, om de vervuiler te laten betalen, bestond erin de aanmaning te sturen en een nieuw bodemsaneringsproject op te starten, eerst met een oriënterend en vervolgens met een beschrijvend bodemonderzoek. Dat is nu eenmaal de manier waarop het Bodemdecreet werkt. Dat is wat we hebben ondernomen. U kunt niet zeggen dat we niets hebben gedaan, we zijn immers al jaren bezig met humane biomonitoring rond PFAS. PFAS stond ook in het handhavingsplan en dus is het niet zo dat we daar niet mee bezig waren of gewoon passief hebben afgewacht. Neen, in dit concrete dossier hebben wij, en dat zeg ik nogmaals met de hand op het hart, van de experten te horen gekregen dat er geen aanwijzing was voor een direct humaan toxicologisch risico. En daar heb ik me inderdaad op gebaseerd.

Mieke Schauvliege: Ik kom tot de dading. Mijnheer Weyts, u hebt daarnet verklaard dat de dading met gesloten beurzen is. In de dading op zich staat er wel een bedrag van 75.000 euro, te betalen door 3M, heel duidelijk, en dat de kosten voor de sanering ten gevolge van de werken te dragen zijn door Lantis a rato van wat het zal kosten. Dat is dus geraamd op 63 miljoen euro. Ik heb de heel concrete vraag waar die 75.000 euro vandaan kwam want ik kan dat aan geen kanten begrijpen. Dat gaat over 5000 kubieke meter grondverzet dat heel zwaar vervuild is. Dat is toch wel een zeer laag bedrag. Ik kan begrijpen dat u niet perfect kunt uitleggen waar dat precies vandaan komt, maar bij de verhouding 75.000 euro en 63 miljoen euro moet bij u toch een alarmbelletje rinkelen.

Ben Weyts: Ik vind het een beetje vreemd dat u mij die vraag stelt. Ik veronderstel dat u die vraag ook gesteld hebt aan degenen die verantwoordelijk waren voor de dading zelf, namelijk de mensen van Lantis, die daartoe ook decretaal gemandateerd zijn door dit Vlaams Parlement en daar ook verantwoordelijk voor zijn. Ik heb vervolgens dan maar zelf die vraag doorspeeld. Men heeft mij gezegd dat die dading is afgesloten met gesloten beurs. U probeert iets anders te insinueren, door die bedragen te noemen en die 63 miljoen euro tegenover die 75.000 euro te zetten. De partijen hebben elkaar niet vergoed. Het enige is dat bedrag van 75.000 euro. BAM zou 5000 kubieke meter vervuilde grond die op het terrein van 3M ligt mee opnemen in die veiligheidsberm. Daarvoor heeft men een berekening gemaakt op basis van 15 euro per kubieke meter. Zo kom je aan een bedrag van 75.000 euro, waarbij het voor BAM essentieel was dat die zwaar vervuilde grond uit de projectzone linkeroever opgeslagen werd in die veiligheidsberm op het terrein van 3M. Zo kon daar 120.000 ton van de zwaar vervuilde grond worden ondergebracht en terugkeren naar het terrein van de vervuiler. Die 75.000 euro is het bedrag dat 3M betaalt aan Lantis om die 5000 kubieke meter vervuilde grond die op het terrein van 3M ligt, mee op te nemen in de veiligheidsberm. Dat is de afweging die men gemaakt heeft.

Opnieuw, ik wens u erop te wijzen dat de dading afgesloten is door Lantis, maar dat dat perfect hun wettelijk recht is, en dat ze worden gecontroleerd door de raad van bestuur. In die raad van bestuur zitten ook twee regeringscommissarissen, een vertegenwoordiger van de minister van Mobiliteit en Openbare Werken en een van de minister van Financiën en Begroting, die desgevallend, wanneer ze onregelmatigheden zouden vaststellen of wanneer ze zouden vaststellen dat Lantis zich buiten de decretale contouren begeeft, kunnen escaleren.

Mieke Schauvliege: Mijnheer Weyts, u maakt zich er wel vlot vanaf. Het klopt natuurlijk dat de raad van bestuur de bevoegdheid heeft om die dading af te sluiten, maar u bent wel verantwoordelijk minister voor alles wat de Oosterweel betreft. U bent daar dus ook mee verantwoordelijk voor.

Het klopt dat die 75.000 euro de kostprijs is die 3M betaalt om af te raken van zwaar vervuild afval in de veiligheidsberm. Maar ik lees in de stukken dat de juristen die dat dossier mee hebben begeleid, aanraden om toch minstens 150.000 euro te vragen, en als we zelf berekenen hoeveel kosten de verwerking van die gronden met zich zou meebrengen, dan komen we al snel op een half miljoen euro. Vindt u niet dat 3M daar een zeer goede deal gedaan heeft?

Ben Weyts: Mevrouw, wie ben ik? Dat het in dezen gaat over marktconforme prijzen, daar ga ik toch van uit? Vandaar ook dat de controles worden uitgevoerd door de raad van bestuur. Waar u plots zegt dat er een marktprijs zou zijn van het dubbele: ik weet niet waar u zich dan op baseert.

Mieke Schauvliege: Uit hun eigen berekeningen.

Ben Weyts: Ah, uw eigen berekeningen.

Mieke Schauvliege: Hun eigen berekeningen, niet mijn berekeningen.

Ben Weyts: Wel, opnieuw, waarover gaat deze discussie?

Mieke Schauvliege: De discussie gaat, mijnheer Weyts, over het feit dat 3M een klein bedrag betaalt en dat de belastingbetaler heel veel betaalt om die extreem vervuilde grond te saneren. Daarover gaat de discussie.

Ben Weyts: Maar het ene heeft niets te maken met het andere!

Mieke Schauvliege: Dit is wel een serieuze case. We zitten hier op de meest vervuilde site van de wereld op het vlak van PFOS. Ik denk dat u daar niet te minimalistisch over moet doen.

Ben Weyts: U vergelijkt appels met peren. Opnieuw, u probeert te doen uitschijnen dat men zagezegd 63 miljoen euro betaalt aan 3M in hoofde van de belastingbetaler. Quod non. Er is daar een bedrag van 75.000 euro waarbij men zegt dat dat bedrag marktconform is en dat dat de prijs is die 3M betaalt aan Lantis om 5000 kubieke meter vervuilde grond op het terrein van 3M mee op te nemen in de veiligheidsberm.

Mieke Schauvliege: De dading is afgesloten, maar de inhoud van de dading gaat ervan uit dat er gewerkt wordt met de grondverzetregeling en dat de vervuiling gestockeerd wordt in een veiligheidsberm. Er waren andere keuzes, namelijk het volledig saneren van die gronden. Dat was duurder. Mijn vraag is: bent u op de hoogte van die keuze die gemaakt is?

Ben Weyts: Opnieuw, ik denk dat de raad van bestuur en het operationeel management in eer en geweten een keuze hebben gemaakt, waarbij men ongetwijfeld ook de afweging heeft gemaakt van wat de meerprijs is van alternatieven, bijvoorbeeld misschien zelfs van een alternatief tracé. Dan denk ik dat ten eerste de kosten nog veel hoger zouden uitkomen en ten tweede dat men ondertussen wel ten voordele van het milieu ingrijpt, namelijk wanneer dankzij die Oosterweelwerken er uiteindelijk werk wordt gemaakt van een sanering, dan is dat een goede zaak, lokaal, voor het gezonder maken van de lokale omgeving. Ongetwijfeld zullen die twee argumenten hebben meegespeeld. Men had misschien kunnen zeggen: "We laten dat links liggen en we gaan ergens anders". Qua milieubaten zou dat een negatief saldo geweest zijn, negatiever dan de keuzes die vandaag zijn gemaakt.

Mieke Schauvliege: Mevrouw Schauvliege, bent u of uw administratie betrokken en op de hoogte gesteld van die keuze om te werken met de grondverzetregeling?

Joke Schauvliege: Ik ben daar niet bij betrokken. Of mijn administratie daarbij betrokken is? Ze zijn hier allemaal gepasseerd. Ik veronderstel dat die vraag aan hen is voorgelegd. Dat weet ik niet.

Mieke Schauvliege: Daar is heel veel discussie over. Er wordt eigenlijk gesteld dat die berm ervoor zorgt dat die grond tijdelijk wordt gestockeerd om nadien te saneren. Maar 3M heeft hier gezegd dat dat niet noodzakelijk hun opzet is. Alles is daar ingekapseld. Dat kan daar 100 jaar liggen. Dat is toch geen sanering?

Ben Weyts: U bezit wat dat betreft blijkbaar veel expertise. Ik moet daarvoor te rade gaan bij de expertise in hoofde van de OVAM die heel het plan van aanpak met betrekking tot grondverzet heeft aangeduid als zijnde best practice. Die heeft daar de stempel op gezet. Lantis laat zich daarvoor natuurlijk ook consulteren vooraf, daar ga ik van uit. Wanneer dan nog eens wordt bevestigd dat dat de best practice is in hoofde van de OVAM, dan lijkt mij dat nu niet zo verbazingwekkend dat men effectief dat spoor bewandelt.

Mieke Schauvliege: Dat spoor is bewandeld. Mevrouw Schauvliege, daarvoor moesten richtnormen worden opgesteld. Er waren op dat moment geen richtnormen. Zonder die richtnormen kon men dat spoor niet verder bewandelen, want men moest eigenlijk bepalen op basis waarvan die grond daar kon blijven liggen en als bouwkundig bodemmateriaal gebruikt worden. Op een bepaald moment wordt dan beslist dat de richtnormen worden opgemaakt door Lantis. Bent u op de hoogte van die beslissing?

Joke Schauvliege: Ik ben er niet van op de hoogte, voor zover ik mij herinner, dat ik daarbij betrokken ben.

Mieke Schauvliege: Vindt u dat een normale gang van zaken dat een bedrijf dat bezig is met grote mobiliteitswerken haar eigen richtnormen opstelt voor de grootste vervuiling van PFOS in de wereld?

Joke Schauvliege: U vraagt of ik dat normaal vind. Op dat moment waren er blijkbaar geen normen. Men heeft een weg gezocht om dat te doen. Men heeft dat niet zomaar in het wilde weg gedaan. Dat zal hier wel met de OVAM besproken zijn. Ik denk dat de OVAM ook heeft gekeken naar wat er internationaal bestond aan kader en zich gebaseerd heeft op de expertise die voorhanden was in Nederland. Maar dat is hier heel uitvoerig aan bod gekomen met de OVAM. Wij zijn daar politiek niet in tussengekomen.

Mieke Schauvliege: Maar u bent natuurlijk wel politiek verantwoordelijk voor de OVAM. De OVAM heeft dus gevraagd aan Lantis om die normen zelf te bepalen. Mijn vraag is natuurlijk of het normaal is dat dit soort belangrijke keuzes gemaakt wordt voor de werf van de eeuw voor de grootste PFOS-vervuiling in de wereld en dat men aan de uitvoerder van een wegenwerk het opstellen van een richtkader van die vervuiling overlaat.

Joke Schauvliege: Ik ga ervan uit – ik denk dat dit aan bod is gekomen in de hoorzitting met de OVAM – dat de OVAM daar natuurlijk ook bij was en gekeken heeft of die normen conform zijn met wat er ook in andere landen gebeurt.

Mieke Schauvliege: De OVAM heeft dat inderdaad gedaan, mevrouw Schauvliege. De OVAM heeft op een bepaald moment, wanneer de normen werden voorgesteld door het studiebureau dat aangesteld is door Lantis, heel veel voorbehoud geformuleerd tegenover die normen. Ik zal u lezen wat zij daar als commentaar op hebben gegeven: "De voorgestelde toetsingswaarde voor hergebruik als bouwkundig bodemgebruik bedraagt 70 microgram per kilogram droge stof voor PFOS. Gezien de verregaande economische consequenties van oponthoud voor dit dossier en de omvang van de kosten voor het nodige verder onderzoek, gaan wij akkoord, rekening houdend met de huidige stand van zaken van de kennis." Iets verder zeggen ze: "Het criterium van 4,7 microgram per liter werd gebruikt voor toetsing van de gemeten concentraties in het eluaat en niet 0,53 microgram per liter. Het toepassen van dit criterium van 4,7 microgram per liter als drinkwaternorm wijkt af van de richtlijnen gegeven in de basisinformatie voor risico-evaluaties." Ze hadden

heel veel opmerkingen bij die normen en toch keuren zij die normen goed, die normen op basis waarvan al het grondverzet in het Oosterweelproject wordt berekend en ook uitgevoerd, op basis waarvan we nu met de problemen zitten die we vandaag kennen. Vindt u dat de OVAM dan correct heeft gehandeld? Was u op de hoogte van het feit dat de OVAM die normen liet bepalen door Lantis en niet zelf haar opdracht opnam?

Joke Schauvliege: In al deze projecten is het zo dat er een bodemsaneringsdeskundige wordt aangesteld. Die is onafhankelijk. Die moet daar toezicht op uitoefenen. Dat is zo voor Lantis maar dat is ook zo voor een kleiner bouwproject. Ik denk dat daar de juiste weg doorlopen is. Dat is hier uitvoerig aan bod gekomen met de OVAM. Wij komen politiek niet tussen in die zaken. De OVAM heeft daar de beslissing genomen die ze heeft genomen en heeft dat hier in het kader van de hoorzitting geduid. Daar zijn heel veel vragen over gesteld. Meer kan ik daar niet aan toevoegen, want ik ben daar niet bij betrokken.

Mieke Schauvliege: Neen, maar de impact van de keuze om met de grondverzetregeling te werken en de impact van die normen zijn heel groot want het heeft een financiële impact en een impact op het verderzetten van de timing en het vlot voortgaan van de Oosterweelwerken. Daarom is het toch belangrijk dat die vragen hier worden gesteld.

Ik begrijp dat u zegt dat dat niet uw beslissing was en dat u zich daar niet over uitgesproken hebt.

Joke Schauvliege: Dat klopt.

Mieke Schauvliege: Mijnheer Weyts, het afsluiten van die geheime dading op 8 november was een kantelpunt. De belangrijkste knelpunten waren weggewerkt want er was gekozen om te werken met de grondverzetregeling. Er kon verder worden gegaan met het Oosterweelproject. Het tekenen van die dading is gebeurd op 8 november 2018. De middenveldorganisaties die deel uitmaken van de raad van bestuur van Lantis zijn toegetreden tot die raad van bestuur in december 2018, dat is dus nadat de volledige discussie over de PFOS-problematiek en de grondverzetregeling is gevoerd. Waren die organisaties dan voldoende op de hoogte van die vervuilingsproblematiek?

Ben Weyts: Eén, ik kan niet weten waarvan anderen op de hoogte zijn. Twee, opnieuw: wat een verdachtmaking. Wat insinueert u nu? Dat men speciaal snel, snel alle advocaten een versnelling hoger heeft doen schakelen want het middenveld komt eraan in de raad van bestuur van Lantis? Insinueert u zoiets?

Mieke Schauvliege: Ik vraag u gewoon of dat u dat niet vreemd vindt.

Ben Weyts: Ik heb u al uitgelegd dat een hele poos tevoren er nog twee of drie elementjes moesten worden geregeld, zo blijkt op grond van de verslaggeving van de raad van bestuur van Lantis, en dat men die finaal heeft afgevinkt om te kunnen overgaan tot de ondertekening van die dading op 8 november. Voor alle duidelijkheid, er is natuurlijk net zoals bij dadingen veelal het geval is, een geheimhoudingsclausule die stelt dat enkel de partijen die de overeenkomst aangaan, kennis mogen nemen van de inhoud ervan. Zo'n geheimhoudingsclausule is niet ongebruikelijk als het gaat over een dading. Maar dat die dading er was, was niet geheim. Het was geen geheime dading. Dat is iets anders dan een dading die wordt gesloten met een geheimhoudingsclausule. Over de dading hebben toenmalig minister Tommelein en ikzelf ook in de nota aan de Vlaamse Regering tot tweemaal toe gewag gemaakt. Trouwens, Lantis had daartoe van het politiek stuurcollege de opdracht gekregen om de problematiek aan te pakken. Vervolgens heeft men daar inderdaad naar gehandeld. Dat een maand na de ondertekening van die dading de raad van bestuur van Lantis wordt hervormd, dat u nu dat feitenrelaas chronologisch meegeeft? Het is zelfs zo dat wij nog eens naar de Vlaamse Regering zijn gegaan, ik denk in december van dat jaar, met ook de vraag naar die 25 miljoen euro financiële compensatie uit het Vlaams Fonds voor de Lastendelging (VFLD) en dus ook daar was volledige openheid, op grond van overeenkomsten die Lantis had gesloten, niet over de inhoud van de dading, wel over het feit dat de dading bestond.

Mieke Schauvliege: Mevrouw Schauvliege, u verklaarde niet betrokken te zijn geweest bij de dading en niet mee te hebben onderhandeld, niet mee te hebben voorbereid, dus niks.

Ben Weyts: Maar opnieuw, het BAM-decreet is daarin duidelijk. Het is BAM die verantwoordelijkheid is voor de dading. Wat probeert u nu te insinueren? Ik ben er zelf niet bij betrokken geweest, laat staan dat collega Schauvliege daarbij betrokken zou geweest zijn.

Mieke Schauvliege: Mevrouw Schauvliege, op uw kabinet werkte een kabinets-medewerker, Johan Uytendhouwen. Die werkte van 2004 tot 2017 als juridisch expert bij BAM. Ten tijde van het afsluiten en voorbereiden van die dading werkte hij op uw kabinet en is daarna teruggekeerd naar BAM. Heeft hij dan ten tijde daarvan advies verleend over die dading? Is hij betrokken geweest bij die dading? Heeft hij u geadviseerd over de dading en mee nagedacht over het bodemsaneringstraject?

Joke Schauvliege: Ik kan daar heel formeel in zijn. Hij is daar helemaal niet bij betrokken geweest. Hij werkte inderdaad op mijn kabinet maar hij zat op heel andere dossiers, zelfs op een heel andere cel dan de cel of de afdeling binnen mijn kabinet die niets te maken had met deze dossiers. Ik was daar heel strikt in. Er was echt wel een 'Chinese wall' tussen de verschillende cellen zodat daar zeker geen interferentie was. Ik wil daar zeer formeel in zijn dat daar zeker geen tussenkomsten of betrokkenheid geweest zijn. Dat is één. Twee, het is hier heel uitdrukkelijk herhaald en gezegd door Lantis zelf dat zij daar geen contact mee hebben gehad.

Mieke Schauvliege: De afgelopen 10 jaar ontving 3M 5 miljoen euro subsidies van de Vlaamse Regering, de helft daarvan vanaf 2017. Ook dan starten de onderhandelingen rond de dading. 2,5 miljoen euro gaat in die tijd dus naar 3M. Die projecten worden beoordeeld door het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) en toegekend door de Vlaamse minister bevoegd voor Economie. Dat was vorige legislatuur minister Muyters en deze legislatuur is dat Hilde Crevits. Maar sinds 2018 staat Mark Andries aan het hoofd van het Agentschap Innoveren en Ondernemen. Andries zetelt sinds 2015 in de raad van bestuur van Lantis. Ten tijde van de dading was hij nog kabinetschef bij Geert Bourgeois en dus getuige op de eerste rij van het reilen en zeilen van BAM. Mijnheer Weyts, bent u op een of andere manier betrokken of geconsulteerd bij het verlenen van die subsidies?

Ben Weyts: Maar neen. Ik ben natuurlijk als minister, wanneer grote steun wordt toegekend, deelachtig aan het college dat een Vlaamse Regering, een ministerraad is en beslis daar mee over. Is er daar ergens in die afgelopen jaren een ondersteuning voor 3M gepasseerd? Dat is de concrete vraag. Daar kan ik u zelfs naar waarheid niet op antwoorden. Maar nog straffer is natuurlijk de insinuatie dat we er enig belang bij zouden hebben om dat al dan niet te ondersteunen en of dat heel de problematiek die vandaag ter discussie voorligt, daar ook maar iets mee te maken zou hebben.

Mieke Schauvliege: Het belang, mijnheer Weyts: het is wel zo dat 3M moeilijk deed, dus dat het vlot verlenen van subsidies er misschien wel voor zorgde dat ze gunstiger gezind waren om mee te werken. Maar goed, u beweert dat u daar niet bij betrokken was.

Hebt u tijdens uw ministerschap ooit persoonlijk contact gehad met 3M in een of andere context?

Ben Weyts: Bij mijn weten niet, mevrouw. Ik zou het echt niet weten.

Mieke Schauvliege: En u, mevrouw Schauvliege?

Joke Schauvliege: Bij mij hetzelfde antwoord. Ik kan mij niet herinneren dat ik daar ooit contact mee heb gehad.

Ben Weyts: Ik dacht dat ik die vraag zeker zou krijgen. Ik was bij mezelf aan het bedenken dat ik nooit contact heb gehad met 3M. Ik kijk naar mijn laptop en die staat op een verhoogje, toch niet van 3M zeker? Maar dat is mijn dichtste confrontatie tot op heden. *(Opmerkingen. Gelach)*

Mieke Schauvliege: Ik kom tot het luikje over de personeelsbesparingen. Zo goed als iedereen die hier de revue is gepasseerd, van het agentschap Zorg en Gezondheid maar ook de VMM, het Departement Omgeving en de OVAM, hebben hier verklaard wat de impact van die personeelsbesparing de afgelopen jaren is. Er is in de milieuadministratie de afgelopen 10 jaar tot 20 procent personeel verdwenen. Er waren uitspraken van onder andere de heer De Potter als: "De besparingen laten zich voelen." "Er glijpen dossiers door de mazen van het net." "Er wordt geschrapt in alle kennisverwerving, dat is een probleem." Mevrouw Raedschelders zegt dat 20 procent van de klasse 1-bedrijven niet meer gecontroleerd wordt en dat ook de wettelijke normering voor de controle van de RIE-bedrijven (Richtlijn Industriële Emissies) niet volledig genoeg kan worden toegepast. Voor de heer Cabus was het een besparing te veel.

Mevrouw Schauvliege, hebt u ooit signalen ontvangen die aangaven dat de kerntaken van die administraties niet meer konden worden uitgevoerd, wetende dat het controleren van al die RIE-bedrijven maar ook de klasse 1-bedrijven wel een kerntaak was en dat op papier heel duidelijk was, ook in handavingsrapporten, dat zij niet aan hun controles kwamen? Op de officiële documenten was dat al duidelijk.

Joke Schauvliege: Ik heb daarnet al uitvoerig op die vraag geantwoord. Het is geen initiatief van mezelf om te gaan besparen op mijn diensten. Dit is een algemene afspraak geweest in zelfs de twee voorgaande regeringen. Dat is ondertussen al 13 jaar geleden gestart, waarbij het vet van de soep moest en een slankere overheid een van de parapadaardjes was. De laatste legislatuur was er inderdaad een afspraak dat er 6,5 procent bespaard moest worden in alle departementen en bij alle personeel. Nu is er opnieuw een afspraak dat er afgeslankt wordt. Ik heb begrepen dat veel diensten zeggen dat het nu echt de besparing te veel is. Goed, ze hebben dat hier allemaal gekaderd.

Hoe ging dat in zijn werk? Wij moesten daar regelmatig over rapporteren. Het was ook uitdrukkelijk afgesproken binnen de Vlaamse Regering dat het telkens de leidinggevendenden, de secretarissen-generaal of de administrateurs-generaal, waren die keken hoe ze die besparingen konden realiseren zonder te raken aan de kerntaken. Ik heb op de beleidsraad altijd heel duidelijk aangegeven dat voor mij die kerntaken, handhaving, vergunningen en saneringen waren. Ik denk dat dat altijd heel duidelijk geweest is.

Ik heb uiteraard signalen gehad dat die personeelsbesparing lastig was. Ik heb geen signalen van de leidinggevendenden gekregen dat zij hun kerntaken niet meer konden uitvoeren. Die signalen heb ik niet gekregen. Als ik bijvoorbeeld kijk naar het aantal inspecties, dan zie je bijvoorbeeld dat het aantal processen-verbaal dat is opgemaakt gedurende de jaren, gelijk is gebleven. Dat is niet verminderd. Ik kreeg ook geen alarmbellen, zeggende: 'Oei, wij kunnen onze taak als inspectie niet uitvoeren'. Ik heb altijd heel sterk aangedrongen op het onafhankelijk kunnen uitvoeren van de taak van de milieu-inspectie. Er waren wel jaarlijkse plannen waar wij een aantal accenten legden. Ik denk dat dat goed was. Een van die accenten was trouwens PFAS, voor alle duidelijkheid. Dat was er wel. Maar als u mij vraagt of er aan de alarmbel is getrokken omdat zij hun kerntaken niet konden uitvoeren, dan is mijn antwoord neen.

Mieke Schauvliege: Uit de jaarplannen die verschillende administraties produceren, blijkt wel het volgende. Bijvoorbeeld bij de milieu-inspectie zie je dat de RIE-bedrijven wel jaarlijks worden gecontroleerd, maar op een deelaspect. Dat betekent dat zij niet volledig voldoen aan de Europese verplichtingen. 20 procent van de klasse 1-bedrijven wordt niet gecontroleerd. Los van het feit of ze dat nu actief signaleren, is het toch wel duidelijk dat uit de jaarplannen blijkt dat zij hun kerntaken niet kunnen uitvoeren, laat staan dat er tijd zou zijn voor desktopresearch, zoals de heer De Wever deed. Daarover gaat het natuurlijk

wel. Dit gaat over een heel gespecialiseerde problematiek, waar er onderzoek en opvolging van buitenlandse kennis nodig is. Dat doet men niet tussen de soep en de patatten. U geeft aan dat de besparing een collectieve beslissing was van de Vlaamse Regering. Door te besparen zorgt u er natuurlijk voor dat de administratie niet in staat is om proactief te gaan handelen. Bent u het eens met de uitspraak die Bart De Wever vorige week deed dat de administratie te weinig proactief handelt?

Joke Schauvliege: Ook daar heb ik daarnet al omstandig op geantwoord. Ik heb inderdaad de burgemeester van Antwerpen, de heer De Wever, horen zeggen dat de voorbije 20 jaar – hij verwees ook naar een periode waar uw partij verantwoordelijkheid droeg – er te weinig proactief is gehandeld. Ik heb daarnet een genuanceerd verhaal gebracht. Ik heb gezegd dat ik vind dat er op bepaalde vlakken heel proactief werd gewerkt en dat er ook veel expertise zit. Ik heb altijd heel goed kunnen samenwerken met de ruime diensten van Leefmilieu. Ik vind dat er heel veel bewaarde mensen zitten met veel gedrevenheid en ook met heel veel kennis. We hebben daar altijd goed mee kunnen samenwerken. Kan het nog beter en nog proactiever? Ja. Ik vind dat we lessen moeten trekken uit wat in het verleden is gebeurd. Dat moeten we zeker doen. Ik heb daarnet al meegegeven dat wat mij betreft informatiedoorstroming maar ook kennisdoorstroming een oud zeer zijn in de Vlaamse administratie. Soms zijn verschillende diensten met hetzelfde bezig en soms weet de ene dat niet van de andere en stroomt de informatie niet door. Ik denk dat er nog heel veel kan gebeuren. Bijvoorbeeld op het vlak van digitalisering ligt er nog een hele weg open. Dat is één. Er wordt heel veel vergaderd en heel veel overlegd maar toch dringt soms niet alle informatie goed door. Dat is zeker voor verbetering vatbaar. Ik heb ook niet de oplossing, maar daar kan zeker over worden gebrainstormd.

Twee: wij zijn een sterke regio met veel expertise, maar wij enten ons natuurlijk ook op het Europese kader. Dat hebben wij ook gedaan met PFAS. Dat is de logische weg. Het is ook waarin wij opereren, namelijk in een Europese context. Dan heb je een gelijk speelveld en gelijke spelregels voor iedereen binnen die Europese eengemaakte markt. Ik vind het ook goed dat we dat doen, maar ook dat is een logge machine, ook dat komt traag op gang als er verandering moet gebeuren of als er bijvoorbeeld nieuwe producten op de markt komen. Ik denk dat daar nog heel veel werk is en dat wij echt eens moeten kijken hoe dat beter, efficiënter en productiever kan. Daar ben ik het absoluut mee eens.

Mieke Schauvliege: Ik ga eindigen met een laatste vraag aan de heer Vandeuren over de advisering van de milieuvergunning van het agentschap Zorg en Gezondheid. De administrateur-generaal van het agentschap Zorg en Gezondheid heeft hier verklaard dat wegens de personeelsbesparing in 2015 hij de beslissing heeft genomen om af te stappen van stelselmatige advisering bij de milieuvergunning. Bent u daar ooit van op de hoogte gesteld?

Jo Vandeuren: Zoals ik in mijn inleiding heb gezegd, is het soms moeilijk om uit elkaar te houden wat ik mij zelf herinner, wat ik gezien heb dat er hier is gezegd, en dan toets of ik mij dat dan nog kan herinneren, of dat ik dat kan bevestigen. Als de heer Dewolf dat gezegd heeft, dan ga ik dat zeker niet betwisten. Ik acht die ambtenaar zeer hoog, en ik weet uiteraard ook – dat heeft hij in uw commissie ook gezegd – dat hij zich ook zorgen heeft gemaakt over de personeelsevolutie.

Kijk, wat het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin betreft, hebben wij in die rondes natuurlijk altijd een aantal belangen en bezorgdheden behartigd. Een daarvan voor ons was, en dat verberg ik niet voor u, dat wij natuurlijk een heleboel diensten financieren of zelf uitbaten die rechtstreeks essentieel zijn voor kwetsbare mensen. Het gaat over de gemeenschapsinstellingen, het gaat over het personeel van Kind en Gezin, de mensen die huisbezoeken afleggen bij pasgeborenen enzovoort. Ik persoonlijk, en met mij diegenen die erbij waren op een aantal onderhandelingen, heb natuurlijk altijd getracht, binnen die collectieve afspraak, om toch te proberen om onze overheid te ontvetten, en om zuinig te zijn met de groei van ons ambtenarenapparaat. Wij hebben altijd getracht om inderdaad een aantal prioriteiten te bewaken. En zeker wat ons betreft, moest alles wat rechtstreeks

een impact heeft op kwetsbare mensen, buiten de besparingen of reducties blijven. En dat is ons ook altijd gelukt.

Als ik mij loyaal heb gedragen naar het uitvoeren van die collectieve afspraak binnen de regering, dan is dat ook omdat ik mij ook zeer goed bewust was van het feit dat mijn collega's – er zitten er hier een aantal, maar we waren met meerdere om dat engagement op te nemen – zich ook loyaal naar het beleidsdomein hebben geschikt, en hebben aanvaard dat wij op een aantal punten daar belangrijke uitzonderingen voor kregen.

En er was natuurlijk nog een tweede afweging. Ik geef ze u maar mee, al zal het u niet overtuigen. Natuurlijk was ook in mijn beleidsperiode het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een van de grootste groeiers. En dan ben je als minister, vind ik, als je correct en loyaal wilt handelen, ook mee loyaal uitvoerder van beslissingen die naar aanleiding van negotiaties zijn genomen. Nu, dat gezegd zijnde, uiteraard is er dan getracht, heeft onze administratie loyaal getracht – ere wie ere toekomt, ik heb er echt een hekel aan om mensen achteraf te gaan culpabiliseren terwijl ze op dat moment op een superloyale manier getracht hebben om constructief mee naar oplossingen te zoeken – om die targets, die oefening zo rationeel en zo inhoudelijk mogelijk te maken. Die targets stonden voor alle duidelijkheid niet op het niveau van het team Milieugezondheidszorg, maar op het agentschapsniveau. Dat is de rapportering die gedaan is.

Dat betekent bijvoorbeeld dat, wat preventie betreft, er uiteraard voorrang is gegeven of is ingezet op een aantal domeinen waarvan de internationale aanbevelingen – de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) enzovoort – ook aangeven dat de grootste gezondheidswinst kan worden gerealiseerd als men daarop inzet. U hebt dat hier waarschijnlijk van de heer Dewolf gehoord; het gaat over lucht, mobiliteit, binnenmilieu enzovoort.

Dan is er het volgende punt, en dat staat ook in een aantal documenten van de Vlaamse Regering, want dat is allemaal gerapporteerd. Er werd ook gekeken naar het versoberen van dubbele procedures, van adviseringen die dubbel opliepen, en dat soort zaken. Dat was ook een generieke aanbeveling, als ik mij dat zo mag herinneren. En inderdaad, in die oefening is toen gekeken naar de praktijk op het vlak van advisering met betrekking tot omgevingsvergunningen. En wat was de praktijk? Dat er eigenlijk standaardadviezen werden gegeven in heel wat van die dossiers. Dan heeft de administratie gesuggereerd – we hebben dat gevolgd – of we niet beter van kwantiteit kunnen overschakelen op kwaliteit. Dan kunnen we ons concentreren op de dossiers waarvan men kan vermoeden dat ze de grootste issues kunnen opleveren, namelijk de MER-plichtige dossiers (MER: milieueffectrapportage). Op die manier is dan die beslissing tot stand gekomen.

Nu moet ik daar nog één ding aan toevoegen. Ik weet niet of sommige collega's zich die tijd nog herinneren, maar er was een tijd dat heel Vlaanderen steen en been klaagde over de zware procedures, de ongelooflijke rits adviezen die moesten worden ingewonnen, zelfs voor de kleinste prul. Daar werden dan ook karikaturen van gemaakt, dat moet ik er ook af en toe bij zeggen. Er werd gezegd dat het echt afgelopen moest zijn met die diarree aan adviezen die je voor elk dossier aan de overheid diende voor te leggen. Die bouwdoSSIERS waren zeker deel van dat verhaal. Er was gewoon een te grote veelheid aan doSSIERS, en daar moest naar gekeken worden. Dat staat in de generieke teksten van het kerntaken-debat, hoe we daar rationeler mee kunnen omgaan. Het is op dat moment dat er gezegd is dat de praktijk al is wat hij is. Laat ons dan overstappen naar een kwalitatief beter onderbouwde advisering, en laat ons ook de lokale besturen voldoende ondersteunen wanneer zij een beslissing moeten nemen over vergunningen.

Als u de beleidsbrieven en de uitleg van het agentschap goed bestudeert, dan zult u zien dat het agentschap en ook het team Milieugezondheidszorg heel wat heeft geïnvesteerd in service, in het ontwikkelen van tools en methodieken rond publieke ruimte, rond een aantal van dergelijke issues, precies om de lokale besturen te faciliteren wanneer ze over die zaken beslissingen moesten nemen. Het is dat spoor dat gevolgd is: een kwalitatievere advisering in een praktijk die eigenlijk de facto al niet meer echt liep. Er was ook de klacht

dat de overheid veel te procedureel werkte om daarop in te spelen. En langs de andere kant was er de vraag naar lokale autonomie, want die was er natuurlijk. Men moest zorgen dat de lokale besturen daar voldoende voor ondersteund kunnen worden. Dat is de manier waarop die beslissing toen eigenlijk tot stand is gekomen.

Mieke Schauvliege: Hebt u ooit beseft dat het advies van het agentschap Zorg en Gezondheid niet voor bedrijven als 3M, met zo'n grote gezondheidsimpact, geldt? Want dat bedrijf is niet MER-plichtig. Met andere woorden, de keuze om niet te adviseren op niet-MER-plichtige activiteiten is niet tegen het licht gehouden? Er is niet gekeken wat dat dan precies is, en of daar een gezondheidsimpact geweest is?

Jo Vandeuren: Ik weet van het enige traject van dat dossier niets, tenzij wat ik kan vernemen op het ogenblik dat ik allang dat mandaat niet meer heb ingevuld. Het is niet omdat men niet MER-plichtig is – de vraag is ook of dat allemaal juist is toegepast – en omdat de administraties gevat zijn om daarover beslissingen en adviezen te geven, dat die niet kunnen bekijken of ze de beschikbare tools daar niet voor kunnen gebruiken, natuurlijk.

Er was zeker op dat moment – dat was misschien minder als vakminister maar meer als iemand die dan toch wel luisterde naar hoe het leefde bij lokale besturen – een roep naar een rationelere manier om die procedures in te zetten, om groter vertrouwen te geven aan de betrokkenen om dat allemaal niet te moeten vertalen in alle mogelijke documenten en papieren. Het was een praktijk die toen eigenlijk al voor een stuk een formaliteit was geworden. En dat zijn de afwegingen geweest.

En ik zeg het nog eens: dat is gecombineerd met de ontwikkeling van tools die toen, en nog altijd, en ook steeds meer, ter beschikking gesteld worden van bijvoorbeeld lokale besturen, die in die zaken wel gevat zijn.

Mieke Schauvliege: Het gevolg van die beslissing is dat een risicovolle activiteit niet vanuit de gezondheidshoek werd beoordeeld door het agentschap, en dat er een stilzwijgend gunstig advies uit voortgevloeid is, waarbij iedereen ervan uitgaat dat er dus geen gezondheidsprobleem is. Dat is mogelijk een verkeerde conclusie, maar het is wel het gevolg van het niet adviseren door het agentschap Zorg en Gezondheid. Ik denk dat daar wel stappen te nemen zijn om dat aan te passen.

Jo Vandeuren: Ik heb al een paar onderzoekscommissies meegemaakt, maar ik vind uw intentieverklaringen die er altijd bij komen eerlijk gezegd zeer moeilijk. Want langs de ene kant wil ik absoluut niet overkomen als iemand die zich te goed vindt om op uw vragen te antwoorden, want u hebt het recht om kritische vragen te stellen. Maar als u telkens opnieuw aan het wederwoord een intentie bijvoegt, moet ik opnieuw repliceren. En dat zal ik dus blijven doen, al zitten we hier tot morgenvroeg. En dat gaan we natuurlijk niet laten gebeuren.

Het was een hele duidelijke afweging die is gemaakt, en ik denk dat die op hele goede, rationele elementen was gebaseerd. De MER-plichtige dossiers zijn de grote dossiers. Of 3M MER-plichtig was en wat er moest gebeuren? Ik heb begrepen dat er op een bepaald moment zelfs bijkomende onderzoeken zijn gevraagd, en dan gaat het bedrijf in beroep enzovoort. Daar hebben wij procedureel, inhoudelijk als kabinet natuurlijk nooit iets mee te maken gehad. Maar het is wel een verdedigbare keuze geweest om niet elk dossier opnieuw vanuit dat perspectief te beoordelen, en om ons te concentreren op de dossiers die a priori toch het meest impactvol lijken.

Ik zal u nog meer zeggen. Nu spreek ik niet als vakminister, en zelfs niet gehinderd door de dossierkennis die in hoofde van mijn collega's veel groter is. Als u ooit als commissie zou adviseren om alle omgevingsvergunningen opnieuw aan alle adviezen te onderwerpen, dan zou ik u toch suggereren om na te denken of er geen alternatieven zijn voor dat mechanisme. Want dat is wel een megaoperatie. Ik denk dat we de checks-and-balances anders moeten positioneren in de plaats van alles opnieuw te kanaliseren in de richting

van steeds meer adviezen. Daar moet u dan creatief andere formules voor zoeken. Ik moet die conclusies niet maken, maar ik denk dat de afwegingen, ook gelet op de echt hardnekkige kritiek dat Vlaanderen toen de keizer-koster was, enzovoort, toen in eer en geweten gemaakt zijn. In de omstandigheden van toen kan ik alleen maar begrijpen dat we tot die keuze gekomen zijn.

De voorzitter: Bedankt, mijnheer Vandeurzen. Nog vragen, mevrouw Schauvliege? Dan gaan we door naar collega D'Haese van de PVDA-fractie.

Jos D'Haese: Bedankt, voorzitter. Ik denk dat de centrale kwestie vandaag dat ene zinnetje is: 'Er was geen humaan-toxicologisch risico.' En dus was het niet nodig om op dat moment actie te ondernemen. Ik denk dat dat vandaag centraal staat. Voor dat zinnetje wordt verwezen naar de OVAM. De OVAM zegt in die periode verschillende zaken, en ik heb de indruk dat hier soms een aantal zaken op een hoop worden gegooid. De OVAM zegt op 14 september effectief dat er geen risico is voor de volksgezondheid, en geen directe noodzaak voor actieve communicatie. Dat is op 14 september, het eerste advies, helemaal in het begin van het proces. Op 21 september zit de OVAM samen met BAM, en onder andere ook de VMM. We hebben een verslag van de VMM. Zo'n onverdachte bron is altijd gemakkelijk. Zij zeggen dat de OVAM op zich bereid is om die communicatie te trekken, maar het probleem is dat er eigenlijk geen dossier en geen gegevens zijn die zekerheid bieden over hoe erg of hoe minder erg de toestand daar is, laat staan wat men eraan kan doen. Het is uiteraard belangrijk dit te weten alvorens men de omwonenden op de hoogte brengt. Dat is wel iets anders, als je het mij vraagt.

Op 27 september is er de befaamde nota van de OVAM, met ten eerste: "Gebaseerd op de gegevens die vandaag, 27 september 2017 voorhanden zijn, zijn er geen aanwijzingen dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties." Ten tweede: "De resultaten zoals die vandaag bekend zijn, beperken zich echter tot het terrein van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving. Hierdoor bestaat er nog onduidelijkheid over de concentraties die aanwezig zijn in de aanpalende woongebieden en de daarbij horende blootstelling van de bewoners. Wil men volledig uitsluitel over deze aanpalende woonzones en deze onzekerheid wegwerken, zijn bijkomende onderzoeksdaten aangewezen ter plaatse." Ik heb dat al vaak voorgelezen, ik neem mij voor dat dit de laatste keer was.

Dat is het laatste rapport dat we bij mijn weten hebben dat naar de politiek gecommuniceerd is door de OVAM. Dan heb ik voor u, mevrouw Schauvliege, één simpele vraag. Kunnen we het erover eens zijn dat 'we weten niet of er een risico is' en 'er is geen risico', dat dat twee verschillende zaken zijn? Want anders wordt het heel moeilijk discussiëren in deze commissie.

Joke Schauvliege: Collega D'Haese, ik kan alleen maar herhalen wat ik al een paar keer herhaald heb: ik heb mij gebaseerd op wat mijn experts en de OVAM mij ook hebben meegedeeld. Ik heb het daarnet al overlopen: ze hebben inderdaad op 14 september gezegd dat er geen direct risico is voor de volksgezondheid, en dat dit ook in de lijn ligt met wat in het rapport-Tytgat staat. En het klopt dat zij ook gezegd hebben dat men daar verder onderzoek naar zou moeten doen. Ik heb de hele hoorzitting met de OVAM gevolgd, dus ik weet heel goed wat ze hier in de commissie hebben gezegd. Nogmaals, ze hebben zelf ook duidelijk aangegeven dat het verder bewandelen van het Bodemdecreet, om die verdere informatie te bekomen, ook was wat zij verder wilden doen. Dat was juridisch het sterkst, en dat zorgde ervoor dat het 'vervuiler betaalt'-principe zou worden toegepast, en dat het niet de belastingbetaler is die de stalen moet betalen, maar 3M, en dat 3M ook de sanering op zich moest nemen. Dat was ook wat de OVAM wilde, en dat is ook de piste die verder bewandeld is. Dat is wat ik al een paar keer vandaag heb gezegd, en hier nog eens kan herhalen.

Jos D’Haese: Ik ga daar meteen op terugkomen, mevrouw Schauvliege. Maar dat was niet mijn vraag. U zegt dat u zich gebaseerd hebt op de adviezen van de OVAM. Ik lees u die voor. Dus als hier tot in den treure toe wordt gezegd dat er toen was gezegd dat er geen humaan toxicologisch risico is, kunnen we het er dan over eens zijn dat dat twee verschillende zaken zijn? Er is geen risico of we weten niet of er een risico is. Want het is dat tweede dat in de nota van de OVAM staat, niet het eerste. Mijn vraag is of we het daarover eens kunnen zijn. Want anders heeft het geen zin dat we het hierover hebben. Dan hebben we het over twee verschillende zaken.

Joke Schauvliege: Collega D’Haese, u doet hier een soort tekstexegese, en u wilt op basis daarvan allerlei complottheorieën ontwikkelen. Nogmaals, met de hand op het hart, ik ben afgegaan op de informatie van de OVAM. Die heeft gezegd dat hier geen acuut humaan toxicologisch risico. Daar ben ik inderdaad op afgegaan. En dat er verder onderzoek moest gebeuren? Dat klopt. En die piste is ook verder bewandeld. Dat was via het Bodemdecreet.

Jos D’Haese: Ik heb mij voorgenomen om die tekst niet nog eens te lezen, maar iedereen die hem kent, kan dat naast de verklaring leggen.

Ik ga door op het punt van die metingen. Die zijn essentieel. Want het is hier al aangehaald: als men toen had gemeten, dan hadden we met de kennis van toen een risico voor de volksgezondheid vastgesteld. Voor de bodem – wat we vandaag meten – zitten we boven de norm van toen. Voor het bloed – wat we vandaag meten – zitten we boven de norm van toen. Voor eieren – wat we vandaag meten – zitten we boven de norm van toen. Is er voortschrijdend inzicht? Uiteraard. Zijn er zaken veranderd? Uiteraard. Maar had men toen gemeten, had men dan geweten dat er een probleem was geweest voor de volksgezondheid? Je kunt niet anders dan op die vraag ‘ja’ antwoorden. En dus is de crux vandaag: waarom heeft men op dat moment die metingen niet gedaan?

Daar zijn verschillende momentums voor. Het eerste is 27 september. De OVAM komt met die conclusies naar uw kabinet. En u zegt hier formeel dat u toen niet de opdracht hebt gegeven om niet te gaan meten, en dat dat ook in dat verslag staat. Dat staat effectief niet in dat verslag, maar dat is ook niet wat de OVAM heeft gezegd. In die mail van Ann Cuyckens staat: “Ik heb intussen van het kabinet de uitdrukkelijke opdracht gekregen dat we geen trekkersrol mogen opnemen in dit dossier naar communicatie en zelf geen onderzoek mogen uitvoeren ter controle van het woongebied.” Dat kan op zich van uw kabinet komen. Er staat ook niet in dat dat per se op die vergadering gezegd is. Maar als u dat niet gezegd hebt, mevrouw Schauvliege, waarom heeft uw kabinet dat dan gezegd? Waarom?

Joke Schauvliege: Collega D’Haese, u maakt hier weer veronderstellingen die er niet zijn. U verwijst naar een mail van Ann Cuyckens. Dat is een mail die maanden geleden gelekt is in de pers, om de een of andere reden, om een bepaalde setting te ontwikkelen. Ik wil nogmaals herhalen dat dat een interne mail van de OVAM is. Dat is een mail die intern van de ene persoon van de OVAM naar de andere persoon van de OVAM gestuurd is. Dat is iets waar wij absoluut geen kennis van hadden, en waarvan ik, nogmaals, formeel zeg dat ik geen enkel verbod heb uitgesproken op het nemen van stalen. Ik heb dat ook rondgevraagd op mijn kabinet, en daar zegt men mij: “Nee, daar was geen verbod op het nemen van stalen.”

Het verslag van die vergadering van 27 september vermeldt dat ook niet. Dus ik ga ervan uit dat dat ook niet zo is. En ik wil het nog eens formeel herhalen: er is geen verbod geweest op het nemen van stalen. En nogmaals: de OVAM had mij ook niet nodig om stalen te nemen. Dus ze konden op basis van artikel 171 van het Bodemdecreet perfect stalen gaan nemen. Waarom hebben ze dat niet gedaan? Omdat er ook geen acuut probleem was in hun ogen. Ik wil het nog eens herhalen: zij hebben gezegd dat als er geen acute inzichten zijn of problemen van veiligheid, het niet zo evident is om dat toe te passen.

Ze hebben dat hier in de commissie gezegd. Ik zeg dat niet, zij hebben dat hier zo uitgelegd.

Dus de conclusie was daar verder onderzoek te doen, maar via het Bodemsaneringsdecreet. En ook daar is dat niet iets wat van ons uit is opgelegd, dat is wat de OVAM ook de beste piste vond. En daar is gezamenlijk, vanuit mijn kabinet, en de OVAM, beslist om die piste verder te bewandelen. Heeft die dame dat zo verwoord, intern bij de OVAM, dat ze geen stalen mogen nemen? Ik weet niet waarom. U zult het haar hier voorgelegd hebben. Maar nogmaals, formeel: er is geen verbod geweest op het nemen van stalen.

Jos D'Haese: Oké, dan hebben wij hier twee verschillende verklaringen onder ede die elkaar tegenspreken. En ik kan niet anders dan vaststellen dat we een schriftelijk bewijs hebben van het een, en niet van het ander. Maar meer kan ik daar ook niet van maken. Ik zeg daarmee verder niets, ik beschrijf de situatie waar we vandaag zitten: twee verklaringen onder ede, en die spreken elkaar tegen. En we hebben van de een iets op papier.

Ik zal de vraag misschien omdraaien. Mevrouw Schauvliege, op 27 september komt de OVAM naar u. Die zeggen dat ze op de werf met 3M niet meteen een probleem zien, maar ze weten niet hoe het zit in Zwijndrecht. Hebt u dan gezegd dat we daar beter zo snel mogelijk gaan meten? Of niet?

Joke Schauvliege: Neen, ik heb dat niet gezegd. Dat is mij ook zo niet voorgelegd geweest.

Jos D'Haese: Het staat nochtans wel in de nota.

Joke Schauvliege: Dat is besproken geweest op 27 september in mijn kabinet, en daar, nogmaals, is gezamenlijk beslist om verdere stappen te zetten in het kader van het Bodemdecreet. En dat is hier ook in de onderzoekscommissie bevestigd door de OVAM.

Jos D'Haese: De OVAM is daar inderdaad op ingegaan hier in de onderzoekscommissie. Dat is nog ter sprake gekomen op 12 oktober. Dat is het tweede momentum waarop er had kunnen worden beslist om dat onderzoek op te starten. In het verslag van de OVAM van die vergadering staat dat BAM uitdrukkelijk vraagt dat het aanvullend bodemsaneringsproject (BSP) wordt uitgevoerd en dat de OVAM dit oplegt aan 3M. Er werd aangegeven dat dit wel een optie kan zijn voor bijvoorbeeld de Palingbeek, maar dat een aanvullend bodemsaneringsproject niet de volledige contouren van het projectgebied inhoudt en het grondgebied Zwijndrecht. Er zijn geen elementen voorhanden om dit laatste te doen. Verder staat in die verslaggeving, in die interne rapportage, bij verdere acties: "Ik zou de mogelijkheid van het tweede BSP uitklaren voor de Palingbeek, en of er nog een mogelijkheid is voor een aanvullend beschrijvend bodemonderzoek, wat ik zelf betwijfel, zoals hiervoor gezegd."

Wat is daarover gezegd hier in de commissie? Mevrouw Ann Cuyckens: "Tijdens de bespreking van 12 oktober zijn wij nader ingegaan op de mogelijkheden vanuit het Bodemdecreet om te bekijken in welke mate bij de saneringsplichtige, 3M, bepaalde onderzoeksdata kunnen uitgevoerd worden." "Het tweede gefaseerd BSP had betrekking op de Palingbeek." "Daarnaast hebben wij ook bekeken in welke mate je op dat moment niet al terug een beschrijvend bodemonderzoek kon naar voren brengen, niet alleen van de 3M-site zelf maar ook van de omgeving." "Wij hebben tijdens die bespreking ook moeten aangeven dat we, gezien de toenmalige gegevens en de context van normeringskader en meetresultaten, aan 3M niet direct een verplichting konden opleggen om opnieuw een beschrijvend bodemonderzoek uit te voeren."

Dat is redelijk consistent, het verslag dat we van toen hebben, en de verklaring daarover vandaag. Wat blijkt daaruit? Er waren twee opties. Ten eerste was er een bodemsaneringsproject voor de Palingbeek. Dat is natuurlijk niet-bewoond gebied in Zwijndrecht,

dat is de Palingbeek. En de tweede optie was een beschrijvend bodemonderzoek. Maar de OVAM ging ervan uit dat dat niet ging lukken.

Mevrouw Schauvliege, die beslissingen zijn de volgende dag, 13 oktober, op uw kabinet bevestigd geweest, met u. U was daarbij. En op dat moment wordt gezegd: 'jongens, we hebben hier een banaan van vervuiling rond Zwijndrecht, en we hebben geen idee hoe het in Zwijndrecht zit. We hebben hier twee opties, maar het ene gaat eigenlijk niet over woongebied, en het andere gaat op zijn minst nog heel lang duren.' Ik begrijp niet hoe er dan kan worden beslist: 'Dit is een goed idee. We schuiven dat op de lange baan.' Ik begrijp dat niet.

Joke Schauvliege: Collega D'Haese, nog eens, dat is op basis van alle informatie die in 2017 bekend was. Ik ga het nog eens herhalen. Er is de eerste mail op 14 september: 'geen direct risico.' De tweede mail zegt dat we dat verder kunnen onderzoeken. Dat is een beslissing die gezamenlijk met de OVAM, in overleg, genomen is. En daar voelden zij zich ook goed bij, om die piste verder te bewandelen. Dat is ook juridisch de meest sterke piste om te volgen. Dat is de beslissing die op dat moment genomen is.

Er is ook direct een aanmaning gestuurd. Dus na dat overleg is, ik denk in november 2017, een bijkomende aanmaning gestuurd aan 3M. 3M is daartegen in beroep gegaan, daar kunnen wij ook niets aan doen. Maar dat is hoe het gelopen is. Dus je kunt niet zeggen dat daar geen acties ondernomen zijn. Maar er was geen indicatie dat daar iets alarmerends is, en dat we daar snel-snel in dat woongebied die stalen moeten gaan nemen.

Op dat moment, met de kennis die we toen hadden, en niet met de bril van vandaag, is dat de beslissing die op dat moment genomen is. Dat is in overleg met de OVAM gebeurd. Ik heb het verslag van de OVAM hier in de commissie gevolgd, ik heb de bevraging gevolgd. En ik heb daar hetzelfde verhaal gehoord. Ik vind dat niet tegenstrijdig. Dat is hoe het op dat moment gelopen is, en daar zit geen andere piste in, waarbij we iets zouden moeten verzwijgen, of dat we niet willen weten wat daar gebeurt, integendeel. Dat zijn de logische stappen die op dat moment zijn gezet.

En als je dat met de bril van vandaag bekijkt, ben ik het volledig met u eens dat dat raar is. Maar op dat moment was dat de meest logische keuze, en was dat ook gebaseerd op alle feiten die op dat moment bekend waren.

Jos D'Haese: Maar ik probeer, mevrouw Schauvliege, om alles met de bril van toen te bekijken. Ik probeer het te bekijken aan de hand van de adviezen van toen die we op papier hebben, ik probeer het te bekijken aan de hand van de normen die op dat moment op papier stonden. En als je met die bril kijkt naar die gegevens, dan kun je dat niet begrijpen. Dan kun je dat gewoon niet begrijpen.

U zegt dat we een aanmaning hebben voor een bodemsaneringsproject. Maar dat ging over de Palingbeek, dat ging niet over Zwijndrecht. En er is gezegd dat we een beschrijvend bodemonderzoek opstarten. Maar de OVAM zei zelf dat ze niet dachten dat dat zou lukken. Dus jullie hebben gewoon beslist: we gaan het niet meten. Wat is die beslissing anders dan 'we beslissen dat we het niet gaan meten'? En het is ook niet gemeten geweest.

Er is 4 jaar lang niet gemeten, terwijl ... Ik vind dat onwaarschijnlijk. Ik snap dat niet. Je kunt dat niet uitleggen. Dat is alsof een patiënt naar een dokter gaat, en die zegt dat hij ergens een vlekje heeft. En de dokter zegt dan: "We hebben geen directe aanwijzing dat het gevaarlijk is. We weten het niet zeker. Maar weet je wat, we zullen binnen 3 jaar nog eens kijken op je jaarlijkse controle." Alleen was niet alleen de dokter op de hoogte, maar de hele top van het ziekenhuis. Maar men heeft gezegd: neen, we gaan dat niet verder onderzoeken. Ik vind dat totaal onbegrijpelijk.

Er is in 2019 dan wel een beschrijvend bodemonderzoek opgelegd. Dat was niet naar aanleiding van wat er op Oosterweel gevonden was, dat was naar aanleiding van nieuwe EFSA-normeringen, of een opinie daarover. Kunt u verduidelijken over welk gebied dat

nieuw beschrijvend bodemonderzoek ging, en wat de deadline was, voor het onderzoek dat dan moest worden gevoerd?

Joke Schauvliege: Collega, in december, eind 2018, waren er inderdaad die nieuwe normen, die verstrengingen. De OVAM wist ook dat dat eraan kwam. Zij hebben inderdaad gewacht om dat nieuw beschrijvend bodemonderzoek op te maken, en daarrond in januari 2019 samen te zitten. Ik weet niet precies over welk gebied dat gaat, dat kan ik u hier van buiten niet zeggen. Dat weet ik niet.

Jos D'Haese: En de timing voor de oplevering ervan?

Joke Schauvliege: Dat weet ik ook niet van buiten. Dat zou ik moeten opzoeken in mijn stukken.

Jos D'Haese: Als ik mij niet vergis, was dat voor half 2022. In dat geval zou dat willen zeggen dat dat 5 jaar is, 5 jaar nadat er vervuiling is vastgesteld op die Oosterweelwerf. Ik vind dat onwaarschijnlijk.

Als we het dan hebben over het correct handelen van BAM, waar de heer Weyts zo prat op gaat: er is hier al gezegd dat de conclusies van de OVAM op geen enkele andere manier met het stuurcomité zijn gedeeld dan met de nota van BAM van 29 september 2017. Dus die nota is een cruciaal stuk in de informatiedoorstroming van de administratie naar het politieke niveau, naar de politieke verantwoordelijken.

Mijnheer Weyts, u zei deze voormiddag dat die uitspraken van BAM natuurlijk enkel over de werfzone gingen. En daar zijn die voor bevoegd, en de rest niet. Dat is natuurlijk niet het geval. U hebt zelf het hele citaat voorgelezen, en dat gaat wel degelijk over Zwijndrecht. Dat gaat erover dat de OVAM concludeert uit het bijkomend onderzoek dat er met de vandaag gekende gegevens geen enkel risico kan zijn voor de mens. De gemeten waarden op de site van 3M en in de omliggende omgeving zijn tientallen keren lager dan de vandaag gehanteerde minimumdrempel voor de mens. Op 3M, beste mensen, werden er tot tienduizenden microgrammen gemeten. Dat is niet tientallen, maar honderden keren boven de norm. En het is niet tientallen keren eronder, voor alle duidelijkheid.

En dan zegt hij, en dat is wel belangrijk: "Hierbij rekening gehouden met het feit dat de gemeten vervuiling sterk afneemt al naargelang men naar de buitenrand van de cirkel gaat én het woongebied van Zwijndrecht aan de buitenrand van de cirkel gelegen is, maakt dat er nu al met zekerheid kan gezegd worden dat hier geen gevaar dreigt voor de mens." Dus dat gaat wel degelijk over de mensen in Zwijndrecht. Daar gaat dat over.

BAM schrijft dus onomwonden dat je met zekerheid kunt zeggen dat er in Zwijndrecht geen gevaar is. De OVAM schrijft expliciet dat er onzekerheid is over wat er in Zwijndrecht is. De OVAM heeft effectief een brief gestuurd naar deze commissie. Zij zeggen dat ook, dat zij hun advies verkeerd hebben voorgesteld.

Mijnheer Weyts, als u zegt dat BAM altijd correct gehandeld heeft, vindt u dan dat BAM hier correct handelt?

Ben Weyts: Wel, voor alle duidelijkheid: je kunt natuurlijk zeggen, en daar hebt u een punt, dat de communicatie van de heer Van Herreweghe gebaseerd is op 'hearsay', van horen zeggen. De heer Van Herreweghe communiceert over datgene wat hij begrijpt uit de standpunten van de OVAM.

Jos D'Haese: Die eronder staan, voor alle duidelijkheid.

Ben Weyts: Ja, en die in de nota staan. Ik kom er zo dadelijk op terug. Maar er is anderzijds de communicatie van de leidend ambtenaar van de OVAM zelf op 27 september, die wel heel duidelijk stelt: "Gebaseerd op de gegevens die vandaag" – dus op 27 september 2017 – "voorhanden zijn, zijn er geen aanwijzingen" – dit is haar schriftuur –

"dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties." En dat is niet hearsay, dat zeggen zij zelf. En u probeert daarin bepaalde ...

Jos D'Haese: Leest u verder, mijnheer Weyts.

Ben Weyts: Dat heb ik daarstraks al gedaan. Daarstraks hebt u ook geprobeerd om een beetje een vertaalslagje te geven van dat zinnetje. U maakt daarvan 'wat kan zijn' of zoiets. Maar dat staat hier niet: "zijn er geen aanwijzingen dat er een direct humaan risico uitgaat van de aangetroffen concentraties." Dat is duidelijk. En vervolgens zegt de betrokkene ook wel dat de resultaten, zoals die vandaag zijn, zich beperken tot de terreinen van 3M zelf en enkele grote wegen in de omgeving. Dat is juist.

Jos D'Haese: En er is onduidelijkheid over het woongebied.

Ben Weyts: Dat is juist. En vervolgens staat er in de passage dan het verslag van de heer Van Herreweghe, dat bij mijn weten ook niet is tegengesproken door de OVAM.

Jos D'Haese: Het is ook niet opgestuurd naar de OVAM.

Ben Weyts: Maar er zit ook een verslag van de vergadering bij. Dus de voorafgaande nota's, die vooraf bezorgd waren door BAM, Lantis, aan de OVAM, daar is geen tegenspraak op gekomen. Ook het verslag dat er is bijgevoegd is toch niet gecontesteerd? Dus ik zou denken dat, wanneer de OVAM er anders over dacht, ze dat toen toch laten weten hebben? Dat zou ik denken. En niet nu. Niet nu, maar toen, in 2017.

Jos D'Haese: Hebben zij deze nota gekregen in 2017, mijnheer Weyts?

Ben Weyts: Maar daar ga ik toch van uit, vermits het toch vrij ruim verspreid is geworden naar alle kabinetten, en naar het volledig politiek stuurcomité, en dus ook naar alle kabinetschefs van de Vlaamse Regering. En vervolgens wordt er inderdaad met grote stelligheid door de heer Van Herreweghe geponeerd: "OVAM concludeert uit dit bijkomend onderzoek dat met de vandaag gekende gegevens er geen enkel risico kan zijn voor de mens. De gemeten waarden op de site 3M en in de onmiddellijke omgeving zijn tientallen keren lager dan de vandaag gehanteerde minimumdrempel voor de mens. Hierbij rekening gehouden met het feit dat de gemeten vervuiling sterk afneemt al naargelang men naar de buitenrand van de cirkel gaat én het woongebied van Zwijndrecht aan de buitenrand van de cirkel gelegen is, maakt dat er nu al met zekerheid kan gezegd worden dat hier geen gevaar dreigt voor de mens." Wat insinueert u nu? Dat de heer Van Herreweghe dit heeft uitgevonden? Dat hij daar een draai aan geeft?

Hij citeert ook de conclusie van de OVAM. Alles kan, maar ik zie niet in waarom – gelet op de harde 'evidence' van enerzijds professor Tytgat, en anderzijds de OVAM, en de data die zij opleveren – de heer Van Herreweghe dan het risico zou lopen om daaraan te zitten prutsen. Dat vind ik toch allemaal moeilijk te geloven.

Jos D'Haese: Dat is een vraag die ik mij ook stel, mijnheer Weyts.

Ben Weyts: Ja maar ja, we moeten soms ook wel eens, in plaats van insinuaties en verdachtmakingen, ons de vraag stellen waarom iemand dat überhaupt zou gaan doen. Waarom?

Jos D'Haese: Zegt u het maar.

Ben Weyts: Ah, dat moet ik ook zelf nog invullen? U mag wel de insinuaties maken, de verdachtmakingen en de beschuldigingen lanceren, maar u weet zelf ook niet waarom? Misschien heeft dat helemaal geen belang, misschien is het zelfs tegen zijn belang. Wie weet. Maar dat moeten wij dan maar oplossen. Maar ondertussen is de verdachtmaking toch gelanceerd ten aanzien van een leidend ambtenaar, die, excuus, al ons vertrouwen geniet, en die keihard aan dit dossier heeft gewerkt. Die heeft dat nauwgezet gedaan, en

wat mij betreft heb ik hem nooit kunnen betrappen – en hij is niet van mijn politieke gezindte, voor alle duidelijkheid – op enige fout, laat staan een intentionele fout. Want dat beweert u dus: dat dit niet gewoon een foutje is, maar dat dit intentioneel is.

Jos D’Haese: Dat heb ik niet gezegd.

Ben Weyts: U maakt deel uit van een onderzoekscommissie. Het reglement van het Vlaams Parlement is daarover toch duidelijk: u hebt rogatoire bevoegdheden. Een onderzoekscommissie, net zoals een onderzoeksrechter, onderzoekt à charge en à décharge. En die gaat niet enkel kijken of er beschuldigingen kunnen worden geuit ten aanzien van mensen en entiteiten, die gaat ook onderzoeken, en u allen moet onderzoeken, of er ook geen elementen zijn die die beschuldigingen weerleggen en tegenspreken. Dat is uw bevoegdheid. Dit is geen oppositioneel spelletje om te proberen om zoveel mogelijk schade toe te brengen aan zittende, vorige en toekomstige regeringen, en aan leidend ambtenaren, die hier nu niet zijn.

Jos D’Haese: Dan gaan we terug over naar de orde van de dag. Ik vroeg u of u vindt dat dat een correcte omzetting is van die gegevens. Ik heb daar geen enkel intentieproces aan verbonden. Ik heb u gevraagd of u vindt dat dat een correcte omzetting is. U hebt die beide voorgelezen en u kunt niet anders dan concluderen dat ze, ten eerste, tegengesteld zijn, dat in de ene staat dat er onzekerheid is over de situatie in woongebied, terwijl in de andere staat dat er zekerheid is over het woongebied. Mijnheer Weyts, ik weet niet hoe u twee meer verschillende zaken kunt bedenken, maar ik vind het moeilijk. ‘Onzekerheid’ versus ‘zekerheid’: dat zijn letterlijk de woorden die worden gebruikt. En ten tweede, u citeert met heel veel bravoure de ‘tientallen keren lager dan de normen’. Ik heb u gezegd dat de realiteit is dat het niet zo was. De waarden die op 3M en op de site van Oosterweel werden gevonden lagen boven de normen. Geen tientallen keren eronder maar tot tientallen keren erboven. Ik heb er dus geen enkel intentieproces aan verbonden.

Dit is het enige moment waarop de conclusies van de OVAM naar het politiek stuurcomité zijn vertaald. Vindt u dat BAM op een correcte manier de conclusies van de OVAM naar het politiek stuurcomité heeft vertaald, ja of neen?

Ben Weyts: Ik kan daar toch niet over oordelen, want ik weet niet op grond van welke gesprekken uiteindelijk Lantis/BAM en de heer Van Herreweghe die vertaalslag maken. Ik zie ook geen enkele intentie waarom hij daarin bewust fout zou handelen. En vooral: dit verslag wordt bezorgd aan een heel ruime groep. Als daar flagrante fouten in zouden staan, dan vindt dat wel zijn weg naar de betrokkenen. Dan komt dat uit. Dat zou toch ongelooflijk dom zijn voor een leidend ambtenaar! Mensen van topniveau, die zo dom zouden zijn om zulke fouten ... Met welke intentie, met welk belang dan ook. Dat zou contraproductief werken. Sta daar als onderzoekscommissie toch ook eens bij stil.

Jos D’Haese: Mijnheer Weyts, ik zal geen beschuldigingen uiten. Ik heb u gewoon gevraagd of u vindt dat dat document correct vertaald werd door BAM, ja of neen. U hebt niet geantwoord. Maar ik denk dat we daar ook geen antwoord op zullen krijgen. U kunt toch de conclusies lezen? U kunt dan toch zien of conclusie A en conclusie B overeenkomen of niet? De realiteit is dat ze niet overeenkomen. Ik zal geen beschuldigingen uiten, maar het is evident dat er redenen kunnen zijn waarom men dat op een andere manier presenteert. In alle verslagen staat dat deze vervuiling het grootste struikelblok is om de werken tijdig te doen starten. Het is toch evident dat dat een druk legt op de manier waarop er met die zaken wordt omgegaan?

Het is voor mij nog altijd niet duidelijk waarom er uiteindelijk werd beslist om niet te communiceren. De burgemeester van Antwerpen, Bart De Wever, heeft hier onder ede verklaard dat de Vlaamse Regering dat heeft beslist en dat zijn ministers hem dat gezegd hebben. Mijnheer Weyts, hebt u hem dat gezegd? Of was het mijnheer Bourgeois? Of was er nog een andere N-VA-minister op dat moment?

Ben Weyts: Ik zou het eerlijk gezegd niet weten. Er was toen wekelijks overleg tussen de partij en de Vlaamse ministers. Het lijkt mij niet onmogelijk dat ik het was. Maar, opnieuw, gelet op de eerdere communicatie waarover we het ook al hadden en waarover we net de discussie aan het voeren waren ... Er was de communicatie van de heer Van Herreweghe. Na overleg met de OVAM zei hij impliciet dat we die communicatie zouden moeten bekijken. Ook vanuit dat oogpunt was dat niet zo'n verrassing.

Jos D'Haese: Het is dus niet zo dat de regering het beslist heeft.

Ben Weyts: Neen.

Jos D'Haese: Dan zullen wij de heer De Wever, die er prat op gaat dat hij elke vergadering goed voorbereidt, zeggen dat hij de volgende keer even met u telefoneert vooraleer hij in de onderzoekscommissie verschijnt en allerlei zaken zegt. Mijnheer Weyts en mevrouw Schauvliege ... *(Opmerkingen)*

Het interesseerde mij heel erg, mijnheer Weyts, wanneer de Vlaamse Regering dat beslist heeft. Nu hebben we toch een heel bizarre tijdlijn. We hebben een politiek stuurcomité met alle tenoren van de Vlaamse politiek, die beslissen dat ze gaan communiceren over deze zaak. Dan wordt er verder onderzoek gedaan. Er zijn mensen die daar twijfels bij krijgen. Dat kan allemaal. En waar wordt er dan uiteindelijk beslist dat dat toch niet gaat gebeuren? Op een overlegske op het kabinet ergens in een zaaltje. Er is zelfs geen verslag van die vergadering. Daar wordt dat dan beslist. Op het volgende politiek stuurcomité valt daarover geen woord. Het staat zelfs niet meer op de agenda. Is dat een normale manier van besluitvorming?

Ben Weyts: Ik heb toch gezegd dat dat op zich geen verrassing kon zijn omdat in uitvoering van de opdracht die is gegeven op het politiek stuurcollege van 18 september 2017, je de rapportering hebt van David Van Herreweghe, op 29 september 2017, aan het volledige politiek stuurcollege, die eigenlijk al in de richting van die beslissing gaat.

Jos D'Haese: U zegt dat er pas zal worden gecommuniceerd na de nota-Tytgat. Dat staat hier. Er staat nergens dat er geen communicatie komt.

Ben Weyts: ... die uitlegt waarom de OVAM ter zake die bedenkingen heeft. Ik heb dat voorgelezen. Het grootste pijnpunt om nu reeds tot communicatie te kunnen overgaan, zit hem in het feit dat enkel gegevens bekend zijn uit het bodemonderzoek binnen het projectgebied van BAM.

Ten tweede, het politiek stuurcollege is net opgericht ... Mijnheer Tommelein of mijnheer Vandeuren heeft dat correct geduid. Dat waren altijd maandagochtendvergaderingen om acht uur. Ik kan mij indenken dat er weinig vrijwilligers waren. Er was een gedegen technische voorbereiding. Het was een zeer omvattend project, uiteindelijk sprak je daar over een investering van 3 tot 4 miljard euro. We wilden daar nauwgezet aansturing aan geven. Het feit dat er verschillende overheden betrokken waren, maakte het logisch om praktisch en organisatorisch te kunnen vooruitgaan en toch vanuit het bestuurlijke niveau de democratische verantwoordelijkheid aan de dag te kunnen leggen. Daarom hebben we de formule gehanteerd van in een apart college te beslissen. Op regelmatige basis, en altijd op grond van een correcte verslaggeving, ook naar de voltallige Vlaamse Regering. Ik denk dat dat praktisch en operationeel een goede werkwijze was. Over elke voortgang kon altijd op het niveau van het politiek stuurcollege ...

Traditiegetrouw is het ook zo dat een vergadering altijd start met de goedkeuring van het verslag van de vorige vergadering. Dan kunnen daarover vragen worden gesteld.

Jos D'Haese: Ik vind in elk geval op geen enkel moment een rapportage aan het politiek stuurcomité terug over het feit dat die beslissing genomen zou zijn. Ik blijf dat een bijzonder vreemde zaak vinden.

Mevrouw Schauvliege, de OVAM heeft op 4 oktober een persbericht opgemaakt na een vraag van uw kabinet. Dat is opvallend: de OVAM die een persbericht opmaakt. Er werd gevraagd om een positief persbericht. Er wordt heel veel gezegd dat de OVAM niet wilde communiceren. Daar hebben ze toch een persbericht gemaakt. *(Opmerkingen)*

Ik insinueer daar niets mee. Ik zeg dat gewoon. Ze maken een persbericht. Kalm, kalm!

Ze hadden een vraag gekregen van uw kabinet om een positief persbericht op te maken. Als we het lezen, zien we wat dat betekent, een positief persbericht. Het is een heel opvallende tekst. Mevrouw De Baets heeft hem helemaal voorgelezen. In dat persbericht wordt met geen woord gerept over de metingen die op Oosterweel zijn uitgevoerd. Er wordt gezegd dat in het verleden enkele bodemverontreinigingen zijn teruggevonden, en dat men nu proactief zal screenen. Dat persbericht werd nooit verstuurd. Maar als het wel zou verstuurd zijn, zou dat toch wel een vorm van misinformatie zijn geweest. Er wordt enkel gesproken over enkele bodemverontreinigingen in het verleden, maar niet over het feit dat men met honderden metingen op die werf hoge dosissen heeft gevonden van PFOS. Waarom is dat er uit weggelaten?

Joke Schauvliege: Het is op een kabinet niet ongebruikelijk, het gebeurt heel vaak, in voorbereiding van een vergadering over communicatie, dat je aan je diensten een insteek voor een persbericht vraagt. Dat is gebruikelijk. Dat gebeurt overal. We hebben dat op 4 oktober gedaan, in voorbereiding van de vergadering die zou doorgaan op 12 oktober. Dat bewijst dat er geen intentie was om iets in de doofpot te stoppen of dat we niet wilden communiceren. Integendeel. Er is inderdaad een persbericht opgevraagd door iemand van mijn kabinet. Er werd een positief persbericht gevraagd. U vraagt wat dat is. Ik weet dat ook niet. Maar er was geen aanleiding of geen indicatie van een humaan toxicologisch risico. Dat 'positief' komt daarvan. U moet zich daar geen zorgen over maken. U hebt die vraag ook gesteld aan mevrouw De Baets. Zij heeft in uw commissie volmondig bevestigd dat zij zich van dat 'positief' niets hebben aangetrokken. Zij hebben gewoon een persbericht opgemaakt.

Er werd niets geschrapt. Wij hebben dat bericht gekregen. Wij hebben het gelezen. Het klopt dat er bijna niets in staat. Mijn mensen gaan dan met dat persbericht naar het overleg. Daar worden alle elementen samengelegd. Dan merk je dat daar niets in staat. Waarom zouden we dat dan moeten communiceren? Dat zal ook een van de elementen zijn geweest die dan op 12 oktober mee in de weegschaal zijn gelegd om tot die beslissing te komen. Ik was zelf niet op die vergadering, maar ik ga ervan uit dat het zo is gegaan.

Het klopt dat dat werd opgevraagd. Dat is de normale gang van zaken.

Jos D'Haese: Het is perfect normaal dat u dat vraagt. Dat is helemaal niet mijn punt. Mijn vraag is wat erin staat. U zegt nu dat u dat persbericht niet hebt verstuurd omdat er niets in stond. En er stond niets in omdat men er niets heeft ingezet. Dat is wel een redelijk absurde kringredenering. Er zijn honderden metingen van PFAS op de werf. Er is een onduidelijkheid over de woongebieden. Men zegt dat er geen probleem is. Fantastisch, als dat de inschatting is op dat moment! Maar dat staat niet in dat persbericht. In dat persbericht staat dat men op basis van enkele verontreinigingen uit het verleden een proactieve screening zal doen. Er staat niets in over de honderden metingen op de Oosterweelwerf en dat men daar verontrust over is, of dat men daar niet verontrust over is. Ja, dan heeft het inderdaad geen zin om te communiceren!

Joke Schauvliege: Wij hebben die tekst zo ontvangen van de OVAM. Wij hebben daar niets aan veranderd. Mevrouw De Baets heeft daar alles ingezet. U haalt hier nu twee dingen door elkaar. Het is hier vandaag al een paar keer gezegd. De OVAM is verantwoordelijk voor de ruimere communicatie over de vervuiling. Het project is een opdracht van Lantis. Ik veronderstel dat zij ook zoiets hadden voorbereid om naar die vergadering te gaan. Ik weet dat niet. Dat moeten zij uitmaken. Maar het is toch logisch

dat wij vanuit onze insteek een voorbereiding hebben? Daar moet niets instaan over de Oosterweelwerf. Dat was op dat moment niet onze insteek voor die communicatie.

Jos D'Haese: Het was alleen maar een aanleiding voor die communicatie.

Mevrouw Schauvliege, wat ik heel interessant vind, is dat in dat ontwerp van persbericht staat dat er een proactieve screening wordt voorzien. We weten intussen dat dat niet gebeurd is. Op dat moment werd wel overwogen om te meten. Of heeft de OVAM daar aan wishful thinking gedaan? Dat zoiets in dat persbericht terechtkomt, is wel heel bijzonder.

Joke Schauvliege: De OVAM had al een bodemsaneringsproject lopen vanaf 2008. Zij volgden daar de zaken goed op. Zwijndrecht wist dat dat liep. Iedereen was daarvan op de hoogte. Ik weet niet wat zij daarmee bedoelden. Ik weet niet waar dat vandaan komt. Ik moet daarop het antwoord schuldig blijven.

Jos D'Haese: Dat is niet wat ze bedoelen. Dat bodemsaneringsproject komt ter sprake. En men zegt: "Daarbovenop zullen we nog extra monitoring doen." Het heeft dus op een bepaald moment in de weegschaal gelegen om zo'n onderzoek te starten.

We zijn in deze commissie al heel uitgebreid ingegaan op de nota-Tytgat. Ook vandaag wordt gezegd dat die nota bevestigde dat er geen humaan toxicologisch risico was. Iemand mag mij nog altijd zeggen waar dat in die nota staat. De heer Tytgat heeft hier gezegd dat dat niet de opzet was van zijn nota. De opzet van zijn nota was: een overzicht maken van de wetenschappelijke kennis op dat moment. Hij heeft een norm voorgesteld, maar hij heeft die norm nergens vergeleken met de gegevens die er waren. Hij had die gegevens zelfs niet. Dat heeft hij hier verklaard. Ik hoop dat we ook dat hier niet zullen herhalen, tenzij iemand mij hier de pagina en de alinea kan aanwijzen waar professor Tytgat zegt dat er geen probleem is in bewoond gebied. Tenzij iemand dat kan aanwijzen, stel ik voor dat dat in de toekomst ook niet meer in de ether wordt gegooid.

Die nota-Tytgat is toch wel een bizarre kwestie. Mijnheer Schiltz zei het al: ze is wat dunnetjes. Ik heb het niet over het aantal pagina's maar over de inhoud van die pagina's. We hebben dat bekeken. We zijn niet zo'n slimme mensen, maar toch hebben wij gezien dat die nota op veel punten schort. Ik vind dat heel bijzonder, dat niet een van al die wetenschappelijke breinen die nota eens heeft bekeken en heeft gezegd: 'cirkelredenering hier, verkeerde verwijzing daar' enzovoort. Maar wat ik nog vreemder vind, is dat BAM naar een professor stapt met de redenering dat hij een expert is die veel in de media te zien is. Professor Tytgat is een expert in toxicologie, vooral narcotoxicologie en dat soort zaken, maar in het geheel niet in PFAS of ecotoxicologie. Dat is niet zijn expertisegebied. Dat is geen verwijt, het is gewoon zo. Maar wie niet wordt gecontacteerd, is het agentschap Zorg en Gezondheid (AZG) of de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO). We hebben aan VITO gevraagd of zij dat normaal vonden, dat zij als expertisecentrum op dat moment niet werden gecontacteerd. VITO antwoordde: "Neen, wij vinden dat niet normaal."

Minister Schauvliege en minister Weyts, vinden jullie het normaal dat wanneer men zo'n vervuiling aantreft en niet goed weet wat men ermee moet doen en er weinig kennis over heeft, dat men een expert uitnodigt die in de media komt, maar dat men niet naar de eigen overheidsinstanties stapt?

Ben Weyts: Ik denk het wel, eerlijk gezegd. Want anders zou het verwijt zijn: 'De overheid vraagt het aan de overheid. En weet je wat? De overheid zegt aan de overheid dat het oké is.'

Jos D'Haese: Dat verwijt heb ik nog nooit gehoord! Dat is wat voor iedere milieu-vergunning gebeurt!

Ben Weyts: Opnieuw probeert u intenties toe te dichten aan bepaalde beslissingen. Ik probeer maar te bevroeden wat mogelijk de ratio zou geweest zijn achter die keuze. Gelet op de ampleur van het project, kun je misschien best een onafhankelijk iemand met de grootste reputatie aanduiden. Anders zou je de discussie aanzuigen die ik net heb vermeld. Opnieuw: à charge en à décharge. Ik had het mezelf nooit afgevraagd, maar hier staan argumenten waarom men uitkomt bij de keuze van betrokken toxicoloog. Los van hoeveel mensen dan in aanmerking zouden komen, los van VITO – daarover heb ik u een antwoord gegeven. Ik vind het dus niet onverantwoord of onredelijk dat men onmiddellijk kiest voor de grootste naam.

Jos D'Haese: Voor de zoveelste keer, ik stel alleen maar feitelijke vragen. Ik maak geen intentieprocessen. U bent het, die iedere keer met intenties afkomt. Misschien zijn dat freudiaanse versprekingen, dat weet ik niet. Ik stel feitelijke vragen.

Is dat een normale manier van werken? Als er bodemsaneringsnormen worden opgesteld, gebeurt dat niet door onafhankelijke experts maar door VITO en de OVAM. Het ontwerp van bodemsaneringsnormen van april 2021 is er op basis van studiewerk van VITO. Hoe gerenommeerd ook, dat is niet op basis van externe experts. En als men externe experts had willen aanschrijven, dan had men nog RIVM in Nederland of de Universiteit Antwerpen, met alle proffen die daar al jaren op aan het werken zijn. Ik kan heel veel hooggeplaatste experts bedenken die u zou kunnen aanschrijven. Ik zeg niet dat dat intentioneel is. Maar ik snap die beslissing niet. En ik snap ook niet dat men zegt dat dat normaal is, want ik ken weinig andere voorbeelden waar dat zo gebeurt.

Ben Weyts: Hebt u de vraag gesteld aan de mensen van Lantis/BAM?

Jos D'Haese: We krijgen als antwoord: 'We zagen het in de pers.' Maar dat is niet echt een afdoend antwoord, als u het mij vraagt.

Het is een beetje kort door de bocht, maar veel goede argumenten waren er niet. Ik wist niet dat die man heel veel expertise had in perfluorchemicaliën.

Ben Weyts: Ik weet niet of u in dezen de wettelijke woordvoerder bent van Lantis. Ik zal eens kijken naar het verslag.

Jos D'Haese: Ik denk dat mijnheer De Wever het nog liggen heeft.

Mevrouw Schauvliege, u sprak over de zware besparingen die werden opgelegd. Dat is niet gemakkelijk. U moet dat omzetten. U zei dat u zich hebt gefocust op kerntaken. Maar het aantal milieu-inspecteurs is gedaald van 137 in 2015 tot 99 in 2018. Als er één ding een kerntaak is van de overheid, dan toch wel dat soort controlefunctie? Of bent u het daar niet mee eens?

Joke Schauvliege: Ik zal herhalen wat ik hier al heb gezegd. Voor die algemene besparingen heb ik uitgevoerd wat door de Vlaamse Regering is beslist in het Vlaams regeerakkoord. Ik heb altijd aangegeven dat milieu-inspectie voor mij een kerntaak was. Toen die diensten hier zijn gepasseerd, is duidelijk geschetst dat er in de loop der jaren een omslag is gebeurd. Er zijn een aantal van die inspectietaken richting gemeenten of intergemeentelijke samenwerking gegaan. Daarnaast is men ook meer beginnen controleren op basis van risicoanalyses.

Nogmaals: u moet alle cijfers bekijken. Ik zie dat het aantal processen-verbaal niet is gedaald. Ik heb ook geen signaal dat zij hun werk niet konden doen. Het is natuurlijk wel zo dat handhaving niet altijd een evidente klus is. En nogmaals: ik was een van de slechtste leerlingen van de klas wat die personeelsbesparingen betreft. Ik ben daar niet full force gegaan. Ik heb daar echt die afwegingen gemaakt. Ik ga ervan uit dat de secretaris-generaal de juiste afwegingen zal hebben gemaakt. U haalt daar nu één cijfer uit, maar ik heb geen indicatie dat ze hun job niet konden doen. Kijk maar naar het aantal processen-verbaal gedurende al die jaren.

Jos D'Haese: Dank u, voormalige ministers, voor jullie antwoorden. Jullie hadden gezegd dat jullie vandaag met alle stukken en alle antwoorden zouden komen. Ik kan alleen maar vaststellen dat dat niet gelukt is, dat ik met heel veel vragen blijf zitten over hoe dat op dat moment is kunnen gebeuren. We zullen nog moeten bekijken hoe we dat kunnen verklaren.

De voorzitter: We gaan verder met de vragen. Ik geef het woord aan de N-VA-fractie, aan collega Daniëls.

Koen Daniëls: Dank u wel. Ik stel vandaag ronkende titels in weekbladen vast: 'De Vlaamse Regering is in de ban van een paar machtige lobbygroepen die alles blokkeren.' Het verste dat men hier nu geraakt, is dat men toch nog een aantal vragen heeft. Het deksel dat van de doofpot wordt gerukt waardoor alles naar buiten komt: ik zie het niet. Ik stel vast dat na 2 uur intensief vragen stellen, ik het ook niet heb gehoord.

Dat er vragen zijn, daar ben ik het mee eens. Dat is ook de reden van deze onderzoekscommissie. Hoe is het gelopen? Hoe kunnen we zulke zaken in de toekomst vermijden? Dat is de vraag die we stellen. Het is in die redenering dat ik verder wil gaan, want dat is een vraag die ik mij stel. Maar dat de Vlaamse Regering in de ban is van een paar machtige lobbygroepen, op het opstandje van de laptop van minister Weyts van 3M na, die alles blokkeren, lijkt me toch na 2 uur intensief vragen stellen, niet naar boven te zijn gekomen.

Sta me toe dat ik nog even terugkom op de vragen die ik daarnet heb gesteld, omdat ik op een ervan geen antwoord heb gekregen. Ik ga ze eerst aan mevrouw Schauvliege stellen en daarna aan de heer Vandeuren. Hebben jullie actief vanuit Zwijndrecht – want over die inwoners gaat het en daar is het bedrijf gevestigd – in die periode zowel over bodem, water als over de volksgezondheid brieven uit het college van burgemeester en schepenen gekregen om te zeggen dat ze zich ernstig zorgen maken?

Joke Schauvliege: Ik zal eerst antwoorden: niet dat ik weet of dat ik mij kan herinneren.

Jo Vandeuren: Neen. Ik heb begrepen dat het agentschap ook heeft gekeken of ze iets hebben gekregen. Ze hebben wel onderzoek gedaan naar aanleiding van issues rond kanker, maar rond PFOS niet. Ik heb ook niets ontdekt. Er was misschien wel eens een vraag over een kinderdagverblijf, maar over PFOS nooit.

Koen Daniëls: Dat is duidelijk.

Mijnheer Tommelein, ik vroeg daarnet naar de financiële implicaties en u zei dat er geen opportuiniteitsbeoordeling gebeurde. Mij ging het er over dat de minister van Begroting niet aan de OVAM kan vragen om het eens uit te leggen. Het werkt niet op die manier, tenzij u mij tegenspreekt en u het wel zou hebben gedaan. Dat is eigenlijk waar ik op doelde.

Ik kom nog even terug op de kwestie van die beleidsbepalende beslissingen. Mevrouw Schauvliege, u hebt daarnet verwezen naar artikel 171, §2. Ik denk dat het niet onbelangrijk is om dit artikel er even bij te nemen. Het stelt: "De OVAM kan het bevel geven om de door haar aangewezen personen toe te laten om een oriënterend bodemonderzoek, site-onderzoek, beschrijvend bodemonderzoek, waterbodemonderzoek, bodemsanering of de andere maatregelen, vermeld in hoofdstuk VI van titel III, uit te voeren of om over te gaan tot het nemen van monsters of tot het wegnemen of behandelen van verontreinigende stoffen, van een deel van de bodem of van gebouwen." Einde van dat artikel. Ik vind het niet onbelangrijk in het debat dat we hier voeren.

Ik stel me inderdaad de vraag – en ik heb zelf op een kabinet gewerkt: u bent minister en uw administratie komt langs met een advies. Een van de vragen die ik me perfect kan inbeelden, is: hoe zit het daar? Na de passage van de OVAM hier, dacht ik dat de minister of de Vlaamse Regering een ministerieel besluit of een besluit van de Vlaamse Regering

moest tekenen om te zeggen dat men in de auto mocht stappen en naar Zwijndrecht mocht rijden om daar een staal te nemen. Zo dacht ik dat het in elkaar zat. Dit artikel in het decreet zegt dat de OVAM zelf, voor het overleg, na het overleg, eender wanneer ze het nodig achten, zo'n staalname kan doen. Ik vind dat belangrijk, eerlijk gezegd, want een van de aanbevelingen die ik voor mezelf had opgeschreven, was dat we het decreetaal moesten mogelijk maken dat de OVAM, als ze het nodig vindt – want ik heb zelf gezegd dat voor mij de OVAM de kanarie in de kolenmijn is – actie kan ondernemen, of de minister het nu wil of niet. Ik dacht dus dat we decreetaal nog een aanpassing moesten doen. Dat is niet zo. Dat is niet zo, collega's.

Ik kan vandaag alleen maar tot de conclusie komen dat de OVAM zelf die beleidsbepalende beslissing kon nemen. Ik neem aan dat de OVAM haar eigen decreet kent en dat ze dus die beslissing om stalen te gaan nemen, niet heeft genomen. Collega D'Haese zei daarnet dat hij nog een aantal vragen had. Wel, dat is voor mij ook een van de vragen. Waarom hebben ze dat niet gedaan?

Mevrouw Schauvliege, ik kom dan opnieuw even bij u. Ik begrijp dat de piste dan was om een nieuw bodemsaneringsproject op te starten. Ik wil het even toetsen bij u: was de redenering dan dat dit rechtsgeldig juridisch zekerder is om de kosten te verhalen op de vervuiler? Ik wil dit nog even checken zodat we er zekerheid over hebben in het licht van de aanbevelingen die deze commissie moet doen.

Joke Schauvliege: Dat is inderdaad de redenering. Ik heb het al een paar keer herhaald: het is de juridisch meest zuivere piste. Je past het Bodemdecreet toe. Je zorgt dat er eerst een oriënterend bodemonderzoek is, daarna een beschrijvend bodemonderzoek (BBO), daarna een bodemsaneringsproject. Er loopt er al een sinds 2008 en er is er één opgestart in januari 2019. Voor de ruimere omgeving is er één opgestart in april 2019. Als ik het goed voorheb, zijn er dus drie projecten. Ik weet niet in welke fase ze zitten; sinds februari 2019 ben ik er ook niet meer voor bevoegd. Dat is inderdaad de piste die is bewandeld om het meest zuivere toe te passen: de vervuiler betaalt. 3M draait op voor de kosten en de sanering.

Koen Daniëls: Die vraag kunnen we niet aan u stellen, maar naar aanleiding van de brief van de OVAM van afgelopen vrijdag, vind ik wel dat de OVAM moet weten wat het is. Ofwel was er in 2017 wel degelijk een groot probleem en dan had men zelfs stalen kunnen nemen op basis van het decreet en dan had men vaart gezet achter het BBO en het bodemsaneringsproject. Als administratie zet je er dan vaart achter.

Als ik nu de tijdlijn opnieuw bekijk en de verklaring van de OVAM zie, dan sluit het eigenlijk wel aan. Ze hebben toen ook niet verder vaart gezet achter het BBO en het bodemsaneringsproject. Het is niet zo dat ze de week of de maand nadien naar Zwijndrecht zijn gereden om er allerlei stalen te gaan nemen. Ze hebben wel druk gezet op 3M, maar het is niet zo dat het gigantisch is beginnen te lopen. Het sluit voor mij dan wel aan bij de analyse die men heeft gemaakt van geen onmiddellijk humaantoxicologisch risico als ik de zaken à charge en à décharge in een tijdlijn zet.

Daarnet werd de vergelijking gemaakt met een huidvlekje, en ik dacht dat ik dat toch eens moest nakijken. Er zijn vijf letters, vroeger waren er vier: A, B, C, D. Asymmetrie was er eentje van, begrenzing, kleur en diameter. Er is een letter bijgekomen, de E en de E staat voor evolutie. Dat is net waar we het hier over hebben, zijnde de evolutie van de waarden en de normen die er waren op een bepaald moment en die er nu zijn. Ik kan me inbeelden dat de situatie anders zou zijn met alle info en met de normen die er vandaag zijn. Als nu iemand het woord PFOS uitspreekt, haalt niemand het nog in zijn hoofd om niets te doen. Dat kan ik me wel inbeelden.

Mevrouw Schauvliege, ik ga nog even verder over 3M. U zei daarnet dat 3M onmiddellijk in beroep is gegaan tegen de bijkomende maatregelen die zijn genomen. Er zit nog een gat in mijn tijdlijn. Is de uitspraak over die maatregelen er al of is die nog hangende?

Joke Schauvliege: Die aanmaning is verstuurd in november 2017, als ik het goed voorheb. 3M is daartegen in beroep gegaan en dat heeft lang aangesleept. Nogmaals, in februari 2019 was ik niet meer bevoegd. Ik weet dus ook niet hoe het traject verder is verlopen, maar denk dat er onlangs een beslissing is genomen dat ze zonder voorwerp was en dat er een nieuw beschrijvend bodemsaneringsproject is opgelegd. De exacte datum van de beslissing weet ik niet: 2020 of 2021, maar ik weet het niet.

Koen Daniëls: In het licht van onze aanbevelingen: een beroep werkt zoals een beroep werkt en dan is het opschortend voor al de rest. Zijn er in uw ministerschap veel van dergelijke situaties geweest die u zich herinnert, zoals 3M dat telkens in beroep ging, of was dit het enige in dit dossier?

Joke Schauvliege: Daar kan ik niet onmiddellijk op antwoorden. Ik zou dat moeten nagaan in mijn stuk. Ik weet dat niet van buiten.

Koen Daniëls: Oké.

De kwestie van het politiek stuurcomité is al door heel veel collega's bevestigd. Is er vanuit de OVAM op bepaalde momenten richting ministers, aanwezig in het politiek stuurcomité, de vraag gekomen of er nog iets mee gebeurde? Hebben jullie er weet van dat de OVAM in het politiek stuurcomité BAM zou benaderen om te vragen welke verdere stappen zij zetten, of hebt u daar geen weet van?

Joke Schauvliege: In uitvoering van het politiek stuurcomité waar er zou worden samengekomen, zijn er verschillende contacten geweest tussen de administraties, denk ik. Dan was er de vergadering van 12 oktober. Ik denk dat er nadien nog wel ambtelijke contacten zijn geweest. Dat is wat ik mij kan herinneren. Ik weet niet of dat precies uw vraag is.

Koen Daniëls: Dat is duidelijk.

Mijn collega Freya Perdaens heeft ook al vragen gesteld over die blanco bodemattesten. Dat is iets wat in Zwijndrecht en ook in Willebroek leeft. Mensen zeggen dat ze een blanco bodemattest van de OVAM hebben gekregen. Er staat geen vervuiling op, er staat ook niet op dat er niets is. Er staat op dat er geen gegevens bekend zijn. Mevrouw Schauvliege, vanaf wanneer is het raadzaam of denkt u, wanneer u nu terugkijkt, dat het raadzaam zou zijn, om sneller op zo'n attest aan te geven dat er potentieel een risico bestaat dat er iets aan de hand is met de grond? Of kan dat volgens u niet?

Joke Schauvliege: Ik denk dat het zeker een piste is die verder kan worden bekeken. Ik denk dat we altijd lessen moeten trekken uit wat beter kan. Een blanco bodemattest geeft niets van informatie. Het is dus zeker voor verbetering vatbaar, maar ook dat zal altijd een afweging zijn. Vanaf wanneer geven we welke informatie mee? Vlaanderen is sterk geïndustrialiseerd en heeft een sterk geïndustrialiseerde geschiedenis. Op basis waarvan ga je dan welke informatie meegeven? Het lijkt me niet zo evident, maar ik vind het wel een goede piste om verder te bewandelen en om veel meer informatie over de grond te verzamelen. Iedereen kan trouwens ook altijd een grondanalyse aanvragen. Die mogelijkheid bestaat.

Koen Daniëls: Wat de communicatie betreft. Op een bepaald moment was er discussie: de OVAM die aangaf dat BAM moest communiceren, BAM dat zei dat ze bevoegd waren voor hun terrein maar niet voor de zone daarbuiten. Is het tijdens uw ministerschap nog gebeurd dat de aannemer, de projectleider, hoe moet ik het noemen, de projectvennootschap, moet communiceren als het gaat over vervuiling die ruimer gaat dan het projectgebied? Is dat de normale gang van zaken? Hoe loopt zo iets? Wat is uw ervaring in het verleden met andere gelijkaardige dossiers?

Joke Schauvliege: Dergelijke communicaties verlopen altijd ambtelijk. Het is niet zo dat een minister rond dergelijke zaken communiceert. Ik heb er niet zoveel weet van hoe dat verlopen is. Ik denk dat er altijd goede afspraken kunnen worden gemaakt.

Er is ook de nota van 29 september waar BAM aangeeft dat zij de voorbereiding van de communicatie behartigen. Zij moesten alle administraties en diensten samenbrengen, net om ervoor te zorgen dat de neuzen in dezelfde richting stonden. Wat dat betreft, heb ik het gevoel dat de diensten goed hebben samengewerkt. Het was niet zo van 'Ik doe niets' en 'Gij doet niets', maar het is op een correcte manier verlopen. Dit is zoals ik altijd de informatie heb doorgekregen.

Koen Daniëls: Een vraag die ik ook een aantal keren heb gesteld. We zijn nu heel specifiek bezig over de OVAM, over de bodem, maar lucht en water zijn in dezen ook in het geding, wat dan de VMM is. De VMM komt een aantal keren voor in de verslagen, maar ik stel toch vast – tenzij u mij andere signalen kunt geven – dat de inhaking van info op elkaar er niet is. Ze kwamen bij u op het kabinet blijkbaar afzonderlijk hun dossiers bespreken. In de stukken die wij hebben, zijn er geen grote uitgebreide stukken van de VMM over luchtdepositie. We hebben die niet gevonden. Is die link ooit gelegd vanuit uw kabinet of is het iets wat enkel op ambtelijk niveau gebeurde of zou moeten gebeuren?

Joke Schauvliege: Dergelijke zaken gebeuren normaal op ambtelijk niveau. Daar zitten de experts, zij weten hoe het moet gebeuren. De VMM is betrokken geweest, ook bij het overleg met BAM en met de OVAM. De VMM was daar ook bij. Ik heb de indruk dat het vooral vanuit de sector water is gebeurd omdat in het verleden natuurlijk dat bodemsaneringsproject liep dat vooral gericht was op het saneren van het grondwater. Er was dus vooral een waterbezorgdheid. Luchtdepositie is niet zo aan bod gekomen, denk ik. Ik heb ook begrepen dat in de hoorzittingen hier is toegegeven dat de kennis rond de depositie in de lucht eigenlijk pas later is gekomen. Die link is op dat moment niet echt gelegd.

Koen Daniëls: Dan heb ik nog een vraagje voor de heer Vandeurzen en mevrouw Schauvliege in verband met de samenwerkings- en communicatieprotocollen die er zijn tussen de administraties, het agentschap Zorg en Gezondheid, de OVAM en de VMM. De heer Vandeurzen en het agentschap Zorg en Gezondheid hebben het ook al aangehaald dat er niet op de knop is geduwd om het protocol te activeren. Een vraag die ik mij dan als parlementslid wel stel, is of de reden waarom er niet op de knop is geduwd, terug te brengen is tot de analyse 'geen humaan toxicologisch risico'. Om die reden duwen we niet op de knop van het protocol. Is dat de logische gang van zaken die we daaruit moeten concluderen? Is de overweging ook effectief gemaakt dat men het agentschap Zorg en Gezondheid niet moest inlichten want op basis van de informatie blijkt dat er geen humaan toxicologisch risico is?

Joke Schauvliege: Het is een ambtelijk protocol. De OVAM moet dat protocol toepassen als er een acuut probleem is en als het problematisch is. Dat is in dezen niet gebeurd omdat die indicaties er inderdaad niet waren. Dat is ook wat de OVAM hier heeft verklaard. De alarmbellen zijn niet afgegaan en daarom hebben zij het protocol niet in werking gesteld. Dat bewijst nogmaals dat er ook in het hoofd van de OVAM geen onmiddellijk humaan risico was op dat moment. Dat is het nog eens het bewijs dat het ook zo was en dat het daarom niet in werking is getreden.

Koen Daniëls: Oké. Dank u wel. Ik denk dat op de laatste vraag die wij nog hadden, is geantwoord. Een aantal vragen blijven ook voor ons open. Waarom is het befaamd artikel 171, §2, door de OVAM niet geactiveerd? De reden is dat het in de geest van toen rond een humaan risico niet naar daar is vertrokken.

De voorzitter: De heer Claes heeft het woord.

Bart Claes: Ik dank de ministers voor de vele antwoorden die we al hebben gekregen. Ik heb nog een paar vragen, ook met het oog op de zitting die we volgende week zullen hebben met uw opvolgers. Eerst en vooral wil ik teruggrijpen naar de eerste vraag die ik heb gesteld, want niemand heeft erop geantwoord: hoe komt het dat noch minister Demir, noch minister Beke, noch minister Peeters, van Leefmilieu, Welzijn en Mobiliteit, op de hoogte waren? Zij vielen afgelopen voorjaar allemaal uit de lucht toen de kwestie rond PFOS, 3M en Oosterweel hier aan bod kwam en in de media verscheen. Mag ik daaruit voorzichtig besluiten dat bij de overdracht van de ministerposten daar niet over werd gerept? Of hoe moet ik dat juist zien?

Ben Weyts: Ik antwoord misschien gewoon even vanuit de praxis van een regering. De collega's kunnen zeker aanvullen. Men krijgt altijd een soort overzichtsnota bij de start van een kabinet. Die wordt opgemaakt door de administratie. Meestal wordt dat al voorbereid en is dat al voor de verkiezingen klaar. Daarin wordt een overzicht gegeven van de belangrijke items en dossiers die speelden. Ik weet niet of dat het geval was, maar dat is natuurlijk ook maar een samenvatting. Opnieuw, als men door de bril van vandaag terugkijkt, kan ik mij inbeelden dat dat bij de start van de afgelopen regering geen highlight was. Dat is het pas later geworden. Het zou me dus niet verbazen als dat element niet meegenomen zou zijn in dat overzicht, dat natuurlijk ook een condensatie is. Ik weet dat niet. Anderzijds kan ik ook niet verwachten dat aantredende ministers volledig in detail op de hoogte zijn van alle dossiers die de afgelopen 5 jaar hebben gespeeld in de vorige regeerperiode. Dat is mijn inschatting.

Bart Tommelein: In mijn geval is het simpel. Ik ben vroeger weggegaan. Mijn kabinet werd integraal overgedragen aan mijn opvolger. Ik kan er niet op antwoorden wat er van de ene op de andere legislatuur gedaan is. Maar mijn beide kabinetschefs, van Algemeen Beleid en Begroting zijn allebei op post gebleven. Mijn kabinet was op de hoogte, dus ook het kabinet van minister Peeters in haar functie van minister van Financiën en Begroting.

Jo Vandeurzen: Voor zover ik me herinner zijn alle dossiers die lopende waren, terug naar de administratie gegaan om ervoor te zorgen dat zij de overdracht konden doen naar de volgende minister. Ik veronderstel dat op het ogenblik dat duidelijk was wie dat was, er een gesprek is geweest tussen de voormalige kabinetschef en de nieuwe minister. Of daar iets van gemaakt is, weet ik niet, maar het zou mij zeer erg verwonderen mocht dit dossier erbij zitten aangezien ik denk dat er bij ons geen dossier was.

Joke Schauvliege: Bij mij is het eenzelfde situatie als die van collega Tommelein. In februari 2019 heeft collega Koen Van den Heuvel mijn kabinet overgenomen.

Bart Claes: Excuseer dat ik die vraag stel. U weet dat misschien niet, maar we hebben niet zoveel ervaring met het overdragen van kabinetten en dergelijke.

Ben Weyts: Voor de volledigheid moet ik ook even meegeven dat het wel gebruikelijk is – maar opnieuw, dat dossier stond nog niet op de radar bij de start van de regering – dat men als startend minister een gesprek heeft met alle leidend ambtenaren en dat die ook nog eens hun licht laten schijnen op de dossiers die van belang zijn.

Bart Claes: Is er bij uw weten daarna door de ministers of kabinetten informatie gevraagd aan de voormalige ministers? Ik denk dat er ook wel kabinetsmedewerkers zijn die vroeger bijvoorbeeld op MOW zaten en daarna zijn verhuisd naar Leefmilieu. Is dat wel ter sprake geweest?

Ben Weyts: Maar neen. Dat is ook niet gebruikelijk omdat men daarvoor zijn administratie heeft. Dat is net de notie van de continuïteit van uw administratie. Er is de politieke shift. In sommige landen is dat anders. Maar bij ons is dat net een van de argumenten om ervoor te zorgen dat men continuïteit heeft, los van de politieke verantwoordelijken op dat

moment, en dat er altijd kennis en expertise wordt overgedragen, los van de politieke verantwoordelijkheid.

Bart Claes: Vond u het in dat opzicht dan vreemd dat minister Demir het plotseling nodig achtte om hier live in de plenaire zitting voor te stellen dat er een onderzoekscommissie zou worden opgericht door het parlement?

Ben Weyts: Ik denk, en dat weet u, dat het initiatief en dat idee niet volledig was doorgesproken. Ik denk dat dat geen bekenenis is.

Bart Claes: Minister Weyts, u hebt in de vorige ronde wel wat gezegd over de dading, maar ik vond dat u zich daar toch een beetje gemakkelijk vanaf maakte. Niet ik maar kwatongen zouden beweren dat als Lantis Corneel van Oosterweel voorstelt, u er dan wel als de kippen bij bent, maar als er een dading moet worden afgesloten met toch wel verregaande juridische gevolgen en een serieuze kostprijs, dat u Lantis dan volledig laat begaan.

Ben Weyts: Wat Corneel betreft, kan ik u echt garanderen dat men daar zeer lang voor heeft moeten aandringen vooraleer ik bereid was, en op een blauwe maandag, verdorie, heb ik dat dan toch toegezegd. Die vergelijking loopt mank. Maar het is nu eenmaal zo dat men toch moet opletten. De keerzijde, het alternatief, is politieke bemoeienis in een contractuele relatie die wordt aangegaan door een entiteit die specifiek is opgericht conform het BAM-decreet. U moet dat BAM-decreet eens lezen. Dat delegeert heel veel verantwoordelijkheden naar BAM, nu Lantis. Er is een hele opsomming van bevoegdheden. Wat de dading betreft, is het zelfs een apart artikel, een aparte bepaling, nog eens om dat te 'highlighten'. De controle wordt uitgevoerd door de raad van bestuur en door de regeringscommissarissen. Die zijn effectief commissaris van de regering en moeten erop toezien dat de BAM het mandaat dat het heeft gekregen en de decretale bepalingen effectief naleeft. Dat is de praxis.

Ik wijs op het tegenovergestelde geval. Het gebeurt dat bijvoorbeeld bij het Agentschap Wegen en Verkeer de delegatie van de leidend ambtenaar wordt overschreden. Ook dat zit weer vervat in het bevoegdhedenbesluit waarin staat dat men bepaalde bevoegdheden kan delegeren naar een leidend ambtenaar. Maar dat is ook altijd geplafonneerd. Boven een bepaald bedrag moet men inderdaad als minister soms een dading ondertekenen. Dan gaat men dat 'scrutinizeren', dan gaat men dat bekijken. Ik weet eerlijk gezegd niet hoeveel keer dat gebeurd is in de afgelopen regeerperiode, maar vrij uitzonderlijk. In dezen is de situatie anders. Men heeft een entiteit die specifiek is opgericht met een doelstelling, namelijk de Oosterweelverbinding realiseren, en ook veel meer dan dat, namelijk de aanpak van de mobiliteit en de leefbaarheidsproblematiek in de betrokken regio. In dezen denk ik toch dat de regels heel correct zijn nageleefd.

Bart Claes: U begrijpt wel dat ik mij daar vragen bij stel gezien de notariële akte die ooit werd afgesloten tussen enerzijds het Vlaamse Gewest en anderzijds Lantis waarin zij een blanco cheque krijgen wat betreft saneringskosten. Als er dan voor zoveel euro iets wordt vastgelegd waarbij er eigenlijk nog geen zekerheid over was en nog altijd niet is hoeveel het nu eigenlijk zal kosten, is het toch vreemd dat het allemaal zo vlot is gepasseerd.

Ben Weyts: Dat illustreert dat al in 2004 men er eigenlijk rekening mee hield dat BAM geconfronteerd zou worden met dergelijke grootscheepse openbare werken en dat daar ongetwijfeld een saneringsproblematiek zou spelen. Toen al heeft het parlement beslist dat het een vrijstelling gaf wat dat betreft en dat het dan op kosten was van de Vlaamse overheid. Ik kijk eens naar de heer Tommelein maar ik denk dat ik daar een deel van heb moeten compenseren op eigen middelen. We hebben een deel van de middelen wel kunnen verwerven via het VFLD, maar ik denk dat er ook nog een deel gecompenseerd is geworden met eenmalige eigen middelen van het beleidsdomeinen Mobiliteit en Openbare Werken.

Bart Claes: Mocht vanuit de regering opnieuw zo'n groep worden opgericht, een bedrijf eigenlijk, om een bepaald project af te ronden, zou u dan opnieuw adviseren om met zo'n systeem te werken waarbij een akte wordt opgesteld waarin wordt gezegd: 'Het maakt niet uit hoeveel het zal kosten, wij zullen betalen'?

Ben Weyts: Eerlijk gezegd wel. Er wordt dan gevraagd: wat zijn conclusies? Ik vind dat wij als Vlaamse overheid en als Vlaams bestuur veel meer een outputcontrole moeten doen en meer verantwoordelijkheid geven. Ik vind dat we soms een beetje te weinig vertrouwen geven aan leidend ambtenaren of aan bepaalde entiteiten. Ik vind dat men veel meer zou kunnen werken op grond van een outputcontrole in plaats van zoals we het in het verleden gedaan hebben. Ook toen was dat in een sfeer waarbij er ten aanzien van het overheids-apparaat altijd het verwijt was van te veel overheid, te log en te veel koppen, dus gaat men een besparingsoperatie opleggen a rato van het aantal koppen. Uiteindelijk slaagden we er politiek niet in om dan de selectie te maken waar men zou prioriteren, en dat was dan lineair. Het is misschien een les voor de toekomst dat men eigenlijk gewoon zou moeten proberen om te durven meer te responsabiliseren, outputcontrole te gaan doen en niet te gaan zeggen voor hoeveel procent. Men geeft gewoon de middelen en zegt dat daartegenover deze output moet staan. Hoe men dat organiseert als leidend ambtenaar, met 100 of met 50 ambtenaren, met externen, met insourcing of outsourcing, dat is zijn verantwoordelijkheid. Men gaat hem dan controleren wat betreft de output.

Bart Claes: U stelde daarstraks dat de dading niets afdoet aan de verantwoordelijkheid van 3M. Ik denk dat ik dat een beetje moet nuanceren. Zijn zij aansprakelijk? Dat denk ik wel. Ik denk dat het Bodemdecreet daar heel duidelijk over is. Zijn zij saneringsplichtig? Ik denk dat daar toch een addertje onder het gras zit. Als men hen zou aanspreken, zeggende dat zij het moeten gaan saneren of ervoor opdraaien, denk ik dat zij met de dading die werd afgesloten, waarin duidelijk staat dat Lantis veel van de werken zal doen en voor veel van de werken zal opdraaien, dat onmiddellijk ter vrijwaring inroepen. Ik denk toch dat daar een addertje onder het gras zit met grote gevolgen. 63 miljoen euro hebben we er nu al voor betaald. Het zal misschien meer kosten. Een deel van dat geld komt nu zelfs voort uit middelen die eigenlijk voor de coronarelancestun bedoeld waren. Dat zal toch worden opgehoest door de belastingbetaler. Door in de dading te schrijven dat men ook zou afzien van verdere juridische conflicten tussen Lantis en 3M aangaande die sanering ...

Ben Weyts: Eén, er zijn de keuzes die gemaakt moesten worden. BAM neemt zijn verantwoordelijkheid, stelt vast dat er vervuiling is en dientengevolge moeten we daar wel iets aan doen. Er waren misschien alternatieve keuzes mogelijk. Mevrouw Schauvliege heeft daarop gewezen. Ja, men zou kunnen kijken naar het verleggen van het tracé, maar dan zullen de financiële kosten geheid veel hoger zijn dan die 63 miljoen euro. Twee, dat zou bijna betekenen dat je wegloopt, dat men eerst vaststelt dat er miserie is en dan: wegwezen jongens. Dat terwijl nu wel verantwoordelijkheid wordt genomen en er werk wordt gemaakt van het gezonder maken van die lokale omgeving. Op het vlak van milieubaten heeft men dan ook winst. Toegegeven, dat is tegen zware kosten, maar die kosten zijn relatief in functie van een alternatief, namelijk het verleggen van het tracé.

Bart Claes: Dat betwijfel ik niet, integendeel. Hoe groot acht u de kans dat er geld kan worden teruggevorderd voor die werken van 3M?

Ben Weyts: Ik wilde er nog een punt aan toevoegen. Het is niet zo dat men met een dading de absolutie kan verlenen, en dat BAM kan zeggen dat men wat betreft de vroegere vervuilingsverantwoordelijkheid is vrijgesteld. Het blijft trouwens de bevoegdheid van Ruimtelijke Ordening en Milieu. Dat blijft zo. Er wordt soms de indruk gewekt dat ze dan plots de absolutie zouden krijgen op grond van het sluiten van een dading. Dat is zeker niet het geval. Maar, opnieuw, wat betreft de kosten-batenafweging denk ik dat hier wel een rationele en te verantwoorden keuze is gemaakt.

Bart Claes: Ik heb nog een vraag. Was Zwijndrecht nu voor 2021 op de hoogte of niet? Kan iemand daarop antwoorden?

Joke Schauvliege: Zij waren op de hoogte. Er liep een bodemsaneringsproject sinds 2008. Ik heb dat al een paar keer gezegd. Zij waren er perfect van op de hoogte dat dat liep. Er is op een bepaald moment in een bepaalde straat in Zwijndrecht zelfs een aanbeveling geweest – ik spreek over begin de jaren 2000, niet in de periode dat ik bevoegd was voor alle duidelijkheid – om zeker geen putwater of grondwater te drinken. Maar iedereen was aangesloten op het drinkwaternet, dus dat bleek geen probleem te zijn. Er heeft ook een informatievergadering plaatsgevonden ten aanzien van de gemeenteraadscommissie in Zwijndrecht denk ik. Maar die vraag is eigenlijk overbodig want de gemeente Zwijndrecht is hier geweest en zij hebben gezegd dat zij op de hoogte waren van die vervuiling, maar dat ze zich niet bewust waren van de humaan-toxicologische risico's. Ik denk dat dat perfect in de lijn ligt van wat wij hier beweren en waarbij ook wij die kennis hadden. Ze hebben zelf gezegd dat ze van die vervuiling wisten, maar niet van het humaan-toxicologische risico.

Bart Claes: U refereert aan de Neerstraat en de meetput aldaar. Ik had mijn vraag misschien iets beter moeten specificeren. Mijn vraag gaat over de periode 2017-2021. Is er sinds de beslissingen op het stuurcomité, het rapport-Tytgat, communicatie vanuit een van de kabinetten naar Zwijndrecht vertrokken of niet?

Ben Weyts: Vanuit mijn kabinet alleszins niet. Ik weet wel dat er een informatie is geweest. Ik ken op dat vlak enkel maar de getuigenis van onder andere Jan Van Rensbergen, die zegt dat Zwijndrecht op de hoogte is. Daarvan is een schriftelijk spoor via mail. Dat was in 2017. Conform wat collega Schauvliege hier zegt, is dat ook niet ontkend geworden.

Bart Claes: Dank u wel.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts: Ondertussen zijn er al heel wat vragen gesteld. Dank u wel ook voor de antwoorden tot hier toe. Ik moet wel toegeven dat er mogelijk nog wel wat interpretatieverschillen zijn over een aantal zaken en dus wil ik nog een aantal vragen stellen om toch ook meer klaarheid te krijgen.

Rond communicatie en metingen, een element dat toch wel speelt in dezen, heb ik gevraagd of iemand van jullie een verbod zou hebben gegeven. Collega's vonden dat nogal sterk geformuleerd, maar voor de duidelijkheid is het heel belangrijk dat we dat op die manier kunnen stellen, en ik heb toch een duidelijk antwoord gekregen dat een verbod in dezen niet aan de orde was. Dat betekent ook – collega Daniëls heeft er al naar verwezen – dat er misschien mogelijkheden geweest zouden zijn van elke instantie apart om eventueel ook eigen initiatieven te nemen op dat vlak, zowel rond de Oosterweelwerken als rond eventuele metingen. Toch wil ik daar nog even op ingaan.

Wat betreft communicatie, is heel duidelijk gesteld dat het verhaal rond humaan-toxicologische inschatting heel belangrijk is geweest. Minister, als ik u goed gehoord heb, dan hebt u gehandeld op basis van de Europees wetenschappelijk gevalideerde waarden en kennis. Dat is althans wat de OVAM en VITO hier hebben aangehaald; zij adviseren om zo te werken. Hebt u dat ook zo ervaren?

Joke Schauvliege: Dat klopt.

Tinne Rombouts: Anderzijds geeft u aan dat het Europese aspect – dat werd ook aangegeven, collega's, tijdens de hoorzittingen, onder andere rond REACH (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) – enige tijd in beslag neemt. U adviseert om te bekijken hoe we op dat vlak sneller kunnen werken, op het Europese

niveau. We hebben in die zin ook al verwezen naar de kennis en de ervaring die men heeft met farmaceutische producten, om gelijkenissen te bekijken.

Wat betreft de beoordeling van het humaan toxicologisch risico: het klopt inderdaad – en dat is de nuance die men leest – dat het rapport van professor Tytgat niet expliciet zegt dat er geen humaan toxicologisch risico is, want hij heeft zich daar niet over uitgesproken. Dat rapport had tot doel om de norm te bepalen, niet op basis van onderzoek, maar op basis van bestaande kennis en wetenschap, en dan te bekijken of daar enig gevolg aan gekoppeld moet worden.

Ik heb de indruk dat de kennis en ervaring van de professor soms in vraag worden gesteld, maar ik ga ervan uit dat een wetenschapper zelf de deontologische correctheid moet hebben om, als hij niet in staat is dat correct te doen, de opdracht te weigeren. Twee, ik denk dat hij voldoende werk heeft en dus niet op zoek was naar werk. Ministers, heeft een van jullie in het verleden, op het moment dat er over het rapport gesproken werd, klachten of opmerkingen gekregen over het feit dat professor Tytgat niet in staat zou zijn of onvoldoende expertise zou hebben om dat rapport op te maken? Is er ooit een dergelijk signaal tot bij jullie gekomen?

Ben Weyts: Niet bij mij, nee.

Joke Schauvliege: Ook bij mij niet, integendeel. Ik heb de mail van 14 september van de OVAM voorgelezen. Daar staat uitdrukkelijk in dat het door professor Tytgat gehanteerde toetsingskader in lijn ligt met internationaal gebruikte normering. De OVAM bevestigde daarmee de expertise en de juistheid van het verslag.

Tinne Rombouts: Ik bouw daarop verder. Het is een uitdaging om niet met de kennis en in de sfeer van vandaag terug te kijken naar het verleden, maar om ons effectief in het verleden te plaatsen. We hebben een aantal keer gehoord: "Hadden we het rapport van professor Tytgat gehad, dan hadden we misschien anders gereageerd of waren er misschien andere ballen aan het rollen gegaan." Dat is natuurlijk 'als als'. Ik heb professor Tytgat de vraag ook gesteld wanneer de no-regretmaatregelen uit zijn tweede rapport van toepassing zijn. En het antwoord was: "Als de norm overschreven wordt." Collega's hebben toen gesteld dat, als we toen hadden gemeten, de normen wel overschreden waren geweest. Omgekeerd wordt in hetzelfde pleidooi gezegd dat de metingen toen 30 tot 40 microgram aangaven, terwijl de norm op 100 lag.

(opmerkingen)

Het gaat over het woongebied. We moeten wel voorhouden over welke normen we het hebben. Ik merk vandaag dat de gevalideerde normen van de OVAM, de normen van professor Tytgat niet overschreden werden – en dat is wat de OVAM hier ook heeft gesteld – en dat er dus geen no-regretmaatregelen van toepassing waren. De OVAM heeft daarbij trouwens gesteld dat sommige resultaten van 2021 de nieuwe toetsingswaarden overschreden. Het is dat element dat de OVAM heeft gebruikt als kapstok om deskundigen extra onderzoeksdaden te laten verrichten in het kader van het beschrijvend bodemonderzoek.

Wat is dan de reden geweest om zelf indertijd geen verdere stalen te nemen? Dat was om de juridische aansprakelijkheid van 3M niet te gaan ondergraven en om maximaal gebruik te maken van het Bodemdecreet. Dat hebt u daarnet ook bevestigd, minister. U stelde dat het Bodemdecreet gevolgd moest worden, zodat we maximaal op die aansprakelijkheid zouden kunnen inspelen.

Joke Schauvliege: Ik heb daarnet inderdaad bevestigd dat dat de meest juridisch zuivere piste was om het principe van 'de vervuiler betaalt' te laten gelden en 3M te laten opdraaien voor de kosten.

Tinne Rombouts: Verschillende ministers hebben de beraadslagingen van het politiek stuurcomité aangehaald; ik ga de citaten niet herhalen, want die zijn al veelvuldig aan bod gekomen. Er wordt wel ergens een cirkelredenering toegepast om te stellen dat er in het woongebied geen risico is. Over die redenering begrijp ik dat er mogelijk discussie is. Het schrijven van de OVAM geeft daar alleszins blijk van. Ik ga ervan uit dat dat geen verantwoordelijkheid is van de ministers, maar dat die wel – want drie ministers hebben ernaar verwezen – belangrijk is geweest op het moment dat jullie je verantwoordelijkheid hebben genomen in het kader van beslissingen.

Waar ik nog even bij wil stilstaan, zijn de metingen. Er was een informele mail van de OVAM waarin staat dat er niet gemeten zou mogen worden. Ik heb daarstraks heel duidelijk gevraagd of er verbod was en het antwoord was expliciet 'neen'. Nu, het is een informele mail waar niemand, minister noch het kabinet, zich tegen heeft kunnen verweren – het staat ook niet in het verslag – en hier wordt nu weerwoord gegeven. Collega D'Haese heeft het al gezegd: "Het is woord tegen woord." Ik blijf met die vraag zitten, dus ik wil de omgekeerde vraag stellen. We weten dat het Bodemdecreet ruimte geeft aan instanties, als de veiligheid echt in het gedrang zou komen, om zelf stalen te nemen, maar ik denk dat er ook nog een mogelijke tussenstap is. Als er een intern signaal wordt gegeven, ook al staat het niet in het verslag, dat er geen stalen genomen mogen worden, en als daar vragen bij gesteld worden, als dat als problematisch wordt ervaren bij de OVAM, dan ga ik ervan uit dat mevrouw De Baets dit toch escaleert. Ik heb immers begrepen dat er regelmatig overleg is geweest met u als minister. Mevrouw Schauvliege, heeft mevrouw De Baets aan u gemeld dat er een probleem was met het feit dat u expliciet gesteld zou hebben dat de OVAM geen stalen mocht nemen en dat zij daardoor hun taakstelling niet naar behoren zouden hebben kunnen uitvoeren?

Joke Schauvliege: Neen, ik heb daar geen enkele opmerking over gekregen, want er was ook geen signaal dat ze geen stalen mochten nemen, integendeel. De OVAM was tevreden met de piste van het Bodemdecreet en het oriënterend en beschrijvend bodemonderzoek, met daaraan verbonden het bodemsaneringstraject. Ik denk dat dat hier ook uitdrukkelijk gezegd is tijdens de hoorzitting met de OVAM. Dat was toch het signaal dat ik altijd ontvangen heb.

Tinne Rombouts: Oké. Dat waren mijn vragen.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz: Sta mij toe om toch nog op een aantal punten terug te komen. Ik weet wel dat er al veel vragen rond gesteld zijn, maar ik zit toch nog met een aantal dingen. Ik kom terug op dat befaamde politiek stuurcomité. Het lijkt erop dat iedereen zei om daarmee verder te gaan: er wordt opdracht gegeven aan de leidend ambtenaren van de OVAM en Lantis om te bekijken hoe de communicatie vorm moet krijgen, maar gaandeweg vervelt dat naar 'het heeft geen zin om te communiceren, want we weten te weinig' en de piste van het Bodemdecreet. Nochtans heeft hier iemand gezeten die heel stellig gezegd heeft dat bij een aantal mensen de forse wil was om te communiceren – de heer De Wever was daar één van en was daar ook heel duidelijk over – en die ook te kennen gaf dat in de schoot van dat politiek stuurcomité en de periode daarop niet iedereen even happig was op communicatie. Er was dus al van in het politiek stuurcomité terughoudendheid was om niet te communiceren. Klopt dat of niet? Ik stel de vraag aan de heer Weyts en mevrouw Schauvliege.

Ben Weyts: Het antwoord heeft twee elementen. Eerlijkheid gebiedt om te zeggen dat in de besluitvorming van het politiek stuurcomité aan de betrokken entiteiten opdracht werd gegeven om de hele problematiek aan te pakken. Eerlijkheid gebiedt mij om dat op te merken. Anderzijds was het de heer Van Herreweghe die in zijn rapportering op 29 september een neerslag geeft van de discussie in het politiek stuurcomité, waar hij deel van uitmaakt: "Geachte leden van het politiek stuurcomité. Ik refereer aan de besprekingen van 18 september omtrent het dossier PFOS-vervuiling 3M. De conclusie van

de bespreking was” – dat was niet de formele conclusie – “dat er het best een politieke communicatie wordt voorbereid en dat die het beste zo spoedig mogelijk gebeurt teneinde niet in het defensief te worden gedrongen.” Daarmee verwijst hij naar het gegeven dat dat binnen het politiek stuurcomité de dominante opinie was. Dat bevestigt hij dus.

Waarom wordt er dan toch anders besloten? Elementen van antwoord zitten ook in wat de heer Van Herreweghe communiceert op 29 september. Enerzijds bevestigt hij – en dat is misschien wat kort door de bocht – dat er in het projectgebied geen probleem is en dat er, op basis van de gekende gegevens en de normen, geen enkel risico is voor de mens, omdat de gemeten waarden op de site van 3M en in de onmiddellijke omgeving tientallen keren lager liggen dan de gehanteerde minimumdrempels voor de mens, rekening houdend met het feit dat de gemeten vervuiling sterk afneemt naargelang men naar het buitengebied van de cirkel gaat, waar het woongebied van Zwijndrecht begint. Mocht je die boodschap communiceren, dan zou dat, in het licht van de huidige wetenschap, bijna een valse geruststelling zijn.

Willem-Frederik Schiltz: Op basis van de toenmalige gegevens?

Ben Weyts: Nee, als je de toenmalige gegevens door de bril van de huidige wetenschap zou bekijken, dan zou dat een vals gevoel van veiligheid gegeven hebben.

Willem-Frederik Schiltz: Dus al een chance dat we dat toen niet gedaan hebben? *(Gelach)*

Ben Weyts: Dat zeg ik niet. Dat is een andere discussie en dan zijn we nog even bezig. De heer Van Herreweghe geeft hier aan – ik denk dat mevrouw Schauvliege dat ook correct aanvoelt – dat de OVAM eigenlijk de weg wilde bewandelen van het Bodemdecreet, en dat staat eigenlijk ook in het verslag van die vergadering: de OVAM is bereid in dit traject een trekkersrol op te nemen, als die kan kaderen binnen de toepassing van het Bodemdecreet. Dat staat niet in het verslag van de heer Van Herreweghe, wel in het verslag van de vergadering die hij heeft gehad met BAM, de OVAM en de VMM en dat bezorgd is aan alle deelnemers/aanwezigen. Was die conclusie niet correct geweest, dan was dat zeker opgeworpen door een van de aanwezigen van de vergadering zelf.

Joke Schauvliege: Ik kan me daar natuurlijk bij aansluiten. Het is ook 5 jaar geleden, dus ik kan me de details van die vergadering niet meer allemaal herinneren, maar had zich daar een grote clash afgespeeld, dan denk ik dat we ons dat wel nog zouden kunnen herinneren. *(Opmerkingen van Ben Weyts)*

Maar dat was dus niet het geval, dus ik denk dat die conclusies een juiste weergave zijn.

Ik kan me wel nog vaag herinneren dat er even gediscussieerd is over de vraag of we het allemaal samen zouden doen of apart. Dat is even aan bod gekomen en dan is in grote consensus beslist dat alle diensten zouden samenzitten om dat voor te bereiden en uit te klaren. Ik denk dat dat zo aan bod is gekomen, maar dat is ook alles wat ik er nog van weet. De rest staat inderdaad op papier.

Willem-Frederik Schiltz: Dus er is op dat moment nog geen terughoudendheid om te communiceren, er was alleen de vraag over hoe het aangepakt moest worden? Ik had begrepen van de heer Van Camp – hij gaf toch die indruk – dat het niet helemaal zo verlopen was, maar, à charge et à décharge, ik neem uw woorden ter harte en we gaan erop door. Het is voor alle duidelijkheid niet mijn bedoeling om te stellen dat iemand rechtgestaan is om te zeggen: “Geen communicatie! Doofpot! We moeten dat hier dichthouden.” Dat is uiteraard niet gebeurd, evident. Was er een imminente dreiging van de volksgezondheid geweest, dan was er ook allang een klokkenluider opgestaan, zoals u ook al aangehaald hebt, mevrouw Schauvliege.

Maar dat is niet het probleem, denk ik. Ik ga er nog even op door. Uit vragen erover van collega's hier vandaag, hebben we begrepen dat de OVAM de piste van het

bodemonderzoek verkiest en dat ook in werking stelt, zij het – ik heb die vraag al een paar keer gesteld en blijf me erover verbazen – dat dat wel een piste is die even duurt en niet onmiddellijk soelaas biedt. Mevrouw Schauvliege, de OVAM kiest voor de piste van het bodemonderzoek, omdat die naar eigen zeggen de meeste zekerheid biedt om de aansprakelijkheid van de historische vervuiler niet in het gedrang te brengen. Is het dan werkelijk onmogelijk om tegensprekelijke bodemstalen te nemen in afwachting van een beslissing? Is het onmogelijk voor de OVAM om in samenspraak met de gemeente Zwijndrecht in het kwartiel van de cirkel rond de vervuiliingsbron bijkomende metingen te gaan doen, zonder dat dat de aansprakelijkheid van 3M in het gedrang brengt?

Joke Schauvliege: Dat is zeker niet onmogelijk. Ik heb daarnet ook al verwezen naar artikel 171, §2, van het Bodemdecreet. Dat kan zeker. Maar nogmaals, wat volgens mij ook meegespeeld heeft, is dat wij niet het aanvoelen hadden dat er een groot probleem zou kunnen zijn. Dat staat ook in de nota die collega Weyts daarnet heeft voorgelezen. Je zag de waarden afnemen des te verder je van de 3M-site wegging. Men had dus eigenlijk geen enkele indicatie dat men waarden zou aantreffen die tot problemen zouden leiden. Dat is ook een van de redenen waarom geen dringende actie is genomen en waarom de piste van het Bodemdecreet werd bewandeld. Men voelde zich daar het beste bij, omdat er ook al een project liep. En om toch sneller actie te ondernemen, niet omdat het acuut was, maar om de rechten veilig te stellen, is in november 2017 die aanmaning gestuurd.

Willem-Frederik Schiltz: Oké.

Ik ga nog verder door op het vervolg van het verhaal. Collega Mieke Schauvliege heeft er al naar verwezen. Het is dan een beetje stil, maar in de schoot van Lantis blijven ze lastig, zeker de heer Van Camp, die als een horzel gestoken op de poorten van de macht blijft bonzen. Hij probeert langs alle kanten om toch maar tot communicatie te kunnen overgaan, maar hij wacht nog altijd op de OVAM en op het bodemonderzoek. Er is wel al het rapport-Tytgat, maar het blijkt toch onmogelijk om eensgezindheid te vinden. We lezen in de rapporten dat er opnieuw overleg wordt gevraagd met de OVAM, maar de woordvoerder van de OVAM geeft superlang niet thuis. In de interne mail van BAM, tussen de twee mensen die het over communicatie hebben, wordt gefrustreerd gereageerd dat er vanuit de OVAM geen reactie komt.

Dat in 2017 iedereen gerustgesteld is, behalve de heer Van Camp, wil ik begrijpen; er wordt een keuze gemaakt op basis van het advies van de administratie. Ik vind het wel een beetje vreemd, mevrouw Schauvliege, dat mevrouw De Baets, een heel hoge ambtenaar, rapporteert: "Ik heb het gevoel dat er een voorkeur is om via het Bodemdecreet te werken." Ofwel wil het kabinet via het Bodemdecreet werken, ofwel de OVAM zelf. Dan is het geen gevoel, maar is het een feit dat de OVAM via het Bodemdecreet wil werken. 'Ik had het gevoel dat ...', dat vind ik zeer vreemd. Ik probeer dit debat niet te polariseren, maar dat is echt raar, want je zit met een van de grootste PFOS-vervuilingshaarden in Centraal- en West-Europa; op dat moment is het schandaal rond Chemours/DuPont nog niet losgebarsten, als ik me niet vergis, dus je zit daar echt wel met een bedenkelijke primeur. Dan zijn vergaderingen waarin iemand zegt het gevoel te hebben dat het de wens was om via het Bodemdecreet te werken, onrustwekkend. Was het het kabinet dat dat wilde of de OVAM zelf?

Joke Schauvliege: Ik moet misschien een nuance aanbrengen. Ik kan niet in haar hoofd kijken, maar ik denk dat zij dat hier zo geformuleerd heeft in de commissie, omdat zij zelf niet aanwezig was bij die vergadering op 12 oktober; mevrouw Cuyckens was er namens de OVAM. Ze heeft dat hier ook gezegd: "Ze kan mij tegenspreken, maar dat is de boodschap die ik doorgerekregen heb." Dat is volgens mij de reden waarom ze het zo geformuleerd heeft.

Maar ik zal antwoorden op uw vraag. Ik denk dat beiden voor die piste gewonnen waren, zowel de OVAM, zoals ze ook heeft aangegeven in de commissie, als mijn kabinet, omdat

dat ook een goede piste was vanuit juridisch oogpunt. Nogmaals, 2017, er was geen indicatie dat er acute problemen waren.

Willem-Frederik Schiltz: Right.

We gaan iets verder terug in de tijd. Mijnheer Weyts, zoals gezegd, Bart Van Camp heeft hier aangegeven dat hij een van de meest fervente voorstanders was van communicatie. Tot driemaal toe heeft hij geprobeerd om communicatie los te trekken. Mijn vraag is dus of de heer Van Camp of iemand anders u in 2018 nog gesproken heeft over het PFOS-dossier Oosterweel, aangezien we daar in de rapportage van het stuurcomité uit 2018 niets over terugvinden.

Ben Weyts: Dat kan ik nu echt niet meer naar waarheid zeggen.

Willem-Frederik Schiltz: Maar er is geen formele vraag gekomen naar het kabinet om communicatie op te leggen?

Ben Weyts: Neen, bij mijn weten niet. Er was geen formeel dossier ter zake.

Willem-Frederik Schiltz: Dus de heer Van Camp heeft u niet gezegd: "Ben, potverdorie, wij moeten communiceren!"

Ben Weyts: Euh, 'mijnheer de minister'! (*Gelach*)

Willem-Frederik Schiltz: Excuseer: "Mijnheer de minister, wij moeten communiceren!"

Ben Weyts: Neen, dat kan ik me niet herinneren.

Willem-Frederik Schiltz: Hoe moet ik het me dan voorstellen als de heer Bart Van Camp zegt dat hij in 2018 hemel en aarde bewogen heeft om communicatie te krijgen. Dat zal dan toch niet alleen een mailtje naar de OVAM geweest zijn?

Ben Weyts: Omdat hij natuurlijk nauw contact had met BAM. Dat was zijn verantwoordelijkheid, een verantwoordelijkheid die ik hem gegeven had. Als kabinetschef was hij nauw betrokken bij en ook deelachtig aan het tot stand komen van het hele Oosterweelverhaal. Hij heeft daar een langdurige expertise in en ook een groot netwerk.

Willem-Frederik Schiltz: Hij heeft hier verklaard dat hij in een 'bec de gaz' liep – ik denk dat hij die woorden heeft gebruikt – bij de politiek en dat hij het nadien bij Lantis operationeel heeft proberen aan te pakken. Maar hij heeft dus wel verklaard dat hij bij de politiek aangeklopt heeft. Bij wie was dat dan? Bij u, niet bij u, bij de minister-president, bij een andere kabinetschef?

Ben Weyts: Ik denk dat hij daarmee rechtstreeks bij BAM bedoelt, waar hij toch ook wel enige kennis had van de leden van het management.

Willem-Frederik Schiltz: Oké.

Mevrouw Schauvliege, we lezen in de stukken dat BAM nadien effectief contact opneemt met de OVAM, maar daar geen gehoor krijgt. De woordvoerder laat nogal lang op zich wachten. En dan lezen we een opmerkelijke passage: de woordvoerder van de OVAM zou heel schoorvoetend, aarzelend en terughoudend zeggen dat hij dat eerst intern met het kabinet moet bespreken. Hebt u er weet van of u dan gecontacteerd bent, in 2018, door de OVAM met de boodschap: "Zeg, ze staan hier terug. Hoewel we via het Bodemdecreet zouden werken, is er opnieuw een vraag naar communicatie."

Joke Schauvliege: Ik heb er geen weet van dat de woordvoerder van de OVAM contact gehad heeft met mijn kabinet, specifiek rond die vraag naar communicatie.

Willem-Frederik Schiltz: Opnieuw, dit is geen verdachtmaking die ik probeer te lanceren. Ik probeer uit te zoeken wie wie heeft gecontacteerd.

Er is nog iets wat toch nog blijft knagen, waar ik geen greep op kan krijgen. Stel dat we meegaan in het OVAM-verhaal rond het Bodemdecreet. Dat is het meest vertrouwde instrument van de OVAM en dan weten ze, als ze een aantal maatregelen opleggen, dat alle kosten voor staalnames direct verhaald worden op de vervuiler. Ze zeggen in de rapporten wel: "Om uitsluitel te geven over humaan toxicologisch risico, zou er bijkomend onderzoek moeten gebeuren." Lees: Bodemsaneringsdecreet en op basis daarvan verder onderzoek. Ik ken het decreet enigszins, ik heb een aantal punten opgezocht in het kader van deze commissie, maar kan de OVAM een bodemsaneringsproject opleggen voor gronden in Zwijndrecht, ook in woongebied?

Joke Schauvliege: Ja, dat kan. Het is zo voorzien dat de verantwoordelijke voor de vervuiling ook de sanering op zich moet nemen, toch als duidelijk aan te tonen is wie de verantwoordelijke is. In dezen is dat 3M. Daar is weinig discussie over.

Willem-Frederik Schiltz: Ik vind het nog altijd heel vreemd – maar misschien moet ik dat toch nog eens aan de OVAM vragen – waarom men op dat moment geen staalnames kon doen om na te gaan tot waar de vervuiling zat en daarover te communiceren. Maar goed, dat is natuurlijk achteraf bekeken.

Mijnheer Weyts, in september 2017 hebt u op de VRT gezegd – het was een heuglijk moment, want die grote turkooizen schoppen gingen in de grond voor de lancering van Oosterweel – dat de grote molenstenen rond het Oosterweeltraject weg waren. Maar op dat moment wist u dan toch dat de PFOS-problematiek daar nog ergens hing? Het is toch vreemd dat u zegt dat alles opgelost is, terwijl daar nog een gigantische PFOS-molensteen hing. Of was de indruk bij u toen nog dat het niet zo was?

Ben Weyts: Uit alle verslagen die hier zijn geciteerd, denk ik dat u kunt vaststellen dat er geen humaan toxicologisch risico was. Men had me die problematiek gemeld enige tijd voordien – ik kan er geen exacte datum op plakken. De bal is trouwens aan het rollen gegaan door het proactief handelen en het verantwoordelijk optreden van Lantis zelf ...

Willem-Frederik Schiltz: Daar ben ik het mee eens.

Ben Weyts: ... en vervolgens kwam het signaal dat er mogelijk een probleem was, maar in september was er ook het signaal dat er zich op basis van het wetenschappelijk advies en de bevindingen van de OVAM, in het projectgebied geen probleem stelde.

Willem-Frederik Schiltz: Mevrouw Schauvliege, ik keer nog eens terug op dat acuut humaan toxicologisch risico. De woorden 'acuut' en 'direct' zijn hier al heel vaak gebruikt en het lijkt bijna alsof het rapport-Tytgat de heilige graal was waar alle beslissingen in dit dossier op gestoeld zijn. Ik vind dat vreemd. Natuurlijk is er geen acuut en direct risico. Zelfs als je een goede schep PFOS opeet, zal het nog jaren duren vooraleer je miserie krijgt. En dat is net de essentie: het chronisch effect, de accumulatie van de hoeveelheden die in de natuur verspreid zijn. Het is dus geen acuut risico: woon je er maar een of twee jaar, dan is er misschien geen probleem, en ook niet als je één ei eet, maar wel als je duizend eieren hebt gegeten. Dat vind ik wat vreemd, niet van u allen als niet-wetenschappers, maar wat met de OVAM? Hadden zij voldoende toxicologische kennis om in te schatten of dat rapport van professor Tytgat voldoende was? Zij zeggen van wel en we hebben dat gevalideerd. *(Opmerkingen)*

Zij hebben niet gevalideerd, nee. *(Opmerkingen van Tinne Rombouts)*

"Het ligt in de lijn met wat we terugvinden." Inderdaad, maar dat is toch wel dunnetjes? Ik kom dan tot een vaststelling. Ik zie een administratie die zeer terughoudend optreedt. Ik zeg niet 'fout', maar 'terughoudend'. Er worden niet onmiddellijk metingen gepland om de bevolking niet te alarmeren, maar een jaar later moet Lantis, of toch Fluxys, leidingen

verleggen, lopen er daar mannen rond in van die witte pakken. Dan weet je toch dat het gaat komen? De communicatiedienst van Lantis zegt hetzelfde: "Het is een mirakel dat hier een jaar lang niemand vragen over gesteld heeft." Je weet dus dat het gaat komen. Maar de OVAM is bezig met het bodemsaneringstraject, dat nog jaren duurt en niet op de korte termijn duidelijkheid kan brengen aan de bevolking. Op dat moment – we zien dat in reportages van Pano – loopt het binnen het Departement Leefmilieu allemaal niet zo lekker, zijn er interne verdachtmakingen over bedrijven die niet gecontroleerd worden en andere bedrijven wel. Als je dat allemaal op een hoop gooit – en ik wil niet te veel aan sfeerschepperij doen – dan ben ik heel bezorgd. Ik ben er bezorgd over dat alleen het rapport van professor Tytgat, die geen PFOS-specialist is, bepaalt of er gecommuniceerd wordt of niet en of er onmiddellijk stalen genomen worden of niet. Er is één rapport, dat niet eens gecheckt wordt, terwijl er expertise zit bij VITO en er op dat moment al een enorm juridisch proces is in de VS. Dan is er niemand ... "We hebben het gecheckt aan de internationale literatuur." Mevrouw Schauvliege heeft het misschien wat badinerend gebracht als 'het desktopresearch van de heer De Wever', maar als je gewoon 'PFOS' ingeeft in Google, dan is het eerste ... (*Opmerkingen*)

Ja, nu, maar toen ook al. Als je wetenschappelijke literatuur gaat navlooien, dan heb ik ook artikels van 2017, 2018 en 2019 gevonden waarin blijkt wordt gegeven van vervuiling. We zitten hier met een bedrijf dat nog vrolijk andere PFAS in de Schelde dumpst, omdat wij te dom zijn of omdat onze administraties niet in staat zijn om te zeggen: "Ja maar, vriend, dat mag niet", want we hebben er geen normering rond. In Amerika mocht het allang niet meer tot op een nanogram, maar bij ons mocht het nog voor verschillende grammen per liter. Ik vind dat vreemd, heel vreemd zelfs. Dat is ook een vraag naar handhaving toe. Het zou me nog uren kosten om de hoorzitting met het departement over te doen. Er is een audit bezig, dus ik zal wachten op het resultaat daarvan, maar alleszins wil ik niet in een land leven waarin een grote multinational ons ringeloort en waarin de administratie er niet in slaagt om bedrijven, die ook goede dingen realiseren, in de pas te laten lopen. Daar maak ik me grote zorgen over.

Dus nee, er heeft niemand actief obstructie gepleegd, daar ben ik wel zeker van, toch niemand van de politici hier, maar ik merk wel dat er overal in elke schakel net dat beetje verantwoordelijkheid, alertheid en voorzichtigheid ontbreekt die ertoe hadden kunnen leiden dat die Oosterweelwerf effectief een van de grootste saneringsprojecten had kunnen zijn.

Ik heb nog een paar vragen, te beginnen bij het normenkader. De OVAM stelt vast in 2017 dat er geen normenkader is. Er is wel al het humane biomonitoringsprogramma, waar PFOS trouwens al in opgenomen was. Dat is opnieuw iets waar ik denk dat de OVAM toch iets alerter had kunnen zijn, want er was al monitoring, wat toch wil zeggen dat we al bezorgd zijn over hoe die stoffen zich in ons lichaam gedragen. Maar hoe komt het dat er tegen 2017 nog geen werk is gemaakt van een normenkader rond PFOS, mevrouw Schauvliege?

Joke Schauvliege: Ik denk dat de strenge norm van EFSA uit 2018 het moment was waarop de cesuur valt, het moment waarop de alertheid rond die stof toegenomen is. Dan is die opdracht gegeven voor de opmaak van het PFAS-actieplan. Men heeft eigenlijk vooral naar Europa gekeken en heeft die strengere reglementering afgewacht om in actie te schieten, en dat was direct na de publicatie van die nieuwe normering. Dat is hoe het gelopen is. Ik denk dat u in uw redenering goed voor ogen moet houden dat we ons toen in 2017 bevonden. Als je dat vandaag bekijkt, dan zijn er een aantal rare zaken en kun je zeggen dat die alertheid er niet was. U verwijst ook naar een aantal zaken in de VS. Maar nogmaals, bij ons stond dat niet op de radar. Ook hier in het parlement heeft daar nooit iemand een vraag over gesteld, het leefde niet, het was geen issue, het was geen punt. Ik ben het dus niet eens met de redenering dat er niet gecommuniceerd is uit schrik. Dat is niet mijn analyse. Men had gewoon niet voldoende elementen en ...

Willem-Frederik Schiltz: Ik heb niet gezegd dat het uit schrik was; er was een terughoudendheid.

Joke Schauvliege: Ja, maar u hebt letterlijk gezegd dat men niet heeft willen communiceren uit schrik. In uw betoog had u dat misschien niet mee, maar ik wilde toch even zeggen dat dat niet mijn analyse is. (*Opmerkingen van Willem-Frederik Schiltz*)

Voor de rest hebt u een aantal zaken gezegd waar we wel wat lessen uit kunnen trekken, zeker en vast. Maar nogmaals, in 2017 stond PFOS niet op de radar als een gevaarlijke stof waarrond we dringend iets moesten ondernemen om humaan toxicologische redenen. Op dat moment dacht niemand daar zo over, op geen enkel niveau in Vlaanderen. Dat verklaart grotendeels waarom het in 2017 gelopen is zoals het gelopen is.

Wat die normering betreft: dat is op dezelfde manier verlopen, maar daar heeft men vooral naar Europa gekeken.

Willem-Frederik Schiltz: Ik probeer dat iets minder ambtelijk en met gezond verstand te bekijken, maar we hebben het hier wel over stoffen die nooit meer weggaan. Als die in uw lijf zitten, duurt het 20, 30 of 40 jaar voor die waarden gehalveerd raken. Ik weet niet hoe ik het moet omschrijven, maar het is niet zomaar even een vervuilingske dat nadien weer weggaat. Elke milligram die er bij komt, zit daar tot in de eeuwigheid, dus in die zin ben ik wel verbaasd. Ik zou niet spreken over schrik, maar toch over een ambtelijke terughoudendheid. En bij de anderen was het van 'ja, we doen ons werk binnen ons kader.' Maar dat wij in een maatschappij leven met een overheid die daar niet gealarmeerder over is, ja daar ben ik bezorgd over. Je weet dat elke kleine bijkomende vervuiling die je vandaag toestaat, ook al is het niet schadelijk voor de mens, op een bepaald moment opgekuist zal moeten worden. Enfin, dat is toch hoe ik ben opgevoed. In die zin vind ik het nog altijd heel vreemd dat er niet onmiddellijk een grootschalige meetcampagne is opgezet om in kaart te brengen hoe groot die vervuiling was. Zelfs de heer De Wever zei: "Het zat in het grondwater." Grondwater, grond, de bodem. Maar goed, dat zal voer zijn voor het rapport.

Nu, het stond niet op de radar ... U mag het me niet kwalijk nemen, mevrouw Schauvliege, maar voor ons parlementsleden is het veel minder evident om door te hebben dat ergens een bedrijf een product aan het maken is dat voor altijd in ons milieu blijft zitten. Een collega van Groen heeft in 2004 trouwens wel vragen gesteld, er is ook het actieplan of de strategie rond hormoonverstoorders uit 2011, in 2009 is PFOS toegevoegd aan de POP-verordening ... (POP: persistent organic pollutant). Ik snap wel dat er geen internationale regelgevende bom is gevallen om alle productie van PFAS te stoppen, maar je ziet wel dat er een consistent stijgende bezorgdheid is, met als culminatiepunt het proces in de VS. Helemaal uit de lucht komt het dus natuurlijk niet gevallen.

Ik ben door al mijn vragen heen. Ik schrap alles wat al gevraagd is, ook al had ik sommige zaken anders willen stellen. Dank u wel voor uw antwoorden.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege: Ik heb nog twee bedenkingen. Ik ga nog even door op wat collega Schiltz daarnet zei. De eerste vraag die ik hier in het parlement over PFOS stelde, was naar aanleiding van een schrijven van de Tweede Kamer in Nederland, waarin men de PFOS-problematiek met die van stikstof vergeleek, alvast de effecten of de impact ervan. In Nederland is heel de bouwsector toen op straat gekomen omdat men de normen heel streng maakte en het daardoor heel moeilijk was om nog een schup in de grond te steken. Dat voorbeeld, heeft dat jullie dan niet geïnspireerd om aan de alarmbel te trekken? Dat is ons buurland, hè. Die hebben een strengere kader, die hebben een aantal jaar geleden hetzelfde verhaal meegemaakt, maar toch zijn jullie niet gealarmeerd. Ik blijf dat zeer eigenaardig vinden. Mijn vraag is dus of jullie daar op de een of andere manier door werden gealarmeerd, wetende ook dat de problematiek rond Chemours is uitgebarsten in 2017 en dat het studiebureau dat voor Lantis de normen maakt, net aangetrokken is vanwege een expertise in de problematiek in Nederland. Ik kan het heel moeilijk rijmen: hier zeggen dat jullie van niets wisten of dat jullie niet gealarmeerd waren, dat het rapport-Tytgat oké was

en er dus niet verder gemeten moest worden, terwijl we aan de andere kant van de grens een groot probleem kennen met PFAS. Het was dan wel PFOA, maar dat is ook een forever chemical, en naar aanleiding daarvan werd dan een normenkader opgesteld dat tot problemen leidde. Die twee aspecten, zijn die niet meegenomen in jullie afweging? Ik stel de vraag eerst aan de heer Weyts en dan aan mevrouw Schauvliege.

Ben Weyts: Nu zitten we bij milieuproblematiek en toxicologische aspecten. Men stelde vast dat er voor de bodemverontreiniging geen wettelijke kaders rond PFOS waren. Welke richtsnoeren heeft men dan gehanteerd? Net die van Nederland. Voor de verontreiniging van de bodem baseren de bevoegde instanties zich op de indicatieve richtlijnen die Nederland in 2016 heeft vastgelegd. Men zegt dus dat er geen normenkader is, maar toch heeft men de verantwoordelijke reactie om te kijken naar Nederland en de normen van daar als een soort toetssteen te hanteren. Dat lijkt mij toch wel een verantwoordelijke positie.

Mieke Schauvliege: Ik denk dat uw timing niet helemaal klopt. De uitbraak van het probleem in Nederland was in 2017 en men heeft naar aanleiding van daarvan de normen verstrengd. Teruggrijpen naar normen van 2016 als hefboom ... *(Opmerkingen van Ben Weyts)*

... om onze normen te maken is absoluut geen goed idee. Daar zijn we in deze commissie al meermaals op teruggekomen. Er waren al strengere normen en men wist dat er ook een verstrenging zat aan te komen. Dat is net de clou: men heeft zich hier in Vlaanderen op verouderde, minder strikte normen gebaseerd om heel het Oosterweelverhaal uit te rollen. Dat blijft voor ons toch wel een heel grote knoop. We hebben niet geleerd van het schandaal dat zich in Nederland heeft afgespeeld en de bijhorende discussie inzake milieu en gezondheid. Anderzijds is er de normering die nadien verstrengd is in Nederland.

Ben Weyts: Ik spreek nu ter verdediging van BAM/Lantis. Ik kan hun toch niet verwijten dat ze proactief hebben gehandeld en vervolgens advies hebben ingewonnen van én professor Tytgat én de OVAM. Ze hebben expertise getankt, hoewel die vrij beperkt aanwezig was hier. Je kunt hun toch niet verwijten dat ze proactief gehandeld hebben en het advies vervolgens gevolgd hebben?!

Mieke Schauvliege: Ik heb daarnet het advies gelezen van de OVAM op de normering die afgeleid is. *(Opmerkingen van Ben Weyts)*

Er waren heel wat opmerkingen. De OVAM zegt letterlijk: "Wij keuren dat goed gezien de economische impact en de impact op de voortgang van het Oosterweeldossier, als we hier opnieuw zouden moeten rekenen." Ik denk dat dat een heel belangrijk argument is dat meegespeeld heeft om de OVAM toch ...

Ben Weyts: De kritiek die u formuleert, nogal omfloerst, is dat BAM/Lantis zowel professor Tytgat als de OVAM eigenlijk wat had moeten wantrouwen, op grond van een expertise die niet de hunne is, maar die van de betrokken partijen. U moet die afweging à charge et à décharge toch maken. U kunt toch niet gaan zeggen dat men bij BAM/Lantis niet te goeder trouw heeft gehandeld?

Mieke Schauvliege: Ik denk, mijnheer Weyts, dat het net dat is wat we al de hele tijd op tafel proberen te leggen. Er was een heel dun kader op dat moment om die afweging te maken. We baseren ons de hele tijd op één advies, het hele dossier is daarrond opgebouwd, en daar hebben we heel veel vragen bij. Je ziet ook dat de buitenlandse kennis er wel was, dat die strikter was, maar dat die eigenlijk niet is ingezet om het verhaal af te toetsen.

Maar goed, ik wilde dezelfde vraag ook aan u stellen. Hebt u de Nederlandse context tegen het licht gehouden? Hebt u daar weet van? Gelet op de brieven die in de Nederlandse Kamer op tafel zijn gelegd, over deze heel grote problematiek, kan ik mij niet voorstellen dat u daar niet van op de hoogte was.

Joke Schauvliege: Collega Schauvliege, ik heb vandaag proberen te schetsen – en ik heb dat al een paar keer herhaald – dat ik in dit dossier, toen de uitnodiging van het politiek stuurcomité eraan kwam, de expertise ingewonnen heb van de diensten die daar expertise in hadden en die hebben mij op het hart gedrukt wat ik hier al tot in den treure heb voorgelezen, namelijk dat er geen direct risico was voor de volksgezondheid en dat we ons konden aansluiten bij het uitgebrachte advies van professor Tytgat, dat in lijn lag met de internationaal gehanteerde normen. Ik ben daar inderdaad op afgegaan. Er wordt hier vaak gezegd dat de ministers en regering de expertise die aanwezig is bij de diensten, te weinig hanteren, maar ik heb me daar wel op gebaseerd, en ik dacht daar ook op te mogen afgaan. Ik vond en vind de OVAM nog altijd een pertinent goede organisatie.

Mieke Schauvliege: Mevrouw Schauvliege, u antwoordt niet op mijn vraag. Mijn vraag was niet of u afgegaan bent op de expertise van uw diensten, wel of u weet had van problemen die zich in Nederland stelden naar aanleiding van het schandaal rond Chemours en de normen die daaruit zijn voortgevloeid.

Joke Schauvliege: Ik kan me niet meer herinneren, met de beste wil van de wereld, of ik daar in 2017 van op de hoogte was. Nogmaals, PFOS was toen geen issue. Ik weet het niet, want ik kreeg elke dag een persoverzicht, ook van internationale gebeurtenissen, dus waarschijnlijk was ik daar wel van op de hoogte, maar ik ben uitgegaan van de expertise van mijn diensten. Ik kan toch moeilijk, op basis van een krantenartikel uit Nederland, alles in vraag beginnen te stellen? Had ik dat gedaan, dan was het kot waarschijnlijk te klein en zou de kritiek zijn dat ik eigengereid gehandeld zou hebben en ik mijn diensten niet gevolgd zou hebben. Ik ben hier van de diensten uitgegaan en van professor Tytgat, wier adviezen in lijn lagen met internationale normering. Ik ben daar inderdaad van uitgegaan.

Mieke Schauvliege: Ik heb het hier niet over eigengereid handelen of vertrouwen in de administratie. Het is net zoals het stikstofarrest een groot schandaal geweest in Nederland. De boeren kwamen daarvoor op straat. Er is net hetzelfde gebeurd met de aannemerij. Een probleem zo dicht bij ons, een problematiek die soortgelijk is als de onze, en u bent daarover niet geconsulteerd door Nederland ... ik vind dat bizar, maar goed.

De voorzitter: Ik denk dat de vraag intussen wel beantwoord is.

Bart Tommelein: Voorzitter, mag ik even? Ik moet nu toch niet blijven luisteren naar alle bedenkingen? Ik heb mijn taak hier vervuld, ik heb de vragen beantwoord. Ik heb vanavond ook nog ambtelijke verplichtingen in mijn eigen stad, sorry hoor. Ik zou dus vriendelijk willen vragen aan de commissie of ik deze vergadering mag verlaten.

De voorzitter: Heeft er nog iemand vragen voor de heer Tommelein? *(Neen)*

Bart Tommelein: Dank u wel.

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese: Ik heb nog vier korte puntjes en dan is het wat mij betreft ook rond.

Mevrouw Schauvliege, u zegt dat u na de publicatie van EFSA 2018 de opdracht hebt gegeven voor het actieplan rond PFAS en daarna hebben jullie het normenkader afgewacht voor de bodemsaneringsnormen, maar de bodemsaneringsnormen zijn niet gebaseerd op EFSA 2020, maar op EPA 2016. Dat voor het goede begrip. Dat heeft weinig met voortschrijdend inzicht te maken.

Twee, mijnheer Weyts, u zei net dat BAM heeft gekeken naar het regelgevend kader in Nederland, naar de indicatieve richtlijnen die daar vastgesteld waren. Dat klopt. Dat is bijzonder interessant, want wat staat daar? "Voor woongebieden wordt een grenswaarde van 16 microgram per kilogram gehanteerd." Daar zit volgens mij een foutje, want dat zou 11 microgram moeten zijn volgens het kader waarop ze zich baseren, maar dat is voor alle

duidelijkheid tien keer lager dan wat professor Tytgat in zijn nota voorschrijft. Het is dus zeer interessant dat u daarnaar verwijst, want het toont aan dat de kennis aanwezig was dat de norm van professor Tytgat veel te hoog lag.

Maar goed, ik heb nog twee concrete vragen. Mevrouw Schauvliege, op de vraag van de heer Schiltz daarnet zei u dat het absoluut mogelijk is om een beschrijvend bodemonderzoek op te leggen, als het gaat over vervuiling.

Ik heb daar daarnet stukken over voorgelezen uit het verslag. Mevrouw Cuyckens heeft daarover gezegd: "Wij hebben tijdens die bespreking ook moeten aangeven dat we, gezien de toenmalige gegevens en de context van normeringskader en meetresultaten, aan 3M niet direct een verplichting konden opleggen om opnieuw een beschrijvend bodemonderzoek uit te voeren." U kent dat Bodemdecreet veel beter dan ik; wat was daar dan wel voor nodig om dat te kunnen doen? Er wordt hier gezegd over de toenmalige gegevens: "normeringskader en meetresultaten", maar in 2004 was er ook geen normeringskader en toen is er toch een beschrijvend bodemonderzoek opgelegd aan 3M, op hun eigen site. Ik denk dus niet dat dat het probleem is. Is het probleem dan dat er geen meetgegevens waren?

Joke Schauvliege: Hoe gaat de OVAM in zulke dossiers te werk? De OVAM zit samen met 3M. Er wordt eerst een oriënterend bodemonderzoek opgemaakt, daarna een beschrijvend bodemonderzoek en daarna een bodemsaneringsproject. Dat is de normale manier van werken onder het Bodemdecreet en die is hier ook verder bewandeld. Ik heb daarnet gezegd dat er een project loopt sinds 2008. Daarna, in januari 2019, nadat een maand eerder de nieuwe normen gepubliceerd waren, is de OVAM direct rond de tafel gaan zitten voor de opstart voor het volgende oriënterend bodemonderzoek, dat dan in april is opgestart. Dat is de informatie waarover ik beschik.

Jos D'Haese: Oké.

Mijnheer Weyts, ik heb nog een laatste vraag over iets wat u daarnet zei en dat me wat in verwarring bracht. In de discussie met de heer Schiltz zei u: "Mocht je die boodschap" – die boodschap uit de nota van 29 september – "communiceren, dan zou dat, in het licht van de huidige wetenschap, bijna een valse geruststelling zijn." Daarna lichtte u dat toe: "Nee, als je de toenmalige gegevens door de bril van de huidige wetenschap zou bekijken, dan zou dat een vals gevoel van veiligheid gegeven hebben." Ik snap er niets meer van. Wat bedoelt u daarmee, met die toenmalige wetenschap door de huidige bril bekijken?

Ben Weyts: Ik bedoel daarmee gewoon het volgende. Als je het verslag en de resultaten van toen leest, dan is de boodschap eigenlijk heel geruststellend, terwijl we vandaag weten dat er andere normen werden gehanteerd die men vandaag niet meer toepast. Vanuit de huidige wetenschap zou die communicatie van toen misschien een vals gevoel van veiligheid geven.

Jos D'Haese: U sprak daarnet over de toenmalige wetenschap, maar dat was dan een lapsus, maar het was wel correct.

De voorzitter: Collega's, ik stel voor dat we de hoorzitting hier afronden. Ik zou de getuigen willen bedanken voor hun getuigenis en alle collega's voor de vele vragen.

Hannes ANAF,
voorzitter

Tinne ROMBOUTS
Willem-Frederik SCHILTZ
Mieke SCHAUVLIEGE,
verslaggevers